

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE ANAYASA DİLİNİN TÜRKÇE
KULLANIMI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Cihan SOYLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2025

©2025-Cihan SOYLU

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE ANAYASA DİLİNİN
TÜRKÇE KULLANIMI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI
COMPARISON OF THE CONSTITUTIONAL LANGUAGE
IN TERMS OF TURKISH USAGE FROM THE REPUBLIC
TO THE PRESENT

Hazırlayan
Cihan SOYLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

KIRŞEHİR-2025

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Cihan SOYLU tarafından hazırlanan “*Cumhuriyetten Günümüze Anayasa Dilinin Türkçe Kullanımı Açısından Karşılaştırılması*” adlı tez çalışması ..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman .....(İmza)

Prof.Dr.Ertuğrul YAMAN

Üye.....(İmza)

Prof.Dr.Tufan AYTAÇ

Üye.....(İmza)

Prof.Dr.Musa ÇİFCİ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza)

Prof. Dr. Cemalettin İPEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Cihan SOYLU

İmza

ÖZET

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE ANAYASA DİLİNİN TÜRKÇE KULLANIMI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSAN TEZİ

Hazırlayan: Cihan SOYLU

Danışman: Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

2025 – 190

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Prof.Dr.Ertuğrul YAMAN

Prof.Dr.Tufan AYTAÇ

Prof.Dr.Musa ÇİFCİ

Bu araştırma Anayasa metinlerinde kullanılan dilin, Türkçe kullanımı açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada doküman analizi uygulanmıştır. Araştırmada, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yürürlüğe girmiş olan ve bir tanesi hala kullanılmakta olan Anayasalar üzerinde çalışılmıştır. 1921, 1924, 1961 ve 1982 yıllarında yürürlüğe girmiş olan bu Anayasa metinleri, kullanmış oldukları dil açısından Türkçe dili ile ne denli örtüşmekte belirlenmesi amaçlanmıştır. Hayatın ve toplumun kaçınılmaz bir parçası olan yasaların, günlük kullanım içerisinde süregelen değişim durumunun saptanması hedeflenerek ileride oluşturulabilecek yeni bir Anayasa çalışmasına kaynaklık etmesi umulmaktadır. Ayrıca Anayasa, devlet kurumlarının her türlü ihlale karşı denetlenmesini sağlayan, dolayısıyla bireysel hak ve özgürlükleri tesis eden ve dokunulmazlığı sağlayan bir belge olarak tanımlanmaktadır. Anayasa metinlerinde yer alan hukuk dili, kimi dönemlerde yabancı sözcüklere daha fazla yer verirken kimi dönemlerde de bu oran düşmüştür. Aynı zamanda hukuk dilinin, halkın anlayabileceği bir düzeyde olması gerekli mi değil mi sorularına cevap aranmıştır. Araştırma sonucunda Anayasa metinlerinde kullanılan hukuk dilinin günden güne sözcük türü bakımından değişimi sergilenmiştir. Sonuç olarak Anayasa metinlerinde yabancı kelimelerin yerini almak için dilin sadeleştirilmesi ve halkın anlayabileceği Türkçe karşılıkların bulunması önemlidir. Ancak, bazı terimler evrensel anlam taşıdığı için bu terimlerin yerinde kullanılması da gerektiği unutulmamalıdır. Bu dengeyi sağlamak için dil uzmanları ve hukukçularla iş birliği yapılarak anayasa dilinin hem hukuki anlamını koruyan hem de halkın anlayabileceği bir dilde olması sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, değişim, hukuk dili, Türkçe, yabancı kelimeler.

ABSTRACT

NAME OF THESIS

M.Sc. Thesis

Preparer: Cihan SOYLU of thesis' preparer

Advisor: Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

2025 - 190

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Department of Turkish and Social Sciences

Department of Turkish Education

Jury

Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

Prof. Dr.Tufan AYTAÇ

Prof.Dr.Musa ÇİFCİ

This study aims to analyze the language employed in constitutional texts with regard to the use of Turkish. This study adopts a qualitative research methodology and utilizes document analysis. It examines the constitutions that were enacted following the proclamation of the Republic, including one that remains in force today. It was aimed to determine how much these Constitutional texts, which came into force in 1921, 1924, 1961 and 1982, overlap with the Turkish language in terms of the language they use. It is hoped that the laws, which are an inevitable part of life and society, will serve as a source for a new Constitutional study that can be created in the future by aiming to determine the ongoing change in daily use. In addition, the Constitution is defined as a document that ensures the control of state institutions against all kinds of violations, thus establishing individual rights and freedoms and ensuring their inviolability. The language of law in constitutional texts has in some periods included more foreign words, while in other periods this ratio has decreased. At the same time, an answer was sought to the question of whether the language of law should be at a level that the public can understand or not. As a result of the research, the change in the legal language used in constitutional texts in terms of word types from day to day has been exhibited. Conclusion, In order to replace foreign words in constitutional texts, it is important to simplify the language and find Turkish equivalents that the public can understand. However, it should not be forgotten that since some terms have universal meaning, these terms should also be used appropriately. In order to achieve this balance, linguists and lawyers can cooperate to ensure that the language of the constitution maintains its legal meaning and is understandable to the public.

Keywords: Constitution, change, legal language, Turkish, foreign words.

ÖN SÖZ

Sosyal yaşam dünya üzerindeki temel gerçeklerin başında gelen olgulardan bir tanesidir. İnsan çevresindeki dünyayı yönlendirmek ve elinde bulundurduğu mevcut düzeni korumak ister. Ancak bunu sağlamak hem kolay değildir hem de çeşitli yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir. İşte bu noktada devreye giren hukuk, insanlar arasındaki ilişkileri ve toplumsal düzeni belirleyen kurallardan oluşur. Hukuk aynı zamanda, insanlar arasındaki adaleti ve eşitliği sağlamak, hak ve özgürlüklerin korunmasını garanti etmek ve insanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözmek gibi önemli görevleri de üstlenir. Hukuki belirsizliğin azaltılması, adaletin sağlanması, hukuki ilişkilerin düzenlenmesi, güvenliğinin sağlanması ve uluslararası hukukta yer alabilmek adına hukuk metinlerinin anlaşılabilir, doğru ve tutarlı bir şekilde ifade edilmesini sağlanmalıdır.

Bu çalışma, Cumhuriyetten günümüze değin kullanılmış olan Anayasa metinlerinin karşılaştırılmasına dayalıdır. Bu uzun ve zorlu süreçte sadece tezle sınırlı kalmamak kaydıyla hayatımın her anında bana motivasyon kaynağı olan, desteklerini esirgemeyen canım eşim, oğlum ve kızlarıma çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans tezim ile ilgili oyarak doğru adımları atmam konusunda değerli bilgileri ve tecrübesi ile her zaman desteğini hissettiren, süreç boyunca hoşgörüsünü ve sabrını esirgemeyen, her vazgeçişimde beni yeniden ayağa kaldıran hocam Sayın Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN'a teşekkür ederim. Bu uzun süreçte ihtiyaç duyduğum her an görüş, öneri ve yardımını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Abdülkerim KARADENİZ'e tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Kırşehir-2025

Cihan SOYLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar/ÇİZELGELER LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
RESİMLER LİSTESİ.....	ix
HARİTALARIN LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xi
BÖLÜM I.....	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Türkiye’de Anayasal Gelişmeler.....	3
1.1.1. Teşkilâtı Esasiye Kanunu – 1921 Anayasası.....	3
1.1.2. Teşkilâtı Esasiye Kanunu – 1924 Anayasası.....	3
1.1.3. 1961 Anayasası.....	5
1.1.3. 1982 Anayasası.....	5
2. HUKUK DİLİ.....	7
3. TÜRK DİLİ.....	9
3.1. Dilin tanımı.....	9
3.2. Türkçenin Söz Varlığı	11
3.2.1. Söz Varlığını Oluşturan Unsurlar	12
3.2.1.1. Deyimler.....	12
3.2.1.2. Atasözleri.....	13

3.2.1.3. İkilemeler.....	14
3.2.1.3.1. Sözcük Yapısı Bakımından İkilemeler.....	15
3.2.1.3.2. Sözcük Türü Bakımından İkilemeler.....	15
3.2.1.3.3. Yapı ve Kuruluş Bakımından İkilemeler.....	16
3.2.1.3.4. Anlam Bakımından İkilemeler.....	16
3.2.2. Terimler	17
4. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	17
5. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	18
6. ARAŞTIRMANIN SINIRLAMALARI.....	19
7. VARSAYIMLAR.....	19
8. TANIMLAR.....	19
BÖLÜM 2.....	22
2.1. Kavramsal/Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Literatür.....	22
2.2. Konu İle İlgili Araştırmalar.....	22
BÖLÜM 3.....	24
3.1. YÖNTEM.....	24
3.2. ARAŞTIRMANIN DESENİ/MODELİ.....	24
3.3. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	24
3.4. VERİ TOPLAMA ARACI.....	24
3.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	25
BÖLÜM 4.....	26
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	26
4.1. ANAYASADA YER ALAN SÖZCÜKLERİN KELİME KÖKENİ VE SAYI BAKIMINDAN İNCELENESİ.....	26
4.1.1. 1921 Anayasası.....	26
4.1.2. 1924 Anayasası	27

4.1.3. 1961 Anayasası	30
4.1.4. 1982 Anayasası	32
4.2 ANAYASA METİNLERİNDE KULLANILAN CÜMLELERİN NİTELİĞİ	33
4.2.1. Anlamına Göre Cümleler.....	34
4.2.2 Yapısına Göre Cümleler.....	34
4.2.3. Yüklem Türüne Göre Cümleler.....	34
4.2.4 Öge Dizilişine Göre Cümleler.....	34
4.3. 1921 Anayasasının Cümle Nitelikleri.....	35
4.3.1. Sade ve Anlaşılır Dil.....	35
4.3.2. Kısa ve Öz Cümleler.....	35
4.3.3. Aktif Cümle Yapıları	35
4.3.4. Hukuki Terimlerin Sade Kullanımı.....	36
4.3.5. İkili Yapılar ve Basit Bağlaçlar.....	36
4.4. 1924 Anayasasının Cümle Nitelikleri.....	36
4.4.1. Kesinlik ve Hukuki Dil.....	36
4.4.2. Resmi ve Duru Dil Kullanımı.....	36
4.4.3. Uzun ve Karmaşık Cümleler.....	37
4.4.4. Pasif Cümle Yapıları.....	37
4.4.5. Bağlaç ve Yan Cümleler.....	37
4.5. 1961 Anayasasının Cümle Nitelikleri.....	37
4.5.1. Anlamına Göre Cümle Nitelikleri.....	38
4.5.2. Yapısına Göre Cümle Nitelikleri.....	38
4.5.3. Kullanım Amacına Göre Cümle Nitelikleri.....	38
4.5.4. Özel Hukuk ve Kamu Hukuku Terimleri.....	39
4.6. 1982 Anayasasının Cümle Nitelikleri.....	39
BÖLÜM 5.....	41

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	41
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	41
5.2. Öneriler.....	43
5.2.1. Türkçe Karşılıkların Kullanılması.....	43
5.2.2. Dilsel Devrim ve Türk Dil Kurumunun Rolü	43
5.2.3. Hukuki Terimlerin Türkçeleştirilmesi.....	43
5.2.4. Dilsel Eğitim ve Kamuyu Bilinçlendirme	43
5.2.5. Evrensel Hukuki Kavramların Korunması	43
5.2.6. Dil Bilimciler ve Hukukçularla İş birliği	44
5.2.7. Pratikte Yavaş Bir Geçiş Süreci.....	44

TABLolar/ÇİZELGELER LİSTESİ	<u>Sayfa</u>
Ek 1 Anayasa Tablosu	48
Grafik 1. 1921 Anayasasında Yer Alan Kelimelerin Köken Dağılımı	190
Grafik 2 1924 Anayasasında Yer Alan Kelimelerin Köken Dağılımı	190
Grafik 3 1961 Anayasasında Yer Alan Kelimelerin Köken Dağılımı	191
Grafik 4 1982 Anayasasında Yer Alan Kelimelerin Köken Dağılımı	191
6.ÖZGEÇMİŞ	192

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Magna Carta'yla başlayan ve kralın yetkilerinin sınırlandırılması amacı güden hareket, giderek parlamenter hükümetlerin ortaya çıkmasına yol açtı. Parlamenter hükümet sisteminin oluşmasıyla birlikte devlet artık kralın veya hükümdarın iradesiyle değil, parlamentonun belirlediği kurallara göre yönetiliyordu. Bu bağlamda milletin temeli sayılabilecek yazılı kurallar oluşturma çabaları "anayasa hareketi" olarak tanımlanabilir. Meşrutiyet hareketinin temel amacı, idari görevlilerin kişisel değerlendirmelerine göre hareket etmelerini engellemektir.

18. yüzyılın sonlarına doğru avrupanın batısında başlayan Meşrutiyet Akımı, Fransız İhtilali ile ivme kazanmış ve 19.yüzyılda hızla tüm dünyaya yayılmıştır. Osmanlı Devleti de anayasa (Kanun-ı Esasî) ve parlamenter rejim (Meclis-i Mebûsan) tartışmaları ile süreçten nasibini almıştır.

Modern anlamda anayasa, örgütlü bir siyasi varlık olan devletin gücünü sınırlayan hukuki bir metindir. Bu bakımdan anayasa; iktidarın tek tarafta toplanmasını önleyen, iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir belgedir. Ayrıca anayasa; devlet kurumlarının her türlü ihlale karşı denetlenmesini sağlayan, dolayısıyla bireysel hak ve özgürlükleri tesis eden ve dokunulmazlığı sağlayan bir belge olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda anayasa, "cumhuriyet" ve "demokrasi" kavramlarının varlığı ve işleyişinin çok önemli bir önkoşuludur.

Devletin varoluşunu ve toplumun temel düzenini belirleyen kurallar bütünü, o devletin kimliği olan anayasayı oluşturur. Günümüzde, az sayıdaki istisnalar bir yana bırakılacak olursa, hemen hemen bütün devletlerde yasal düzenin yazılı bir anayasaya dayandığı görülmektedir. Nitekim Eroğul tarafından 137 ülke üzerinde yapılan bir araştırmada, sadece 12 ülkenin yazılı bir anayasaya sahip olmadığı saptanmıştır.(Eroğul 1974)

Anayasaların toplum nezdinde kabul görmesi ve varlığını daim kılabilmesi için yazılı bir hâle getirilmesi gerekmektedir. Yazılı anayasaların kullanılabilir bir hâle gelmesinin temelinde, değişen iktidar ilişkilerinin yeni biçiminin yazılı kurallarla belirtilmesi gereksinimi yatar. Ayrıca federal yapılı devletlerin ortaya çıkması da federal otorite ile yerel otoritelerin yetki bölüşümünü yazılı bir biçimde saptamak gereğini doğurmuştur.

Devlet dinamiklerinin kesin bir çizgiyle güvence altında kalmasını sağlamak amacıyla kuralların yazılı hâle getirilmesi, akla uygun şekilde bireylere aktarılması, bildirim ve haberleşmenin kesintisiz olarak sağlanması adına bir araç gerekmektedir. En temel araçsa

iletişimdir.

Bu iletişimse devletin yasalarla belirlemiş olduğu resmi dil kanalı ile gerçekleşmektedir. Hukuken bilinen yasama, yürütme ve yargı gibi sistemlerin işleyişinde kullanılan dile resmi dil denilmektedir. Günlük yaşantımızın, bir düzen içerisinde idame etmesini sağlayan yasaların varlığının daim olması için toplum tarafından da anlaşılır düzeyde kabul görmesi gerekmektedir. 1982 yılında yürürlüğe giren ve halen kullanımda olan Anayasanın üçüncü maddesinde bulunan "*Devletin bütünlüğü, resmi dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti*" başlığının ilk fıkrasında "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir." denilmektedir. Devlet otoritesini tanımlayan, insanların temel hak ve özgürlükleri ile devletin siyasi yapısının örgütlenmesini sağlayan en temel yasa anayasadır. Ülkemizde, 29 Ekim 1923 yılında yürürlükte bulunan 1921 Anayasası da göz önünde tutulacak olursa o günden bu yana 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları ile birlikte tam dört Anayasanın varlığından söz edilebilir.

Bu çalışmada ise cumhuriyetten günümüze ulaşmış olan Anayasaların Türkçe söz varlığı, yazım ve noktalama açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır.. Bu alanda elde edilen somut sonuçların, Anayasal çalışmalara öncülük ederek halkın daha rahat anlayabileceği, günlük hayatın içinde daha rahat yer bulabilecek bir Anayasanın oluşturulabilecek olmasına yardım edeceği öngörülmektedir.

"Yasa dili uzun yıllardan beri anlaşılması güç, karmaşık ve uzun tümce yapıları, anlamsız tekrarları ve eski kullanımlarıyla eleştirilere hedef olmuştur. Konunun uzmanlarına göre, bu kaçınılmaz özellikler yasa maddelerine açıklık getirmek, anlam bulanıklığını gidermek ve her türlü ayrıntıyı kapsamak amacıyla kullanılmaktadır. Uzman olmayan kişilere göre ise de bu özellikler sadece konunun uzmanları arasında özel bir iletişim gerçekleştirme çabasından kaynaklanan dilbilimsel bir karmaşadır." (Bhatia 1993: 101)

Prof. Dr.Ali Fuat Başgil, Hasan Ali Yücel'le bir hatırasını şöyle aktarır: "*Hukuk Fakültesi olarak bizim vaziyetimiz, dedim. Tıp ve Fen Fakültelerinininkiyle kıyas edilemez. Bu berikilerin dili, serbest birer zümre dilidir. Ve anlaşmaya bağlıdır.*"

"*Hukukta iş böyle değildir. Hukukun dili evvela kanun, sonra da millet dilidir ve kanun ile bağlıdır. Kanunun dili de millet camiasının dilidir ve öyle olmak lazımdır. Çünkü kanunu insanlara meram anlatmak için yapılır. Binaenaleyh hitab ettiği insanların dili ile yazılması icab eder.*"

Örneğin 1921 Anayasasında:

"Madde 1.- (Özgün hâli) Hâkimiyet bilâ kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir."

“Madde 1.- (Değişik: 29.10.1339 (1923)- 364 S. Kanun) Hâkimiyet, bilâ kaydü şart Milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir. Türkiye Devletinin şekli Hükümeti, Cumhuriyettir.” şeklinde bir dil kullanımı mevcuttu.”

Edebi metinlerde metinleri oluşturan yazar, çoğu zaman hedef kitleyi de göz önünde bulundurarak metnini ona göre oluşturur. Yasa metinlerinde ise durum bundan biraz farklıdır. Her ne kadar yasal metinler toplumun tamamına hitap etmek üzere oluşturulmuş olsa da okuyup yorumlayanlar hukukçularımızdır. Yani bir başka deyişle bu metinler sıradan insanlar için oluşturulurken uzman kişiler tarafından okunur ve yorumlanır.

Her bilim kendine has terimleri barındırır. Hukuk da bu dallardan biridir. Hukuk, kendi içerisinde uzun bir dönem Arapça terimlere fazlasıyla yer vermiştir. Büyük çoğunluğu Müslüman olan ve geçmişinde Osmanlı Devleti’ni bırakan halkın kanunlarının İslam hukukuna dayanması yadsınamaz bir gerçektir. Bu durum uzunca bir süre devam etmiş; halk ve iktidar arasında iletişimsel bir kopukluğa neden olmuştur. Oysaki kanunlar halk için çıkarılır ve toplumsal düzen kanunlarla sağlanır. Türkiye Cumhuriyeti ilan edildikten sonra da bu gerçek göz önüne alınmış ve ilk sadeleşme hareketi bu dönemde başlamıştır.

Örneğin Cumhuriyetin ilanından sonra çıkarılan ilk kanunlarda, Türkiye Cumhuriyeti’nin temel unsurlarından biri olan yasama organının görevleri arasında anayasa yapımı ve anayasa değişiklikleri de yer almıştır. Bu çalışmalar, her zaman Türkçeyi bir yönüyle etkilemiş; anayasa dili, diğer kanunlara yön veren bir rehber niteliğinde olmuştur. Anayasa dilinde yapılan en köklü değişiklik ise 1945 yılında gerçekleşmiş ve o tarihten itibaren sürekli tartışma konusu olmuştur. Zaman zaman üniversitelerin, kimi zaman da kamu kurumlarının ve ilgili uzmanların görüşlerine başvurulmuş; kurulan anayasa komisyonlarında yalnızca hukuki boyut değil, dilsel yön de önemli bir çalışma alanı olarak ele alınmıştır (Özdemir, 2003).

1.1. TÜRKİYE’DE ANAYASAL GELİŞMELER

1.1.1. Teşkilâtı Esasiye Kanunu – 1921 Anayasası

Atatürk’ün, Sadrazam Tevfik Paşa’ya gönderdiği telgrafta ifade edildiği üzere, 1909 yılında bir takım farklılıklar sonrası kullanılmayı başlanılan II. Meşrutiyet Anayasası’nın, yeni anayasa ile çelişmeyen hükümleri yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Bu bağlamda, bir yandan Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen Teşkilât-ı Esasiye Kanunları, diğer yandan da 1909 Anayasası’nın yeni düzenlemelere aykırı olmayan hükümleri, birlikte yeni Türk devletinin anayasa hukukunun temel çerçevesini oluşturmuştur.

Türk Devletinin ilk Anayasa metni olan 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilâtı Esasiye

Kanunu, özellikle bu noktada hükümler bildirmekteydi. 1921 Anayasası'nın birinci maddesi "*Hâkimiyet, bilâ kaydüşart milletindir.*" diyordu. Bu prensip yeniydi. Türk siyasi tarihinde ilk defa olmak üzere ifade ediliyordu.

1924 Anayasası'nın ilkelerini belirleyecek olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu yani 1921 Anayasası, 20 Ocak 1921 gün ve 85 sayılı kanun ile kabul edilmiş ve Türkiye Devleti'ni kuran temel Anayasası olmuştur. Hazırlanma şekli ve yapısı bakımından Türk Kurtuluş Savaşı'nın şartlarını yansıtır ve diğer Anayasalara göre daha kısadır.

18 Eylül 1920'de İcra Vekillerinin meclise sunduğu taslak, döneminde Encümen-i Mahsus adı verilen komisyona gönderilmiştir. Komisyon yaklaşık iki ay süren bir çalışmanın ardından hazırlamış olduğu raporu Genel Kurula sunmuş ve Anayasa kabul edilmiştir. "*Hâkimiyetin kayıtsız, şartsız millete ait olduğunu*" vurgulayan ilk anayasaydı ve yönetim şekli de "*halkın kaderini bizzat ve bilfiil idare etmesi*" olarak düzenlenmişti.

Bu anayasa, üç yıldan biraz fazla yürürlükte kaldı ve 29 Ekim 1923'te bazı maddelerinin değiştirilmesiyle Cumhuriyet ilan edildi ve Cumhurbaşkanlığı makamı ilave edildi.

1.1.2. Teşkilâtı Esasiye Kanunu – 1924 Anayasası

Cumhuriyetin ilanından sonra güçler birliği ilkesinin bir gereksinimi olarak yeni bir Anayasa gerekliliği doğmuş oldu. Bu gereklilikten hareketle bir komisyon kuruldu ve bu komisyon, 27 Mayıs 1960 tarihine kadar yürürlükte kalacak olan 1924 Anayasası için çalışmalara başladı. 1924 Anayasası, 1921 Anayasası'na egemen olan "güçler birliği" ilkesini ve "meclis hükümeti" sistemini yeniden benimseyen ve devam ettiren bir Anayasadır. Çünkü meclis hükümeti sistemi her şeyden önce milli bağımsızlık savaşı boyunca uygulanmış ve başarı kazanmış bir sistemdir.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yeni ihtiyaçları karşılamak ve milli iradeyi güçlendirmek üzere, kendisinin değiştirilemeyeceğine dair herhangi madde olmamasından ötürü, 1921 Anayasası üzerinde değişime gidilmiştir. 1924 Anayasası kuvvetler birliğini ön plana çıkartarak meclis hükümeti sistemini muhafaza etmiştir. Yürürlükte kalmış olduğu süre içerisinde dini, mali ve sosyal nedenlerden ötürü toplam yedi defa değişim görmüştür ancak 1945 yılında yapılacak olan değişime kadar bu değişimlerin temel maksadı Anayasa dilinin kolay anlaşılır Türkçe idalere sahip olması değildir.

Örneğin 1921 Anayasasının bazı maddeleri şu şekildeydi:

"Madde 7.- Ahkâmı şer'iyenin tenfizi, umum kavaninin vazı, tadili, feshi ve muahede ve sulh akti ve vatan müdafaası ilânı gibi hukuku esasiye Büyük Millet Meclisine aittir. Kavanin ve nizamat tanziminde muamelâtı nâsa erfak ve ihtiyacatı zamana evfak ahkâmı

Fıkhiye ve hukukiye ile âdap ve muamelât esas ittihaz kılınır. Heyeti Vekilenin vazife ve mesuliyeti kanunu mahsus ile tâyin edilir.”

“Madde 8.- Büyük Millet Meclisi Hükümetinin inkisam eylediği devairi kanunu mahsus mucibince intihapkerdesi olan vekiller vasıtasıyla idare eder. Meclisi icraî hususat için vekillere veche tâyin ve ledelhace bunları tebdil eyler.” şeklinde bir dil kullanımı tercih edilmiştir.

1945 yılındaki değişime gelindiğinde ise aynı maddeler şu şekilde değişim görmüştür.

“Madde 7.- Meclis, yürütme yetkisini kendi seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun tâyin edeceği Bakanlar Kurulu eliyle kullanır. Meclis, Hükümeti her vakit denetleyebilir ve düşürebilir.”

“Madde 8.- Yargı hakkı, millet adına usul ve kanuna göre bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır.”

1.1.3. 1961 Anayasası

Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu olan 38 subay, 1961 yılında dönemin hükümetinin politikalarını gerekçe göstererek iktidara el koymuş ve 1924 Anayasası ile Türkiye Büyük Millet Meclisini feshetmiştir.

Yaşanan bu olaylardan sonra Milli Birlik Komitesi kurulmuş ve 1961 Anayasası çıkartılana dek bu komite hem yasama hem de yürütme yetkilerini elinde bulundurarak geçici yasalar çıkartmıştır ve yeni bir Anayasa hazırlamak üzere çalışmalar başlamıştır. O yıllarda İstanbul Üniversitesinde rektör olarak görev yapmakta olan Prof. Dr. Sıddık Sami ONAR öncülüğünde Ankara’da, İstanbul Komisyonu adını verdikleri bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon, 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunu yürürlüğe koyarak ilk icraatına başlamıştır. 1924 Anayasasına bir nevi tepki olarak yapılan yeni anayasa, birçok konuyu teferruatlı biçimde ele alan uzun bir metindir. 9 Temmuz 1961 tarihinde halk oylamasına sunulan yeni anayasa, halk tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (Ayan 2007: 3).

Altı kısımdan oluşan ve halk oylaması %65 oy oranı ile kabul edilen bu anayasa, 31 Mayıs 1961’de Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

1.1.4. 1982 Anayasası

Tıpkı 1961 Anayasasının oluşmasına neden olan kriz ortamı tekrar nüksetmişken 12 Eylül 1980 tarihinde asker, yönetime yeniden el koymuştur. 12 Eylül müdahalesini 27 Mayıs müdahalesinden ayıran bir önemli özellik 27 Mayıs 1961’de 28 kişilik bir grup tarafından darbe eylemi gerçekleştirilirken 12 Eylül 1980’de ise ordu, genelkurmay başkanı

ve kuvvet komutanlarının dâhilinde bir bütün olarak yönetime el koymuştu.

1961 Anayasasını oluşturan Milli Birlik Komitesi gibi 1982 yılında da Milli Güvenlik Konseyi kurulmuş ve ilk icraat olarak amaçlarını duyurmak amacıyla 1 numaralı bildirisini yayınlamıştı:

“Girişilen Harekâtın amacı, ülke bütünlüğünü korumak, millî birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, Devletin otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mâni olan sebepleri ortadan kaldırmak”.

Milli Güvenlik Konseyi, 27 Ekim 1980’de yayınladığı “Anayasa Düzeni Hakkında Kanun” ile birlikte devlet yönetimindeki durumlarını hukuksal bir zemine konumlandırmıştı. Yasanın 1. maddesinde belirtildiği üzere “diğer maddelerde belirtilen istisnalar saklı kalmak üzere” 1961 Anayasası geçerliliğini korumaktaydı (Sabuncu, 2001: 4).

Anayasanın halk oylamasına sunulup Resmi Gazete’de kabul edilene kadar da durum böyleydi.

7 Temmuz 1982’de bir Anayasa taslağı hazırlandı ve olumlu ya da olumsuz eleştirileri görebilmek adına basınla paylaşıldı. Taslak üzerindeki tüm görüşmeler sonlanınca da sadece dönemin Tunceli Milletvekili Kamer Genç’in olumsuz oyuna karşılık ilk tur oylaması tamamlandı. Nihayetinde 23 Eylül 1982 tarihinde 120 kabul, 7 ret ve 12 çekimser oyla taslak Danışma Meclisinde kabul edildi. (Toprak, E.)

Milli Güvenlik Konseyi, hazırlanan bu taslak metin üzerinde ufak değişiklikler yaparak 7 Kasım 1982 tarihinde halk oylamasına sundu. Yapılan oylama neticesinde %91,37 evet, %8,63 hayır oyuyla kabul edilerek 9 Kasım 1982 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

“Anayasalar kısa ve özlü metinlerdir. Anayasaların içerisinde edebî ifadeler, söz sanatları da bulunur. Her anayasada bulunmayan başlangıç bölümü, bu kuralın biraz dışına çıkılabilen bir bölümdür. Bir anayasanın tarihçesine, erdemlerine, kalıcılığına ilişkin bölümlerinde de söz sanatlarına az çok yer verilebilen bölümdür. Bu bakımdan, 1961 Anayasasında romantizm söz konusudur. Buna karşılık, 1982 anayasası metafizik, hatta teolojik özellikler taşır (Parla, 2000: 18).” “1961 Anayasası Cumhuriyet tarihi anayasacılığımızda ilklerin olduğu bir metindir (Sevinç, 2017: 109). 1982 Anayasası da getirdiği yeniliklerle birlikte yine ilklere sahip bir anayasadır.”

2. HUKUK DİLİ

Hukuksal metinlerin anlaşılmasının güç olduğu, eskiden beri toplumun büyük bir kısmı tarafından eleştirilen bir durumdur. Bunun nedenlerinden bazıları karmaşık bir yapıya sahip olması, uzun cümlelere yer verilmesi ve eski dile ait kalıplaşmış ifadelere bolca yer vermesi gibi etkenler gösterilebilir. Oysa kanunlar, toplumsal düzeni sağlamak amacıyla ortaya çıkan yazılı metinlerdir.

Bu doğrultuda hukukun temel işlevi de göz önünde tutularak oluşturulan kanun taslaklarının dil biliminin de kaynaklarını temel alması gerekmektedir.

Bazı hukuk metinlerinde kullanılan dil, özellikle eski terimlerin etkisiyle, anlaşılabilirlik açısından zorluk yaratmaktadır. Bu durum, yalnızca hukuk alanı dışındaki okuyucular için değil, kimi zaman hukukçular için dahi metnin doğru şekilde anlaşılmasını engelleyebilmektedir. Bu güçlük, açıklama yapılmaksızın kullanılan teknik terimlerden kaynaklanmakta; dolayısıyla hukuk dilinin hem terminolojik hem de dilsel açıdan uzmanlık gerektiren bir alan olduğunu ortaya koymaktadır.

Örneğin def'i hakları, yani "karşı haklar", borçlunun, kendisine yöneltilen bir talebi belirli sınırlar dâhilinde etkisizleştirme veya ortadan kaldırma yetkisini ifade eder. Bu tür haklar ileri sürüldüğünde, alacaklının talebi geçici ya da kalıcı olarak sonuçsuz bırakılabilir (Akıncı, 2006, s. 41).

Benzer şekilde halefiyet kavramı, bir borcun üçüncü bir kişi tarafından ödenmesi durumunda, bu kişinin yasal düzenleme çerçevesinde alacaklının yerine geçmesini ifade eder (Akıncı, 2006, s. 255). Hiffet ise kişinin yaptığı işe gereken önemi vermemesi ya da eylemlerinin sonuçlarını dikkate almaması anlamına gelir. Ancak zarar görenin genel olarak bu nitelikte olması gerekmez; somut olayda bu şekilde davranması yeterlidir (Akıncı, 2006, s. 118).

Bir diğer örnek olan cebri icra, borcun, devletin ilgili organları tarafından zorla yerine getirilmesini ifade eder ve icra hukukunun temel konularından biridir (Oğuzman & Barlas, 2005, s. 238).

Bu örnekler, hukukun yalnızca kurallar bütününden ibaret olmadığını; aynı zamanda, bu kuralların dilsel olarak toplum tarafından anlaşılabilir şekilde sunulmasının da önemli bir mesele olduğunu göstermektedir (Çiftçınar, 2008, s. 185 vd.). Bu anlaşılmaz gerçekliğe karşın zaman içerisinde çeşitli hukuksal terimlerde de sadeleşmeye gidildiğinin güzel örneklerini görmek mümkündür. Danıştay ya da Yargıtay gibi kurumların zaman içerisinde kullanıma sunmuş olduğu çeşitli kavramlar geçerli dil kurallarına daha uyumlu olmuş ve hızlıca kendine yer edinmiştir. Örneğin müruruzaman kavramı yerine zaman aşımı, Divan-ı

Ali yerine Yüce Divan, idare-i örfi yerine sıkıyönetim, ehli-vükuf yerine bilirkişi kavramları dilde çok çabuk kabul görmüştür.

Bir kelime veya kelime grubunda bir hecenin bir cümlede ise bir kelimenin diğer kelimelere göre daha kuvvetli söylenmesine vurgu adı verilir. Türkçede cümle vurgusu yüklemün üzerindedir. Kanunlarda kullanılan dil hem iletmek istediği mesajı taşımalı hem de yasama, yürütme ve yargı makamlarını da kuvvet ve kesinlik açısından vurgulamalıdır. Örneğin: “Karar mahkemece verildi.” cümlesinde özne ve nesne normal kullanım perspektifine aykırı olarak yer değiştirmiştir. Bu cümle “mahkemece karar verildi.” şeklinde de söylenebilecekken hükmün kesinliğine ve yargının kuvvetine vurgu yapılmak istenmiştir.

Cumhuriyet öncesi dönemde hukuk dili, büyük ölçüde Arapça ve Farsça kökenli kelimelere dayanmaktaydı. Bu yabancı unsurların yoğunluğu öyle bir noktaya ulaşmıştı ki, hukuk metinlerinde yer alan Türkçe kelimelerin sayısı son derece sınırlıydı; adeta bir elin parmaklarını geçmeyecek düzeydeydi. Bu dilsel yapı yalnızca hukuk alanına özgü olmayıp, dönemin diğer bilim dallarında da benzer şekilde görülmekteydi. Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki hukuk dilinin söz varlığını ortaya koymak açısından, 1924 Anayasası'nın 17. maddesinde geçen şu ifade dikkat çekicidir:

“(1) MADDE 17. Hiçbir meb'ûs Meclis dâhilindeki rey ve mütalaasından ve beyanatından ve Meclisteki rey ve mütelaasının ve beyanatının Meclis haricinde irad ve izharından dolayı mes'ûl değildir. Gerek intihabından evvel gerek sonra aleyhine cürüm isnat olunan bir meb'ûsun maznunen isticvabı veya tevkifi veyahud muhakemesinin icrâsı Hey'et-i Umûmîyenin kararına menuttur. Cinaî cürm-ü meşhut bundan müstesnadır. Ancak bu takdirde makam-ı aidi Meclisi derhâl haberdâr etmekle mükelleftir. Bir meb'ûsun intihabından evvel veya sonra aleyhine sadır olmuş cezaî bir hükmün infazı meb'ûsluk müddetinin hitâmına tâlik olunur. Meb'ûsluk müddeti esnasında mürûr-u zaman cereyân etmez. (Gözler 1999: 74)”

Günümüz hukuk diline bakıldığında, Türkçeleşme ve sadeleşme süreçlerinin önemli ölçüde başarıya ulaştığı söylenebilir. Bu gelişme, hukuk metinlerinin anlaşılabilirliğini büyük ölçüde artırmıştır. Daha önce de vurgulandığı gibi, bu olumlu dönüşümde Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleştirilen dil devriminin ve bu çerçevede yürütülen Türkçeleştirme çalışmalarının etkisi belirleyici olmuştur. Diğer bilim alanlarında olduğu gibi, hukuk alanında da Türkçenin hem bilim dili olarak kabul görmesi hem de gelişip yetkinleşmesi açısından bu çabalar büyük rol oynamıştır. Başka bir deyişle, Türkçe günümüzde karmaşık hukuki kavramları, ilişkileri ve terimleri büyük oranda kendi söz varlığıyla ifade edebilecek bir düzeye ulaşmıştır. Bu yetkinliğin bir yansıması, aşağıda yer verilen örnek metinde açıkça

görülebilmektedir:

“(2) Hukuk devletinde ceza siyasetinin gereği olarak yasa koyucu, Anayasanın ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla, cezalandırmada güdülen amacı da gözetenek hangi eylemlerin suç sayılacağına, bunlara verilecek cezanın türü, miktarı, artırım ve indirim nedenleri ve oranları ile suçun takibine ve yargılama usulüne ilişkin koşullar öngörebilir. (www.anayasa.gov.tr)”

3. TÜRK DİLİ

3.1. Dilin Tanımı

Aslında bu başlık için verilebilecek birden fazla cevap bulmak mümkün.

• “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabî bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örölmüş içtimaî bir müessesedir.” (M. Ergin).

• “Dil, insanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örölmü çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir.” (Z. Korkmaz)

• “Dil; düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir sistemdir.” (D. Aksan).

• “Duygu, düşünce ve dileklerimiz anlatmaya yarayan imlerin (işaret) -daha çok ses imlerinin- hepsine birden dil denir (T. N. Gencan). • Dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları sesli işaretler sistemidir.” (T. Banguoğlu).

• “Dil, zihni bir organdır (N. Chomsky). • Dil, yalnızca insana özgü olan, ölkülerin, duyguların ve arzuların isteyerek üretilen simgeler yoluyla aktarılmasını sağlayan içgüdüsel olmayan iletişim yöntemidir.” (E. Sapir).

• “Dil, sınırlı anlamın sınırsız kullanımıdır.” (W. von Humboldt).

• “Dil, kendi düşüncelerini sesin yardımıyla, özne ve yüklem aracılığıyla anlaşılır duruma getirmektedir.” (Eflatun).

• “Dil, zihnin birikimlerinin temsilidir” (Aristo).

Zaman, yaşanan coğrafya ya da bulunan toplumsal özellikler içerisinde dil, zamanla değişir, gelişir ya da kaybolur. Dil bilim uzmanı Ferdinand de Saussüre'nin de aktardığı gibi dil, toplumsal bir olgudur. Bu etkenlerden bir tanesi de meslekler ve bu

mesleklerin terimsel faktörleridir.

Dil, toplumsal yaşamın temel bir iletişim aracı olarak yalnızca bireyler arası etkileşimi değil, aynı zamanda toplumsal kurumların işleyişini de belirler. Bu bağlamda, dilin yalnızca edebiyat veya dilbilimi değil, hukuk gibi toplum düzenini doğrudan ilgilendiren alanlarla da güçlü bir ilişkisi vardır. Devletin, çok dilli veya lehçeli toplum yapılarında düzeni sağlamak, hüküm vermek, uygulamaları denetlemek ve egemenliğini temsil etmek amacıyla ortak ve kapsayıcı bir dile ihtiyaç duyduğu açıktır. Bu bağlamda yazılı dil, kimi zaman edebî veya resmî dil olarak da anılan, herkes tarafından anlaşılabilir ve kabul gören biçimiyle, ölçünlü dil (standart dil) niteliği kazanır.

Her devlet, sınırları içerisindeki dilsel çeşitliliği düzenlemek ve bölgelerüstü standart dili hâkim kılmak amacıyla, açık ya da örtük biçimde çeşitli dil politikaları uygular. Bu politikalar, toplumsal ve bölgesel dil varyantlarının kamusal alandaki kullanımını yönlendirmeye yönelik olup genellikle üç ana başlık altında sınıflandırılabilir: tek dillilik, eşit düzeyde çok dillilik ve ulusal/bölgesel çok dilli sistemler. Örneğin, Almanya, Fransa ve Türkiye tek dillilik politikalarının uygulandığı ülkelere örnek teşkil ederken; Belçika eşit çok dillilik anlayışıyla öne çıkar. Hindistan ise ulusal ve bölgesel dillerin birlikte varlık gösterdiği karma dil politikalarıyla dikkat çeker.

Devlet dili; bir ülkenin yönetiminde ve kamusal alanlarında, tüm vatandaşlar tarafından yasal olarak kullanılması gereken dil ya da dillerdir. Bu yönüyle devlet dili, genellikle resmi dil ile örtüşür ancak her resmi dilin devlet dili statüsünde olduğunu söylemek mümkün değildir. Örneğin, Rusça, Rusya Federasyonu genelinde devlet dili olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık, Tatar Türkçesi yalnızca Tataristan Cumhuriyeti'nde, Rusça ile birlikte devlet dili statüsüne sahiptir. Ancak bu tür çok dilli devlet yapılarında, yerel diller çoğu zaman ikinci planda kalmakta; Tatarca örneğinde olduğu gibi, bu dillerin devlet dili olarak kabul edilmesi uygulamada sembolik bir değer taşımakta ve işlevselliği büyük ölçüde kağıt üzerinde sınırlı kalmaktadır.

Resmi dil, bir devletin tamamında ya da belirli bir bölgesinde kamu yönetimi ve resmi işlemler açısından kullanılan, hukuki bir statüye sahip dil olarak tanımlanabilir. Örneğin, İspanya'da İspanyolca ülke genelinde geçerli olan resmi dil konumundadır. Ancak Baskça ve Katalanca gibi diller, bu dillerin konuşulduğu özerk bölgelerde İspanyolcayla birlikte ikinci resmi dil olarak kabul görmektedir.

Bazı ülkelerin anayasalarında resmi dil ya da diller açıkça belirtilmişken, Amerika Birleşik Devletleri, İsveç ve Almanya gibi bazı ülkelerde anayasal düzeyde böyle bir tanımlama yer almaz. Bununla birlikte, bu ülkelerde sırasıyla İngilizce, İsveççe ve Almanca

fiilen resmi dil işlevi üstlenmektedir.

Birleşmiş Milletlerin resmi dilleri Arapça, Çince, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rusçadır. Kurumun günlük sekretarya işleyişinde ise İngilizce ve Fransızca başlıca çalışma dilleri olarak öne çıkar. BM Genel Kurulu ya da diğer organlarda konuşma yapacak delegeler, bu altı resmî dilden herhangi birini kullanma hakkına sahiptir. Yapılan konuşmalar, eş zamanlı olarak diğer resmi dillere çevrilmektedir. Ayrıca, kurum tarafından yayımlanan resmi belgeler de bu altı dilde hazırlanır. Ancak zaman zaman delegeler, resmi diller dışındaki dillerde de hitapta bulunabilmektedir. Bu tür durumlarda, konuşmanın ya da metnin BM'nin resmi dillerinden birine çevrilmesi, ilgili kurulun sorumluluğundadır.

Avrupa Birliği (AB), çokdilli bir yapı benimseyerek toplamda 23 resmi dili ve çalışma dili belirlemiştir. Bazı üye ülkelerin ortak dilleri bildirmesi nedeniyle, bu sayı AB'ye üye ülke sayısından daha düşüktür. Bir dilin AB nezdinde resmi veya çalışma dili statüsüne sahip olması, ilgili dilde gönderilen belgelerin aynı dille yanıtlanabileceği ve Birlik tarafından yayımlanan resmi belgelerin bu dilde de erişilebilir olacağı anlamına gelir. Avrupa Komisyonu, günlük işleyişte ağırlıklı olarak İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerini tercih ederken; Avrupa Parlamentosu ise üyelerinin dil tercihlerine göre geniş kapsamlı çeviri hizmetleri sunmaktadır. Bu uygulama, AB'nin çokdilli yapısına duyduğu kurumsal bağlılığın bir yansımasıdır.

3.2. Türkçenin Söz Varlığı

Bir dilin söz varlığı, o dile özgü sözcükleri, deyimleri, kalıplaşmış ifadeleri, atasözlerini, terimleri ve anlatım kalıplarını kapsayan geniş bir bütünü ifade eder. Bu bağlamda Doğan Aksan, Türkçenin söz varlığına ilişkin bazı temel özellikleri vurgulamaktadır. Aksan'a göre, Türkçenin söz varlığını belirgin kılan başlıca nitelikler şu şekilde özetlenebilir:

“1. Türkçenin güçlü türetme ve birleştirme yeteneği, somut ve soyut bütün kavramları kolaylıkla karşılayabilecek sözcükleri türetme olanağı sağlar.

2. Türkler değişik toplumlarla kurdukları ilişkiler sırasında sürekli başka dillerden etkilenmişler, o dillerden gelen sözcüklere daima kapılarını açmışlardır.

3. Türkçe kavramlaştırma sırasında en çok somut nesnelere, doğaya yönelmekte; böylece kavramları daha canlı olarak dile getirmektedir.

4. Özellikle ikilemelerin kullanılması Türkçede anlatıma güç veren bir yol olarak çok yaygındır.

5. Köktürkçe dönemindeki eserler incelendiğinde daha o dönemlerde Türkçenin çok anlamlılık gösterdiğini görmekteyiz. Bu durum Türkçenin köklerinin daha eskilere gittiğini kanıtlamaktadır.

6. En eski belgelerde bile eş anlamlı sözcüklere rastlanmakta ve bunların da anlam olarak birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

7. Standart Türkçede kullanılmayan birçok öge bugün Anadolu ağızlarında yaşamaktadır (Aksan, 2000b: 43-44).”

Söz varlığı; bir toplumda, o toplumu oluşturan maddî ve manevî kültürünün süzgecinden geçerek kendine has oluşturduğu kavramlar dünyasının dile olan yansımasıdır. Söz varlığı, bir toplumun; algılama, soyutlama, somutlaştırma ve anlatım gücünü göstermesi açısından ayrı bir önem arz etmektedir (Aksan, 2005a, s. 221; Göçer, 2009, s. 1027).

Türk dili yabancı unsurların yoğun baskısına rağmen çağlar boyunca kavramlar için Türkçe karşılıklar bulabilmiştir. Anadolu ağızlarında kullanılan; yeni sözcük, terim, deyim ve atasözlerinde bunları gözlemlemek mümkündür (Aksan, 2005a, s. 17-20, 215; Aksan, 2005b, s. 115, Pilav, 2008, s. 39; Baş, 2011, s. 28; Bulut, 2012, s. 1118- 1123).

Türkçe, zaman içerisinde pek çok eski dil ve medeniyetle etkileşimde bulunmuş, sözcükler almış ya da onlara sözcükler vermiştir. Değişik kültürde, türde ve coğrafyada sayısızca eser kazandırmış bir dildir. Aynı zamanda günümüz şartlarında geniş bir coğrafyada yaşayan iki yüz milyonun üzerindeki insanın da ana dili olarak kullanılmaktadır. Herhangi bir dil için söz varlığı hakkında konuşulduğunda o dilin yalnızca sözlükte yer alan sözcüklerini değil atasözü, deyim, ikileme, terim, argo ya da kalıp sözlerini de göz önünde bulundurmamak gerek.

Türkçenin hukuk üzerindeki söz varlığını incelemek bölgedeki insanların tarihi geçmişini ve hangi ülkelerle ne tür iletişimde bulunduğunu göstereceği gibi kültür ve düşünce dünyası hakkında da kavramsal olarak bilgi verecektir.

Söz varlığının içerdiği unsurlar; temel söz varlığı, terimler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri (kalıp sözler), kalıplaşmış sözler ve ikilemeler olarak ele alınabilir.

3.2.1. Söz Varlığını Oluşturan Unsurlar

3.2.1.1. Deyimler

Deyimler, bir dildeki kelimelerin genellikle mecaz anlam taşıyan ve kalıplaşmış ifadeleridir. Bu ifadeler, birebir tercüme edildiğinde anlamsız veya tuhaf gelebilir. Çünkü deyimın anlamı, kelimelerin tek tek anlamlarından ziyade topluca kullanıldıklarında ortaya çıkar. “*Deyimler, düşünce kavram, nesne ve kişilerin durumlarını, özelliklerini yansıtmak için kullanılan ve gerçek anlamın dışına çıkmış özel anlam/anlatım boyutuyla kalıplaşmış söz öbekleridir* (Akyalçın, 2012, s. 10).” Deyimler, kültürel ve dilsel bağlamda iletişime zenginlik katarak onu daha renkli ve etkili hale getirir. Örneğin, Türkçede sıkça kullanılan

bazı deyimler ve anlamları şunlardır:

Kulağı delik olmak: Haberdar olmak, olaylardan hemen haberi olmak.

Dört gözle beklemek: Büyük bir sabırsızlık ve özlemle beklemek.

Gözden düşmek: Değerini yitirmek, önemini kaybetmek.

Karnı zil çalmak: Çok acıkmak.

Kulağına kar suyu kaçmak: Şüphelenmek, tedirgin olmak.

Bu deyimlerin kullanımı, dile özgü kültürel ve tarihi bağlamları anlamayı gerektirir ve bu bağlamda dili daha etkili ve zengin kılar. Osmanlı Türkçesinde "deyim" kavramını ifade etmek amacıyla darbimesel, tabir, ıstılah ve temsil gibi çeşitli terimlere başvurulmuştur. Ancak zaman içinde darbimesel terimi yalnızca atasözlerini karşılamak üzere kullanılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise tabir ve deyim kelimeleri bu kavram için öne çıkmış, zamanla deyim sözcüğü daha yaygın hale gelerek bu anlamda tek başına kullanılan yerleşik terim olmuştur.

Deyimlerin amacı anlatıma açıklık kazandırmak ve söyleme renk katmaktır. İki veya daha fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle ilgi çekici bir anlatım tarzı yakalamaya yardımcı olur. Anlam ögesi olarak incelendiğinde ise içerisinde bulunan sözcükleri ayrı değil hepsini bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir.

3.2.1.2. Atasözleri

Dilimizin zengin kaynaklarından birisi de atasözleridir. Toplumların tarihsel birikiminden süzülerek günümüze ulaşan, genellikle deneyimlere dayanan ve öğüt verme amacı taşıyan, kalıplaşmış yapısıyla kuşaktan kuşağa aktarılan özlü ifadelere atasözü denilmektedir. Bu tür sözler, halkın ortak değer yargılarını ve yaşam bilgeliğini yansıtarak, hem toplumsal hafızanın bir parçası hem de kültürel aktarımın önemli bir aracı işlevi görür. Sözlü edebiyat geleneğinin de önemli bir parçası olan atasözleri, İslamiyet öncesinde “sav”; İslamiyet sonrasında da “mesel” kavramlarıyla ifade edilmiştir (Pilav, 2008, s. 46).

Diller içerisinde önemli bir yeri olan atasözleri; toplumun hayata bakış tarzını, tecrübelerini, bilge yanlarını ifade etmeye yaradığı gibi aynı zamanda uzun süreli düşünce becerisini de göz önüne sermektedir. Çünkü bir atasözünün oluşabilmesi için bazı koşullar gerekmektedir. Yaşanmış olan olaylardan ders çıkarmasını bilen bilge kişi, etrafında yaşananları gözlemlemesi sonrası olayı kısa ama anlamlı bir şekilde ifade ederek toplumun zihninde yer edinmesi sağlar. Ancak bu anlatımdaki olayın, toplumun geniş bir kesimini ilgilendirmesi gerektiği kadar anlatımın da keskin olması gerekmektedir. Bu ders verici nitelik insanların ihtiyaçlarını kesin bir yargı ile dile getirme maharetini göstermektedir.

Bir ulusun duygu ve düşünce dünyasında yer alan değerleri aktarma konusunda işlem

gören atasözleri; yiğitlik, mertlik, ağırbaşlılık, sabır, konukseverlik, aile, anne, baba, evlat, çocuk, gelin, kaynana, akrabalık vs. gibi sıralanabilecek pek çok içerik barındırabilir.

Yiğitliği ifade etmek için “At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.” , mertliği ifade etmek için “Aman diyene kılıç kalkmaz.”, ağırbaşlılık için “Ağırlık altın kale, hafiflik başa bela.” evlat için “Bir baba dokuz evladı besler, dokuz evlat bir babayı besleyemez.” şeklinde örnekler gösterilebilir.

Deyimler ve atasözleri kimi zaman birbirine karıştırılmaktadır. Bu iki yapı arasında biçime ve anlama bağlı temel farklar vardır. Bunlar:

“1. Deyimler yargı taşımazlar. Aksine toplum içinde yaşanan olayı ya da bir varlığı tasvir etmek, durumu ifade edip açıklamak maksadıyla etkili anlatımı olan kalıplaşmış söz gruplarıdır. Atasözü ise bir tecrübeyle dayalı bir gözlem neticesinde ortaya çıkmış ve zamanla herkesçe bilinen bir yargıyı anlatır. Yaşanmış birtakım olaylar sonrası ders verme amacı güder. Bazı deyimlerde istisna olsa da genel anlamda deyimler yargısızdır. Kısaca deyimler daha ziyade benzetme, karşılaştırma yoluyla bir durumu açıklamak; atasözleri ise bir durum veya olayı yaşantıya dayalı bir yargıya bağlamak maksadıyla kullanılır.

2. Atasözleri de deyimler gibi kalıplaşmış ifadelerdir. Ancak kalıplaşmanın biçiminde bazı farklılıklar vardır. Atasözlerindeki kalıplaşma deyimlere göre daha sıklıdır. Deyimlerde yer alan sözcükler başta, ortada ve sonda birtakım değişiklikler gösterebilirler.

3. Deyimler amaç bakımından da atasözlerinden farklıdır. Deyimlerin amacı bir durumu ya da kavramı özel bir kalıp içinde çekici ve etkili bir anlatımla belirtmek iken atasözleri öğüt verme, yol gösterme ya da tecrübe aktarma amacı güderler. Bu yönüyle bazı kalıp sözler her iki gruba da dâhil edilebilirler (Sinan, 2001).”

3.2.1.3. İkilemeler

Günlük hayatta iletişimin kuvvetini arttırmak için kullanılan yöntemlerden biri de cümle içerisinde ikilemelere yer vermektir. İkilemeler, anlamı pekiştirerek ona, güç ve zenginlik katmaya yarar. İkileme ile ilgili bazı tanımlar şunlardır: “*İkileme, anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır*” (Hatiboğlu, 1981: 9). “*Aralarında belli bir ses düzeni bulunan, biçim ve anlamca birbiriyle ilişkili olan, aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesi ile oluşturulan kelime grubu* (Korkmaz, 1992, s. 131).”

Vecihe Hatipoğlu ikilemeyi “*anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı*

zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut zıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması (Hatipoğlu 1981)” olarak tanımlar.

3.2.1.3.1. Sözcük Yapısı Bakımından İkilemeler

Türkçede, anlatımı güçlendirmek, vurguyu artırmak ya da söze estetik bir nitelik katmak amacıyla sıkça başvurulan yapılardan biri de ikilemelerdir. İkilemeler, biçim ve köken bakımından oldukça çeşitli olup, iki sözcüğün anlam ilişkisi içerisinde tekrarlanması ya da yan yana getirilmesiyle oluşturulurlar. Bu tür yapılar hem anlamın pekişmesini sağlar hem de dilin anlatım gücünü artırır.

İkilemelerin öğeleri, köken açısından farklılık gösterebilir. Her iki sözcüğün de Türkçe olduğu ikilemelerin büyük bir kısmı, yansıma kökenli sözcüklerle oluşturulur: şakır şakır, şıkır şıkır, tak tak gibi. Bunun yanında, biri günümüzde hâlen kullanılmakta olan, diğeri ise artık yaygın olmayan ya da eski dönemlere ait bir Türkçe sözcükle kurulan ikilemeler de mevcuttur. Eğri büğrü, yorgun argın, yarım yamalak, soy sop bu tür örneklerdendir.

Bazı ikilemelerde ise ilk sözcük Türkçe kökenli iken, ikinci öge yabancı dillerden alıntılanmıştır. Örneğin güçlü kuvvetli, kılık kıyafet gibi örneklerde bu durum açıkça görülmektedir. Buna karşılık, rica minnet, hâl hatır, ayan beyan, ecir sabır, haraç mezat gibi örneklerde her iki sözcüğün de yabancı kökenli olduğu dikkat çeker.

Türkçede sayılarla kurulan ikilemeler de oldukça yaygındır: üç beş, sekiz on gibi. Ayrıca, tamlayanı ve tamlananı aynı türden olan tamlamalar aracılığıyla da ikilemeler oluşturulabilir: güzeller güzeli, yiğitler yiğidi, arslanlar arslanı gibi.

Bunlara ek olarak, halk arasında sıkça kullanılan ve anlamı hafif alaya alma ya da küçümseme gibi yan anlamlar içeren bazı ikilemelerde “m” sesi işlevsel bir araç olarak kullanılmaktadır: az maz, şaka maka, yol mol, kitap mitap, defter mefter gibi örneklerde bu ses, anlatıma hem doğallık hem de nüktedan bir ton kazandırmaktadır.

3.2.1.3.2. Sözcük Türü Bakımından İkilemeler

Türkçede özel adların ikileme yapısında kullanımı oldukça sınırlıdır. Bu tür ikilemelerin sayısı az olmakla birlikte, Çin'den Maçin'e, Hanya'yı Konya'yı gibi örneklerde görüldüğü üzere özel adlar da zaman zaman ikileme kurma amacıyla bir araya getirilebilmektedir. Buna karşılık, cins adlarına dayalı ikilemeler dilde çok daha yaygın biçimde yer bulur. Öbek öbek, sıra sıra, dizi dizi, dağ taş, yol yolak gibi örnekler bu türün karakteristik yansımalarıdır ve genellikle niceliksel çoğaltma ya da genişlik bildirme işlevi görürler.

Zamirler, yapıları gereği soyut kavramları temsil etmelerine rağmen, ikileme kurulumunda yer alabilirler. O bu, bu şu, sen sen gibi kullanımlar, özellikle belirsizlik ya da karşılaştırma bağlamlarında tercih edilmektedir.

İkileme oluşturmada kullanılan bir diğer dil birimi ise ünlemlerdir. Ünlemler aracılığıyla kurulan ikilemeler, çoğunlukla duygusal ya da sosyal tepkilerin pekiştirilmesinde işlev görür. Hay hay, hele hele gibi örneklerde bu durum açıkça gözlemlenebilir.

Bunun yanı sıra, fiiller de ikilemelerin içinde değişik çekim biçimleriyle yer alarak, hareketin sürekliliğini, geçmişten bugüne etkisini ya da olasılık boyutunu ifade ederler. Olur olmaz, oldu olacak, düştü düşeli, geldi geleli, buyur buyur gibi yapıların her biri, anlatıma farklı bir zaman ve anlam derinliği katar.

3.2.1.3.3. Yapı ve Kuruluş Bakımından İkilemeler

Vecihe Hatiboğlu “Türk Dilinde İkilemeler” adlı çalışmasında ikilemeleri; yapı ve kuruluşu bakımından, gövde bakımından, ad ya da eylem olması bakımından, anlam bakımından ve tarihsel olarak incelemiş ve açıklamıştır. İkilemeler konusunda bu çalışmayı, en kapsamlı çalışma olarak kabul edebiliriz.

Yapı yönüyle ikilemeleri isimden ve fiilden olmak üzere ikiye ayırabiliriz. İsim yapıları ikilemeler de kendi içerisinde sınıflandırılabilir. (Anadolu Üniversitesi, 2018)

Yansıma kaynaklı olanlar: şırl şırl akmak, gümbür gümbür gelmek, vızır vızır çalışmak...

Eksiz olanlar: acı acı gülümsemek, hızlı hızlı gitmek, güzel güzel konuşmak...

Çeşitli ekler alarak kurulanlar: yan yana gelmek, alt alta, ileri geri konuşmak, oradan buradan konuşmak, dilden dile dolaşmak, dereden tepeden geçmek, tepeden tırnağa koşmak, vura vura kırmak, pisi pisine ölmek, düşe kalka büyümek, uslu uslu oturmak, güçlü kuvvetli ada), günlük güneşlik yer, arsız arsız gülmek gibi.

Fiil kök ve gövdelerinden de birtakım eklerle ya da yalın olarak ikilemeler kullanılmaktadır: koşa koşa gitmek, salına salına yürümek, bata çıka ilerlemek, gelir gelmez oturmak, bilmiş bilmiş konuşmak, koşan koşana, bitmez tükenmez, yalvarmak yakarmak

3.2.1.3.4. Anlam Bakımından İkilemeler

Hiçbir dilin kök sözcükleri; insan-insan ilişkilerindeki ve insan-doğa ilişkilerindeki olgu ve durumları tek başına karşılamak için yeterli olmazlar. Çünkü bu ilişkiler sonsuz sayı ve biçimde olabilir. İnsan beyni bu duruma dil içerisinde başka bir çare bulmak durumunda kalmış ve kendine göre dilin imkânlarını geliştirme yoluna gitmiştir. Bu geliştirmenin

ürünlerinden biri de ikilemelerdir. İkilemeler asıl olarak anlamla ilgili durumlardır. Esasen dilin bütününün son amacı anlamdır. İkileme gibi birtakım söz kalıpları, anlamı daha etkili kılmak ve söylenen sözün kabul edilirlilik derecesini yükseltmek amacıyla oluşturulur. Dilin en edebî biçiminin kullanıldığı şiir dilinde ikilemelerin daha çok yer alması, onların anlamı pekiştirici, güçlendirici, yer yer abartı verici ve anlatımı kolaylaştırıcı işlevleri dolayısıyladır. (Anadolu Üniversitesi, 2018)

3.2.2. Terimler

Terim, en genel tanımıyla, belirli bir uzmanlık alanına özgü kavramları karşılayan sözcüklere verilen addır. Bu alanlar bilim, teknik, sanat, spor, zanaat gibi birbirinden oldukça farklı disiplinleri kapsayabilir. Her bir terim, ait olduğu alanda belirli bir kavramı tek ve kesin biçimde ifade etme işlevi taşır. Örneğin atom, molekül, bakteri, özgül ağırlık, kınkanatlı, çanakyaprak, fizikötesi, soprano, senfoni, künde, kroşe, penaltı gibi sözcükler, ilgili oldukları bilimsel, sanatsal ya da sportif alanlarda özgül anlamlara sahiptir ve bu yönleriyle terim niteliği taşırlar. Ancak bazı terimler zamanla kullanım alanlarını genişleterek günlük dilde de yaygınlaşır ve bu süreçte, teknik anlamlarının dışında daha sıradan bir kullanıma kavuşurlar. Bu tür sözcükler, ilk ortaya çıktıkları dönemlerde terim özelliği taşımalarına rağmen, zamanla temel söz varlığına dahil olarak terimlik işlevlerini yitirebilirler. Örneğin telefon, radyo, televizyon, enflasyon, uçak ve tren gibi kelimeler, başlangıçta uzmanlık alanlarında ortaya çıkmış teknik terimlerken, bugün yaygın günlük kullanımda sıradanlaşmış, yani söz varlığının genel bileşenleri arasına girmişlerdir.

Ancak bu sözcüklerin terim olma özelliği tamamen kaybolmuş değildir. Bağlama bağlı olarak, örneğin bir elektronik mühendisliği sözlüğünde geçen radyo ya da televizyon gibi ifadeler, hâlâ teknik anlamlarını korudukları için terim olarak değerlendirilmeye devam eder. Bu bağlamda bir sözcüğün terim olup olmadığını belirleyen temel unsur, onun bağlamsal kullanımı ve ait olduğu uzmanlık alanı ile kurduğu anlam ilişkisidir.

4. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu çalışmanın temel problemi, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Anayasa metinlerinde kullanılan Türkçenin, dilsel gelişim ve hukuk dili standartları açısından hangi düzeyde ilerleme kaydettiğinin belirlenmesidir. Devlet ile halk arasındaki en temel iletişim aracı dil olduğundan bu alanın iyileştirilmesi, standartların yükseltilmesi, sağlıklı iletişim açısından büyük önem taşımaktadır. Anayasa metinlerinde dil her zaman ön plana çıkmış ve kimi zaman da toplumun belirli bir kesim tarafından olumlu ya da olumsuz eleştirilere maruz kalmıştır. Anayasa metinlerinde kullanılan Türkçenin zaman içinde nasıl değiştiği ve bu değişimin hukuk dili üzerindeki etkileri belirsizliğini korumaktadır.

5. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Anayasa, bir devletin temel hukuki belgesidir ve genellikle devletin yönetim biçimini, temel hakları ve örgütlenişini düzenler. Türk Anayasası da Türkiye Cumhuriyeti'nin temel hukuk metnidir. Türkçe kullanımı ise oldukça önemlidir çünkü bu belge, Türkiye'nin resmi dilini ve hukuki normlarını belirler.

Bu çalışmanın amacı, Türk Anayasasında kullanılan Türkçe dilinin yapısını ve işleyişini inceleyerek, anayasa metninin dilsel özelliklerini ortaya koymaktır.

Anayasa metni Türkçe olarak yazılmıştır ve Türk dilinin resmi, hukuki ve idari dil olarak kullanılmasını öngörür. Anayasanın Türkçe kullanımı, hukuki metinlerin anlaşılır ve kesin olmasını sağlamak amacıyla titizlikle ele alınır. Ayrıca, Türkçenin doğru ve etkili bir şekilde kullanılması, hukukun adaletle uygulanmasını güvence altına alır.

Anayasa metni, Türk dilinin gelişimine de katkıda bulunabilir. Hukuki terimler, ifadeler ve normlar, dilin hukuki bağlamda zenginleşmesine ve gelişmesine katkıda bulunabilir. Bu da Türkçenin hem hukuki alanda hem de genel olarak sosyal alanda daha güçlü bir dil hâline gelmesine yardımcı olabilir.

Anayasalarda açıklık ve kesinlik, ifade yeteneği, hukuki terminoloji, devamlılık, toplumsal değişimlere uyum ve anlaşılabilir olmak gibi prensipler bulunmaktadır. Bu prensipler, anayasa metninin dil kullanımında genel olarak gözetilen ilkelere dir. Dil, hukuki belgelerde büyük bir öneme sahiptir çünkü net, açık ve anlaşılır bir dil, hukukun etkili bir şekilde uygulanmasına ve toplumun hukuki normlara uyum sağlamasına yardımcı olur. Cumhuriyetten günümüze var olmuş olan 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasaları kendi dönemlerindeki dil kuralları ile yazılmıştır. Örneğin 1921 Anayasası, Türkiye'nin ilk yazılı anayasasıdır ve o dönemdeki dil kurallarıyla yazılmıştır. Ancak o dönemde Türkçe üzerinde henüz tam bir standartlaşma olmamıştı ve bazı dil özellikleri günümüz Türkçesiyle farklılık gösteriyordu. 1921 Anayasasının dil kuralları, genel olarak o dönemin Türkçe dil kullanımına uygun olarak şekillenmiştir. Kimi dönem Osmanlıca etkisi, kimi dönem yabancı kelimelerin kullanım oranı, kimi dönem uzun ve süslü cümleler, kimi dönem ise resmi ve ciddi bir tona sahip cümleler kendisine yer bulmuştur. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar olan süreçte, Türkçenin kullanımında önemli değişiklikler ve gelişmeler de yaşanmış, dil reformları ve modernleşme çabaları, anayasalarda da kendini göstermiştir.

Osmanlıca Etkisinden Kurtulma (1924 Anayasası): Cumhuriyetin ilk yıllarında dil reformlarıyla birlikte Osmanlıca etkilerinden kurtulma çabaları görüldü. 1924 Anayasası, Türkçenin sadeleştirilmesine ve millileştirilmesine odaklanmıştır.

Sadeleştirme ve Millileştirme (1961 Anayasası): 1961 Anayasası döneminin dil politikalarını yansıtarak Türkçenin sadeleştirilmesine devam etti. Yabancı kökenli kelimelerin azaltılması ve dilin anlaşılır bir hâle getirilmesi hedeflendi.

Dilde İnkılap (1982 Anayasası): 1982 Anayasası, Türkçenin modernleştirilmesine ve dilin daha etkili bir şekilde kullanılmasına odaklandı. Dil, daha açık, net ve anlaşılır bir yapıya kavuşturuldu.

Çağdaş Türkçe (Günümüz): Günümüzdeki anayasalarda Türkçenin kullanımı, dilin çağdaş normlara uygun olarak sadeleştirilmiş ve modernleştirilmiş bir şekilde devam etmektedir. Anayasalarda hukuki terminoloji ve ifadelerde tutarlılık ve açıklık önemli bir yer tutar.

Hukuki Terminoloji ve Netlik (Günümüz): Günümüz anayasalarında, hukuki terminoloji doğru ve tutarlı bir şekilde kullanılmaya devam eder. Dil, anlaşılır ve açık bir şekilde ifade etme amacını taşır. Bu süreçte dildeki değişim ve gelişim, Türkçenin evrimini yansıtır. Dil reformları, Türkçenin modern, anlaşılır ve etkili bir dil olmasına katkı sağlamıştır.

6. ARAŞTIRMANIN SINIRLAMALARI

Ülkemizde, Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim 1923 yılında yürürlükte bulunan 1921 Anayasası da göz önünde tutulacak olursa o günden bu yana 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları ile birlikte tam dört Anayasanın varlığından söz edebiliriz. Bu araştırma için de sınır olarak bu dört Anayasa belirlenmiştir.

7. VARSAYIMLAR

- Araştırmaya dâhil edilen dört Anayasanın, güncel hukuk diline referans olduğu varsayılmıştır.
- Ayrıca bu metinlerin dilindeki değişimlerin, dönemsel siyasal ve toplumsal dönüşümleri yansıttığı kabul edilmiştir.

8. TANIMLAR

Anayasa: Anayasa, bir devletin temel hukuki düzenini oluşturan, devletin yönetim biçimini, organlarını, bu organların görev ve yetkilerini, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini belirleyen ve güvence altına alan en üst normatif metindir (Kelsen, 1967; Gözler, 2021).

Anayasa, bir devletin veya bir topluluğun temel hukuk belgesidir. Genellikle bir ülkenin yönetim yapısını, vatandaşların temel haklarını ve özgürlüklerini, devlet

organlarının yetkilerini ve görevlerini düzenler. Anayasa, devletin hükümlerlik kaynağını ve yönetim şeklini belirler. Birçok ülkede anayasa, yasama organı tarafından belirlenen yasalardan üstün bir hukuk belgesidir ve değişmesi daha zor bir sürece tabidir. Anayasa genellikle bir anayasa yazma kurulu tarafından hazırlanır ve halkın veya temsilcilerin onayına sunulur.

Dil: Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan, düşünceleri, duyguları ve istekleri aktarmaya yarayan, kendine özgü kuralları ve yapısı olan sembolik bir sistemdir (Crystal, 2010).

Dil, insanlar arasında iletişim kurmak için kullanılan sembollerin ve kuralların bir sistemidir. İnsanlar dil aracılığıyla düşüncelerini ifade eder, duygularını aktarır, bilgi paylaşır ve iletişim kurarlar.

Dil genellikle sözcükler, sesler, cümle yapıları ve gramer kuralları gibi unsurlardan oluşur. Dilin temel işlevleri arasında bilgi aktarımı, duygusal ifade, sosyal etkileşim ve düşünme süreçlerinin desteklenmesi bulunur. Her toplumun kendine özgü bir dili vardır ve bu dil, o toplumun kültürel, tarihsel ve sosyal yapısını yansıtır.

Dil aynı zamanda sürekli değişen ve evrim geçiren bir yapıdır. Yeni kelimeler oluşturulabilir, eski kelimelerin anlamları değişebilir ve dilbilgisi kuralları zamanla evrilebilir. Dil, insanların toplum içinde etkileşimde bulunmalarını sağlayan önemli bir araç olarak kabul edilir. Ülkelerin, kavimlerin, milletlerin farklı dillere sahip olması, o ülkenin, kavmin ya da milletin düşünce tarzını, zevk ve hayata karşı seçimlerin gösterir. Nitekim kökenlerine göre Hint-Avrupa Dilleri, Hami-Sami Dilleri, Bantu dil Ailesi, Çin-Tibet Dil ailesi, Ural-Altay Dil Ailesi şeklinde türleri mevcutken yapısına göre ise tek heceli diller, eklemeli diller ve çekimli diller şeklinde gruplara ayrılmaktadır.

"Hukuk dili", hukuki belgelerin, yasaların, mahkeme kararlarının ve diğer hukuki metinlerin yazımında kullanılan özel bir dildir. Hukuk dili, belirli bir netlik ve kesinlik düzeyi sağlamak amacıyla özel terimler, ifadeler ve yapılar kullanır. Bu dil, hukuk sisteminin gereksinimlerine uygun olarak gelişmiş ve zamanla evrilmiştir.

Hukuk Dili: Hukuk dili, hukuki ilişkileri düzenlemek, hak ve yükümlülükleri belirlemek ve hukuk kurallarını ifade etmek amacıyla kullanılan, kendine özgü terimleri, kalıpları ve ifadeleri bulunan özel bir dil türüdür (Tiersma, 1999). Hukuk dili, genellikle şu özellikleri içerir:

Teknik Terimler: Belirli bir hukuki kavramı ifade etmek için özel olarak belirlenmiş terimler kullanılır. Bu terimler, yasal belgelerde belirli bir anlam taşır ve genellikle günlük

dilde kullanılan terimlerden farklıdır.

Kesinlik ve Netlik: Hukuk dili, ifadelerin mümkün olduğunca açık, net ve kesin olmasını sağlar. Bu, belgelerin yorumlanabilirliğini azaltır ve hukuki anlaşmazlıkların çözümünü kolaylaştırır.

Formel Yapılar: Hukuk dili, belgelerin belirli bir formatta yazılmasını gerektirir. Bu, belgenin hangi bilgileri içereceğini, hangi sırayla sunulacağını ve nasıl düzenleneceğini belirler.

Hukuki İfadeler ve Kavramlar: Hukuk dili, belirli hukuki kavramları ifade etmek için belirlenmiş standart ifadeler içerir. Bu ifadeler, hukukun belirli prensiplerini ve kurallarını yansıtır.

Hukuk dili, hukuki belgelerin ve metinlerin etkili bir şekilde iletilmesini ve yorumlanmasını sağlar. Ancak, bazen karmaşık ve anlaşılması zor olabilir, bu nedenle hukuk diliyle yazılmış belgelerin profesyonel hukukçular tarafından yorumlanması ve açıklanması önemlidir.

BÖLÜM II

2.1. Kavramsal/Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Literatür

Anayasa ya da hukuk dili kavramlarına yönelik literatürde birden çok tanımlama bulunmaktadır. Herhangi bir Anayasa kitapçığını dahi elimize aldığımız vakit “Anayasa nedir?” sorusunun cevabını elde etmek mümkün olacaktır.

Türkçede Anayasa kelimesi İngilizce ve Fransızca “constitution” kelimesine denk gelecek şekilde kullanılmaktadır. Bu kelime, Fransızcada “oluşturmak, teşkil etmek, meydana getirmek, kurmak, tesis etmek” anlamına denk gelecek şekilde kullanıldığı için Türkçe karşılığı olarak oluşum ya da kuruluş sözcüklerini düşünebiliriz. Nitekim süreç içerisinde “constitution” sözcüğüne karşılık olarak kanun-i esasi, teşkilât-ı esâsiye kanunu ve anayasa sözcükleri kullanılmıştır.

18.10.1982 tarih ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na göre Anayasa; yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

“Anayasa, devletin kimliği olma işleviyle siyasal erkin kullanılma şartlarını belirlemektedir.” (Prof. Dr. Ender Ethem ATAY - Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, Y. 2008, Sa. 1-2)

“Devletin kuruluşunu, yani niteliğini, yapısını, hükümet şeklini, organlarını ve bu organlar (yasama, yürütme ve yargı) arasındaki ilişkileri ve kişilerin temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen kurallar bütününe anayasa adı verilir.” (Kemal GÖZLER, Türk Anayasa Hukuku Dersleri)

2.2. Konu İle İlgili Araştırmalar

Esen, B.N. (2021), Türkiye’de Anayasal gelişmeler üzerine bir çalışma yürütmüş ve Anayasa müesseselerinin terekküp tarzına veya işleyişine ilişkin değişimlerin yön gösterici prensiplerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Öncü, M.T.(2013) tarafından yapılan araştırmada, Türk hukuk muhakemesi sürecinde kullanılan sözlü beyanlar incelenerek özellikle duruşmalarda tercih edilen ifade biçimlerine odaklanılmıştır. Çalışmasında yalnızca mahkeme salonunda gerçekleşen iletişim örnekleriyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda muhakeme sürecinin farklı aşamalarında yer alan sözlü etkileşimleri de kapsamlı biçimde ele almıştır. Bu çerçevede, Türk hukuk dilinin yapısal ve işlevsel özelliklerini Alman hukuk diliyle karşılaştırarak, her iki sistemin dilsel yönleri arasında karşılaştırmalı bir analiz sunmuştur.

Özdemir, H. (2003), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapmış olduğu “*Türkçenin Sadeleşme Tarihinde Anayasanın Dili*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Anayasa metinlerinin dilde geçirmiş olduğu değişimler ve gelişmeleri imla, ses ve yapı bakımından ele almıştır.

BÖLÜM III

3.1. YÖNTEM

Bu araştırmada ‘Doküman Analizi’ yöntemi kullanılarak dosya taraması yapılması hedeflenmektedir. Araştırma verilerinin birincil kaynaktan çeşitli dokümanlarla birlikte toplanarak, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi sonucu olarak değerlendirilmesi planlanmaktadır. Araştırma evreni olarak 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları kullanılmıştır.

3.2. ARAşTIRMANIN DESENİ/MODELİ

Araştırma deseni (modeli) olarak araştırmanın hipotezlerini test etmek amacıyla hem araştırma amacına uygun hem de verilerin toplanması ve çözümlenmesi için gerekli koşulların düzenlenmesi açısından “tarama modeli” kullanılmıştır.

“Tarama modellerinde amaçlar genellikle, soru cümleleriyle ifade edilir. Bunlar; “Ne idi? Nedir? Ne ile ilgilidir?” gibi sorulardır. Bu soruların cevabını verirken “Neden?” sorusunun gerçek cevaplarının bulunmasında ise bu denli güçlü değildir. (Büyükoztürk, 2016:178).”

Genellikle tarama araştırmalarında araştırmacılar, görüşlerin ve özelliklerin neden kaynaklandığından çok örneklemdaki bireyler açısından nasıl dağıldığıyla ilgilenmektedir (Fraenkel ve Wallen, 2006).

Tarama araştırması ile dengeleyici özelliğın ne denli var olduğunun saptanması ile örneklemden elde edilen bilgilere dayalı olarak evren hakkında genelleme yapmak amaçlanmıştır.

3.3. ARAşTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırmada çalışma evreni olarak 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları kullanılmıştır. Cumhuriyetten günümüze Anayasa dilinin, Türkçe kullanımı açısından karşılaştırarak bu alanda elde edilen somut sonuçların, Anayasal çalışmalara ve Türkçenin gelişim sürecine katkı sağlaması hedeflenmiştir.

3.4. VERİ TOPLAMA ARACI

Veri toplama çeşitli yollarla yapılabilmektedir. Bu süreçte doküman/kayıt incelemesi, anket, soru formu, test, görüşme, odak grup, gözlem, kontrol listesi, etnografya, sözlü tarih, örnek olay incelemesi ve deney veri toplamak amacıyla daha yaygın olarak

başvurulan yöntemlerdir.

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak “*Doküman İncelemesi*” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem; nicel bir veri toplama yöntemi olmakla birlikte, belgelenmiş anlatılar üzerinden nitel veri toplamaya da olanak vermektedir. Bu bağlamda incelenen materyaller; mevcut dokümanlar/kayıtlar, yayınlanan istatistikler, veri tabanları ya da gazete arşivleridir. Örneğın geçmiş ve mevcut anayasalarda kullanılan dil; Türkçe söz varlığı, yazım ve noktalama açısından karşılaştırılarak veriler toplanmış ve karşılaştırılmal olarak Türk Anayasalarının söz varlığı hakkında betimsel bir tablo elde edilmiştir.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Veri analizi, araştırma sürecinde toplanan ham verilerin sistematik bir eleme ve değerlendirme aşamasından geçirilerek anlamlı ve yararlı bilgilere dönüştürülmesi işlemidir (Creswell, 2014). Bu aşamada, verilerin kalitesinin artırılması ve güvenilir sonuçlara ulaşılması için çeşitli bilimsel yöntemler uygulanır. Örneğın, içerik analizi, tematik analiz ve istatistiksel yöntemler gibi teknikler, verilerin yapılandırılması ve yorumlanmasında önemli rol oynar (Patton, 2015). Veri analizi süreci, sadece mevcut bilgilerin özetlenmesi değil, aynı zamanda geleceğe yönelik çıkarımlar yapmayı ve modern veri işleme teknikleri kullanarak ileri düzey analizler gerçekleştirmeyi de kapsar (Miles, Huberman & Saldaña, 2019). Bu kapsamda araştırmacılar; elde edilen verileri doğru bir şekilde depolama, kodlama ve yorumlama aşamalarına özen göstererek, çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini artırmayı amaçlar.

Analizi yapılan konunun kapsamı ve çalışmanın hedefleri de göz önünde bulundurulduğu zaman bu çalışmaya “*metin analizi*” yönteminin daha uygun olacağı düşünölmüştür.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. ANAYASADA YER ALAN SÖZCÜKLERİN KELİME KÖKENİ VE SAYI BAKIMINDAN İNCELENESİ

4.1.1. 1921 ANAYASASI

Türk Devletinin ilk Anayasa vesikası olma özelliğini taşıyan ve aynı zamanda 1924 Anayasasına da temel teşkil edecek olan 1921 Anayasası, çok kısa ve net bir şekilde toplam 710 sözcükten oluşmaktaydı. 1921 Anayasasında kullanılan sözcüklerin kelime kökenleri Türkçe, Arapça ve Fransızca'dan gelmektedir. Bu Anayasada, Arapça kökenli sözcükler Türkçe kökenli sözcüklere nazaran daha fazla sayıdadır.

Türkçe ve Türkçeye yerleşmiş bazı kelimeler şunlardır:

- **Millet:** Arapça kökenli bir kelime olmasına rağmen, Türkiye Türkçesine yerleşmiş ve yaygın olarak kullanılan bir kelimedir.
- **Halk:** Toplumun tümünü ifade eder.
- **Devlet:** Bir ülkenin siyasi örgütlenmesini ifade eder.
- **Büyük Millet Meclisi:** Bu tamlamanın tüm kelimeleri Türkçe kökenlidir.
- **Hak:** Adalet, adaletlilik anlamına gelir.
- **Seçim:** Birini seçme işi anlamına gelir.
- **İki:** 2 sayısını ifade eder.
- **Yeni:** Kullanılmamış veya az kullanılmış olanı ifade eder.
- **İlan:** Türkçe kökenlidir ve duyurma anlamına gelir.

Arapça kökenli bazı kelimeler şunlardır:

- **Hâkimiyet:** Egemenlik anlamına gelir
- **Vekil:** Birinin, işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse anlamına gelir.
- **Müdafaa:** isim, (müda:faa), Arapça mudāfa‘a, savunma anlamına gelir.
- **Vatan:** Yurt anlamına gelir
- **İçtima:** Yönetme, çekip çevirme; güdüm, yönetim anlamına gelir.
- **İdare:** Yönetme anlamına gelir.
- **Bilâ kaydü şart:** Şartsız, koşulsuz anlamına gelir.
- **Kanun:** Yasa anlamına gelir.
- **Mukadderat:** Eskimiş, kaderler, yazgılar anlamına gelir.
- **Bizzat:** Kendisi, doğrudan doğruya anlamına gelir.
- **Fiil:** Eylem anlamına gelir.
- **Esas:** Temel anlamına gelir.
- **Teşri:** Yasa yapma anlamına gelir.
- **Salâhiyet:** Yetki anlamına gelir.
- **Yegâne:** Tek, biricik anlamına gelir.
- **Hakiki:** Gerçek anlamına gelir.
- **Mümessil:** Temsilci anlamına gelir.
- **Tecelli:** Görünme, ortaya çıkma anlamına gelir.
- **Temerküz:** Yoğunlaşma, bir araya gelme anlamına gelir.
- **Din:** Din anlamına gelir.

- **Resmi:** Resmi anlamına gelir.
- **Lisan:** Dil anlamına gelir.
- **Unvan:** Ünvan anlamına gelir.
- **Vilâyet:** İl anlamına gelir.
- **Müntahap:** Seçilmiş anlamına gelir.
- **Âza:** Üye anlamına gelir.
- **Mürekkep:** Oluşan, meydana gelen anlamına gelir.
- **İntihap:** Seçim anlamına gelir.
- **Müddet:** Süre anlamına gelir.
- **Caiz:** Uygun, yerinde anlamına gelir.
- **Sabık:** Önceki anlamına gelir.
- **Lâhik:** Sonraki anlamına gelir.
- **Vazife:** Görev anlamına gelir.
- **Temdit:** Uzatma anlamına gelir.
- **Umum:** Genel anlamına gelir.
- **Ahkâm:** Hükümler anlamına gelir.
- **Şer'i:** Dini hukukla ilgili anlamına gelir.
- **Tenfiz:** Yerine getirme anlamına gelir.
- **Kavanin:** Yasalar anlamına gelir.
- **Vaz:** Koyma, oluşturma anlamına gelir.
- **Tadil:** Değiştirme anlamına gelir.
- **Fesih:** İptal etme anlamına gelir.
- **Muahede:** Antlaşma anlamına gelir.
- **Sulh:** Barış anlamına gelir.
- **Hukuk:** Hukuk anlamına gelir.
- **Esasiye:** Temel anlamına gelir.
- **Nizam:** Düzen anlamına gelir.
- **Muamelât:** İşlemler anlamına gelir.
- **Erfak:** En uygun anlamına gelir.
- **İhtiyaçat:** İhtiyaçlar anlamına gelir.
- **Zaman:** Zaman anlamına gelir.
- **Evfak:** Daha uygun anlamına gelir.
- **Fıkhiye:** Fıkıh ile ilgili anlamına gelir.
- **Adap:** Adap, usul anlamına gelir.
- **Usul:** Yöntem anlamına gelir.

Fransızca kökenli bazı kelimeler şunlardır:

- **Cumhuriyet:** Cumhuriyet anlamına gelir. Aslen Arapça kökenlidir. Arapça üzerinden Fransızca kökenli bir kavram olarak dilimize geçmiştir. Fransızca *République* sözcüğünden türemiştir. Köken bakımından Fransızcaya dayanır, ancak biçimsel yapısı Arapçadır. Türkçeye geçişi de Osmanlıca üzerinden olmuştur.

1921 Anayasası'nda kullanılan kelimelerin kökenleri, o dönemin dil yapısını ve kültürel etkileşimlerini yansıtmaktadır. Bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda önemli bir adım olmuş ve sonraki anayasal düzenlemelere de temel oluşturmuştur.

4.1.2. 1924 ANAYASASI

1924 Anayasası, henüz ilan edilmiş olan cumhuriyetin neticesinde 1921 Anayasasına göre bazı şeylerin nispeten daha da belirgenleştiği bir Anayasadır. Bu Anayasada toplam

3607 sözcük kullanılmış ve kullanılan sözcüklerin kelime kökenleri Türkçe, Arapça ve Fransızca'dan gelmektedir.

Türkçe ve Türkçeye yerleşmiş bazı kelimeler şunlardır:

- **Ulus:** Türkçe kökenlidir ve millet anlamına gelir.
- **Devlet:** Türkçe kökenlidir ve bir ülkenin siyasi örgütlenmesini ifade eder.
- **Türkiye Büyük Millet Meclisi:** Bu tamlamanın tüm kelimeleri Türkçe kökenlidir.
- **Kanun:** Türkçe kökenlidir ve yasa anlamına gelir.
- **Hak:** Türkçe kökenlidir ve adalet, adaletlilik anlamına gelir.
- **Seçim:** Türkçe kökenlidir ve birini seçme işi anlamına gelir.
- **İki:** Türkçe kökenlidir ve 2 sayısını ifade eder.
- **Yeni:** Türkçe kökenlidir ve yeni olanı ifade eder.
- **Başkan:** Türkçe kökenlidir ve bir topluluğun veya kurumun yöneticisi anlamına gelir.
- **Buyruk:** Emir anlamına gelir.
- **Tüzük:** Yönetmelik anlamına gelir.
- **Dirlik:** Türkçe kökenlidir ve düzen, huzur anlamına gelir.
- **Çağdaş:** Türkçe kökenlidir ve modern anlamına gelir.
- **Yetki:** Türkçe kökenlidir ve bir işi yapma gücü anlamına gelir.
- **Görev:** Türkçe kökenlidir ve bir işi yapma sorumluluğu anlamına gelir.
- **Yasa:** Türkçe kökenlidir ve kanun anlamına gelir.
- **Uygulama:** Türkçe kökenlidir ve bir şeyi hayata geçirme anlamına gelir.
- **Toplum:** Türkçe kökenlidir ve bir arada yaşayan insanların bütünü anlamına gelir.
- **Kişi:** Türkçe kökenlidir ve insan anlamına gelir.
- **Her:** Türkçe kökenlidir ve bütün anlamına gelir.
- **Kendi:** Türkçe kökenlidir ve şahsa ait olanı ifade eder.
- **Özgürlük:** Türkçe kökenlidir ve hürriyet anlamına gelir.
- **Güvenlik:** Türkçe kökenlidir ve emniyet anlamına gelir.
- **Temel:** Türkçe kökenlidir ve esas anlamına gelir.
- **Milli:** Türkçe kökenlidir ve ulusal anlamına gelir.

Arapça kökenli bazı kelimeler şunlardır:

- **Hâkimiyet:** Egemenlik anlamına gelir.
- **Vekil:** Birinin, işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse anlamına gelir.
- **Bilâ kaydü şart:** Şartsız, koşulsuz anlamına gelir.
- **Hukuki:** Hukukla ilgili anlamına gelir.
- **Mali:** Maliye ile ilgili, finansal anlamına gelir.
- **İlan:** Duyuru anlamına gelir.
- **Müdafaa:** isim, (müda:faa), Arapça mudāfa‘a, savunma anlamına gelir.
- **Vatan:** Yurt anlamına gelir
- **Siyasi:** Siyasetle ilgili anlamına gelir.
- **İdari:** Yönetimsel anlamına gelir.
- **İçtima:** Yönetme, çekip çevirme; güdüm, yönetim anlamına gelir.
- **İdare:** Yönetme anlamına gelir.
- **Mukadderat:** Kaderler, yazgılar anlamına gelir.
- **Bizzat:** Kendisi, doğrudan doğruya anlamına gelir.
- **Fîil:** Eylem anlamına gelir.
- **Esas:** Temel anlamına gelir.

- **Teşri:** Yasa yapma anlamına gelir.
- **Salâhiyet:** Yetki anlamına gelir.
- **Yegâne:** Tek, biricik anlamına gelir.
- **Hakiki:** Gerçek anlamına gelir.
- **Mümessil:** Temsilci anlamına gelir.
- **Tecelli:** Görünme, ortaya çıkma anlamına gelir.
- **Temerküz:** Yoğunlaşma, bir araya gelme anlamına gelir.
- **Din:** Din anlamına gelir.
- **Resmi:** Resmi anlamına gelir.
- **Lisan:** Dil anlamına gelir.
- **Unvan:** Ünvan anlamına gelir.
- **Vilâyet:** İl anlamına gelir.
- **Müntahap:** Seçilmiş anlamına gelir.
- **Âza:** Üye anlamına gelir.
- **Mürekkep:** Oluşan, meydana gelen anlamına gelir.
- **İntihap:** Seçim anlamına gelir.
- **Müddet:** Süre anlamına gelir.
- **Caiz:** Uygun, yerinde anlamına gelir.
- **Sabık:** Önceki anlamına gelir.
- **Lâhik:** Sonraki anlamına gelir.
- **Vazife:** Görev anlamına gelir.
- **Temdit:** Uzatma anlamına gelir.
- **Umum:** Genel anlamına gelir.
- **Ahkâm:** Hükümler anlamına gelir.
- **Şer'i:** Dini hukukla ilgili anlamına gelir.
- **Tenfiz:** Yerine getirme anlamına gelir.
- **Kavanin:** Yasalar anlamına gelir.
- **Vaz:** Koyma, oluşturma anlamına gelir.
- **Tadil:** Değiştirme anlamına gelir.
- **Fesih:** İptal etme anlamına gelir.
- **Muahede:** Antlaşma anlamına gelir.
- **Sulh:** Barış anlamına gelir.
- **Hukuk:** Hukuk anlamına gelir.
- **Esasiye:** Temel anlamına gelir.
- **Nizam:** Düzen anlamına gelir.
- **Muamelât:** İşlemler anlamına gelir.
- **Erfak:** En uygun anlamına gelir.
- **İhtiyaçat:** İhtiyaçlar anlamına gelir.
- **Zaman:** Zaman anlamına gelir.
- **Evfak:** Daha uygun anlamına gelir.
- **Adap:** Adap, usul anlamına gelir.
- **Usul:** Yöntem anlamına gelir.
- **Medeni:** Uygarlık anlamına gelir.
- **İnkılap:** Köklü değişim anlamına gelir

Fransızca kökenli bazı kelimeler şunlardır:

- **Cumhuriyet:** Cumhuriyet anlamına gelir. (1921 Anayasası'nda izah edilmiştir.)
- **Sosyal:** Toplumsal anlamına gelir.
- **Ekonomi:** İktisat anlamına gelir.
- **Kültürel:** Kültüre ait anlamına gelir.

- **Laiklik:** Din ve devlet işlerinin ayrılığı anlamına gelir.

1924 Anayasasında kullanılan kelimelerin kökenleri, o dönemin dil yapısını ve kültürel etkileşimlerini yansıtmaktadır. Bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini oluşturmuş ve sonraki anayasal düzenlemelere de kaynaklık etmiştir.

4.1.3 1961 ANAYASASI

1961 Anayasasında kullanılan sözcüklerin kelime kökenleri çoğunlukla Türkçe, Arapça ve Fransızcadan gelmektedir. Hatta kimi yerlerde Yunanca, Moğolca ve Çağatayca gibi dillerden de kelimeler yer bulmuştur. 17.339 sözcükten oluşan bu Anayasa, tıpkı 1921 ve 1924 Anayasalarında olduğu gibi dönemin kültürel ve siyasi atmosferini yansıtmaktadır. Sözcük sayısı bakımından 1982 Anayasasından sonra ikinci sırada yer almaktadır. Her ne kadar yenileme ve millileşme yoluna gidilmiş olsa da 1961 Anayasasında özellikle Arapça olmak üzere bolca yabancı kökenli sözcüklere yer verilmiştir. Sözcük türleri bakımından inceleyecek olursak:

Türkçe ve Türkçeye yerleşmiş bazı kelimeler şunlardır:

1961 Anayasasında birçok Türkçe kökenli kelimeler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- **Ulus:** Millet anlamına gelir.
- **Türkiye Büyük Millet Meclisi:** Yasama organını belirtir.
- **Seçim:** Birini seçme işi anlamına gelir.
- **Başkan:** Bir topluluğun veya kurumun yöneticisi anlamına gelir.
- **Buyruk:** Emir anlamına gelir.
- **Tüzük:** Yönetmelik anlamına gelir.
- **Dirlik:** Düzen, huzur anlamına gelir.
- **Çağdaş:** Modern anlamına gelir.
- **Yetki:** Bir işi yapma gücü anlamına gelir.
- **Görev:** Bir işi yapma sorumluluğu anlamına gelir.
- **Yasa:** Moğolcada kullanılan sözcükten türtelmekle beraber kanun anlamına gelir.
- **Uygulama:** Bir şeyi hayata geçirme anlamına gelir.
- **Toplum:** Bir arada yaşayan insanların bütünü anlamına gelir.
- **Kişi:** İnsan anlamına gelir.
- **Kendi:** Şahsa ait olanı ifade eder.
- **Özgürlük:** Hürriyet anlamına gelir.
- **Güvenlik:** Emniyet anlamına gelir.
- **Siyasi:** Siyasetle ilgili anlamına gelir.
- **Devrim:** İnkılap anlamına gelir.

Arapça kökenli bazı kelimeler:

1961 Anayasasında Arapça kökenli kelimeler de önemli bir yer tutmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- **Hâkimiyet:** Egemenlik anlamına gelir.
- **Devlet:** Ülkenin siyasi örgütlenmesini ifade eder.
- **Hak:** Adalet, adaletlilik anlamına gelir.
- **İdari:** İdare ile ilgili anlamına gelir.

- **Esas:** Temel anlamına gelir.
- **Mali:** Maliye ile ilgili anlamına gelir.
- **Hukuki:** Hukukla ilgili anlamına gelir.
- **Milli:** Ulusal anlamına gelir.
- **Teşri:** Yasa yapma anlamına gelir.
- **İdare:** Yönetme anlamına gelir.
- **Salâhiyet:** Yetki anlamına gelir.
- **Hakiki:** Gerçek anlamına gelir.
- **Kanun:** Yasa anlamına gelir.
- **Vekil:** Birini temsil eden kişi anlamına gelir.
- **Resmi:** Resmi anlamına gelir.
- **Lisan:** Dil anlamına gelir.
- **Unvan:** Ünvan anlamına gelir.
- **Vilâyet:** İl anlamına gelir.
- **Âza:** Üye anlamına gelir.
- **Müddet:** Süre anlamına gelir.
- **Vazife:** Görev anlamına gelir.
- **Umum:** Genel anlamına gelir.
- **Ahkâm:** Hükümler anlamına gelir.
- **Şer'i:** Dini hukukla ilgili anlamına gelir.
- **Tenfiz:** Yerine getirme anlamına gelir.
- **Kavanin:** Yasalar anlamına gelir.
- **Tadil:** Değiştirme anlamına gelir.
- **Fesih:** İptal etme anlamına gelir.
- **Muahede:** Antlaşma anlamına gelir.
- **Sulh:** Barış anlamına gelir.
- **Hukuk:** Hukuk anlamına gelir.
- **Nizam:** Düzen anlamına gelir.
- **Muamelât:** İşlemler anlamına gelir.
- **İhtiyaçat:** İhtiyaçlar anlamına gelir.
- **Zaman:** Zaman anlamına gelir.
- **Fıkhiye:** Fıkıh ile ilgili anlamına gelir.
- **Adap:** Adap, usul anlamına gelir.
- **Usul:** Yöntem anlamına gelir.
- **Cumhuriyet:** Cumhuriyet anlamına gelir.
- **Medeni:** Uygarlık anlamına gelir.
- **İnkılap:** Köklü değişim anlamına gelir.

Fransızca kökenli bazı kelimeler:

1961 Anayasasında Fransızca kökenli kelimeler de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- **Ekonomi:** İktisat anlamına gelir.
- **Sosyal:** Toplumsal anlamına gelir.
- **Kültürel:** Kültüre ait anlamına gelir.
- **Laiklik:** Din ve devlet işlerinin ayrılığı anlamına gelir.

1961 Anayasası'nda kullanılan kelimelerin kökenleri, o dönemin dil yapısını ve kültürel etkileşimlerini yansıtmaktadır. Bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini oluşturmuş ve sonraki anayasal düzenlemelere de kaynaklık etmiştir.

4.1.4 1982 ANAYASASI

1982 Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti'nin hâlen yürürlükte olan anayasasıdır. 18.319 sözcükten oluşmaktadır. Sözcük sayısı bakımından en fazla sayıya sahip Anayasamız, 1982 Anayasası'dır. Bu anayasada kullanılan kelimelerin kökenleri de önceki anayasalarda olduğu gibi çoğunlukla Türkçe, Arapça ve Fransızcadan gelmektedir. Ancak 1982 Anayasası'nda kullanılan dil, önceki anayasalarla karşılaştırıldığında bazı farklılıklar göstermektedir. Özellikle bazı Arapça ve Fransızca kökenli kelimelerin yerine Türkçe kelimelerin kullanımının arttığı görülmektedir.

Türkçe ve Türkçeye yerleşmiş bazı kelimeler:

1982 Anayasasında çok sayıda Türkçe kökenli kelime bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- **Ulus:** Millet anlamına gelir.
- **Türkiye Büyük Millet Meclisi:** Yasama organını belirtir.
- **Seçim:** Birini seçme işi anlamına gelir.
- **Başkan:** Bir topluluğun veya kurumun yöneticisi anlamına gelir.
- **Buyruk:** Emir anlamına gelir.
- **Tüzük:** Yönetmelik anlamına gelir.
- **Dirlik:** Düzen, huzur anlamına gelir.
- **Çağdaş:** Modern anlamına gelir.
- **Yetki:** Bir işi yapma gücü anlamına gelir.
- **Görev:** Bir işi yapma sorumluluğu anlamına gelir.
- **Yasa:** Moğolcada kullanılan sözcükten türtelmekle beraber kanun anlamına gelir.
- **Uygulama:** Bir şeyi hayata geçirme anlamına gelir.
- **Toplum:** Bir arada yaşayan insanların bütünü anlamına gelir.
- **Kişi:** İnsan anlamına gelir.
- **Kendi:** Şahsa ait olanı ifade eder.
- **Özgürlük:** Hürriyet anlamına gelir.
- **Güvenlik:** Emniyet anlamına gelir.
- **Devrim:** İnkılap anlamına gelir.

Arapça kökenli bazı kelimeler:

1982 Anayasasında Arapça kökenli kelimeler de bulunmaktadır. Ancak önceki anayasalara göre toplam kelime sayısına oranla baktığımız zaman bu kelimelerin sayısında bir azalma olduğu görülse de günümüzde kullanılmakta olan bir Anayasa dili için oldukça fazla sayıda Arapça sözcük yer almaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- **Hâkimiyet:** Egemenlik anlamına gelir.
- **Hak:** Adalet, adaletlilik anlamına gelir.
- **Devlet:** Ülkenin siyasi örgütlenmesini ifade eder.
- **Hukuki:** Hukukla ilgili anlamına gelir.
- **Mali:** Maliye ile ilgili anlamına gelir.
- **Esas:** Temel anlamına gelir.
- **Teşri:** Yasa yapma anlamına gelir.
- **Vekil:** Birini temsil eden kişi anlamına gelir.
- **Salâhiyet:** Yetki anlamına gelir.
- **Siyasi:** Siyasetle ilgili anlamına gelir.

- **Hakiki:** Gerçek anlamına gelir.
- **Kanun:** Yasa anlamına gelir.
- **Milli:** Ulusal anlamına gelir.
- **İdari:** İdare ile ilgili anlamına gelir.
- **Resmi:** Resmi anlamına gelir.
- **Lisan:** Dil anlamına gelir.
- **İdare:** Yönetme anlamına gelir.
- **Unvan:** Ünvan anlamına gelir.
- **Vilâyet:** İl anlamına gelir.
- **Âza:** Üye anlamına gelir.
- **Müddet:** Süre anlamına gelir.
- **Vazife:** Görev anlamına gelir.
- **Umum:** Genel anlamına gelir.
- **Ahkâm:** Hükümler anlamına gelir.
- **Şer'i:** Dini hukukla ilgili anlamına gelir.
- **Tenfiz:** Yerine getirme anlamına gelir.
- **Kavanin:** Yasalar anlamına gelir.
- **Tadil:** Değiştirme anlamına gelir.
- **Fesih:** İptal etme anlamına gelir.
- **Muahede:** Antlaşma anlamına gelir.
- **Sulh:** Barış anlamına gelir.
- **Hukuk:** Hukuk anlamına gelir.
- **Nizam:** Düzen anlamına gelir.
- **Muamelât:** İşlemler anlamına gelir.
- **İhtiyaçat:** İhtiyaçlar anlamına gelir.
- **Zaman:** Zaman anlamına gelir.
- **Fıkhiye:** Fıkıh ile ilgili anlamına gelir.
- **Adap:** Adap, usul anlamına gelir.
- **Usul:** Yöntem anlamına gelir.
- **Medeni:** Uygarlık anlamına gelir.
- **İnkılap:** Köklü değişim anlamına gelir.

Fransızca kökenli bazı kelimeler:

1982 Anayasasında Fransızca kökenli kelimeler de bulunmaktadır. Ancak bu kelimelerin sayısı da önceki anayasalara göre azalmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- **Cumhuriyet:** Cumhuriyet anlamına gelir.
- **Laiklik:** Din ve devlet işlerinin ayrılığı anlamına gelir.
- **Ekonomi:** İktisat anlamına gelir.
- **Kültürel:** Kültüre ait anlamına gelir.
- **Sosyal:** Toplumsal anlamına gelir.
- **Garanti:** Güvence anlamına gelir.
- **Liberal:** Cömert, soylu anlamına gelir.
- **Politika:** Siyaset anlamına gelir.
- **Senato:** İhtiyar heyeti, seçkinler meclisi anlamına gelir.

4.2 ANAYASA METİNLERİNDE KULLANILAN CÜMLELERİN NİTELİĞİ

Cümlelerin niteliği, cümlelerin taşıdığı anlam ve yapısal özelliklerdir. Cümleler, farklı açılardan nitelendirilebilirler. Anayasada kullanılan deyimler ve terimler, genellikle hukuki

anlam taşıyan, yerleşik anlamlar kazanmış ifadelerdir. Ancak, günlük dildeki deyimler yerine, anayasa metninde daha çok hukuk diline özgü terimler ve ifadeler kullanılmıştır. Bunlar, anayasanın bazı temel felsefi ve hukuki kavramlarına işaret eder. Ancak, metin dili çok teknik olduğu için daha çok hukuk terimleri kullanılmıştır ve bu nedenle günlük hayatta daha yaygın olan deyimler yerine, anayasal çerçevede özel anlamları olan ifadeler tercih edilmiştir. İşte cümlelerin başlıca nitelikleri:

4.2.1 Anlamına Göre Cümleler:

- **Olumlu Cümle:** Yüklem bildirdiği iş, oluş veya durumu gerçekleştiren cümlelerdir.
  - Örnek: "Bugün hava çok güzel."
- **Olumsuz Cümle:** Yüklem bildirdiği iş, oluş veya durumun gerçekleşmediğini ifade eden cümlelerdir.
  - Örnek: "Bugün hava güzel değil."
- **Soru Cümlesi:** Bir soru sormak amacıyla kullanılan cümlelerdir.
  - Örnek: "Bugün nereye gidiyoruz?"
- **Ünlem Cümlesi:** Duygu (sevinç, şaşkınlık, korku vb.) ifade eden cümlelerdir.
  - Örnek: "Ne kadar güzel bir gün!"
- **Emir Cümlesi:** Bir işi yapmayı emreden cümlelerdir.
  - Örnek: "Hemen buraya gel!"
- **Dilek Cümlesi:** Bir dileği ifade eden cümlelerdir.
  - Örnek: "Keşke yarın güneşli olsa."
- **Şart Cümlesi:** Bir olayın gerçekleşmesinin başka bir olaya bağlı olduğunu ifade eden cümlelerdir.
  - Örnek: "Yağmur yağarsa piknik iptal olur."

4.2.2. Yapısına Göre Cümleler:

- **Basit Cümle:** Tek yargı bildiren cümlelerdir. Tek bir yüklem ve özne bulunur.
  - Örnek: "Ben kitap okuyorum."
- **Birleşik Cümle:** Birden fazla yargı bildiren cümlelerdir. İki veya daha fazla yüklem bulunur.
  - Örnek: "Hem ders çalışıyorum hem de müzik dinliyorum."
- **Sıralı Cümle:** Virgül veya noktalı virgülle birbirine bağlanan cümlelerdir.
  - Örnek: "Geldim, gördüm, yendim."
- **Bağlı Cümle:** Bağlaçlarla birbirine bağlanan cümlelerdir.
  - Örnek: "Çalışıyorum ama yorulmuyorum."

4.2.3. Yüklem Türüne Göre Cümleler:

- **Fiil Cümlesi:** Yüklemi fiil olan cümlelerdir.
  - Örnek: "Yarın sinemaya gideceğiz."
- **İsim Cümlesi:** Yüklemi isim veya isim soylu sözcük olan cümlelerdir.
  - Örnek: "Bu araba çok güzel."

4.2.4. Öge Dizilişine Göre Cümleler:

- **Kurallı Cümle (Düz Cümle):** Özne başta, yüklem sonda bulunur.
  - Örnek: "Öğretmen dersi anlattı."
- **Devrik Cümle:** Yüklem cümlenin ortasında veya başında bulunur.

- Örnek: "Anlattı öğretmen dersi."
- **Eksilteli Cümle:** Yüklemi veya diğer öğeleri eksik olan cümlelerdir.
  - Örnek: "Dün akşam..."

Cümlelerin niteliği, iletişimde anlatmak istediğimizi daha etkili bir şekilde ifade etmemizi sağlar. Cümlelerin farklı türlerini ve özelliklerini bilerek, düşüncelerimizi daha açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edebiliriz.

4.3 1921 Anayasasının Cümle Nitelikleri:

1921 Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasası olmasa da Türk devletinin hukuki yapısını düzenleyen önemli bir belgedir. %73,2 oranında Arapça, %22,2 Türkçe, %1,2 Farsça, %0,4 Fransızca ve %3 oranında diğer dillerden sözcük kullanımıyla dikkat çeker. Ciddi oranda Arapça sözcük kullanımı cümle niteliklerini de doğrudan etkilemektedir. Bu anayasanın cümle niteliği, dilin daha sade ve doğrudan olmasıyla öne çıkar. 1921 Anayasası'nın cümle yapısı, özellikle basit, kısa ve net cümlelerle karakterize edilir. Bu cümlelerin niteliğini daha detaylı olarak şu şekilde açıklayabiliriz:

4.3.1 Sade ve Anlaşılır Dil:

1921 Anayasasındaki cümleler, daha sade bir dil kullanımıyla yazılmıştır. Cümleler, halkın anlamasını kolaylaştıracak şekilde doğrudan ve yalındır. 1924 Anayasası'na kıyasla, bu metin daha kısa ve anlaşılır cümle yapılarından oluşur.

- Örnek: "*Egemenlik kayıtsız şartsız millete aittir.*"

Bu cümle, belirli bir hukuki terim veya karmaşık bir yapıya sahip olmadan, basit bir ifadeyle halk egemenliğini vurgulamaktadır.

4.3.2 Kısa ve Öz Cümleler:

1921 Anayasası, dilin ekonomik kullanıldığı bir metindir. Uzun cümleler yerine, daha kısa ve öz cümle yapıları tercih edilmiştir. Bu, anayasanın daha doğrudan bir anlatım tarzına sahip olmasına olanak sağlar.

- Örnek: "*Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin tek meclisidir.*"

Bu cümle de kısa, doğrudan ve net bir şekilde ifade edilmiştir.

4.3.3 Aktif Cümle Yapıları:

1921 Anayasasında, genellikle aktif cümle yapıları kullanılmıştır. Bu cümlelerde özne ve yüklem açıkça yer alır ve eylemler doğrudan ifade edilir. Cümledeki özne, eylemi gerçekleştiren kişi ya da kurumdur.

- Örnek: "*Meclis, kanun yapma yetkisini kullanır.*"

Buradaki cümlede, aktif yapı ile Meclis'in yetkisi vurgulanmıştır.

4.3.4. Hukuki Terimlerin Sade Kullanımı:

1921 Anayasasındaki cümlelerde kullanılan hukuki terimler, genellikle anlaşılması kolay bir şekilde seçilmiştir. Arapçadan ya da Fransızcadan alınan karmaşık terimler yerine, daha yaygın ve sade dil tercih edilmiştir. Bu da metnin halk tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlar.

- Örnek: "*Kanunlar, halkın iradesine dayalıdır.*"

Bu cümledeki "kanun" ve "halkın iradesi" gibi terimler, anlaşılır bir şekilde hukuki anlam taşır.

4.3.5. İkili Yapılar ve Basit Bağlaçlar:

Cümlelerde genellikle **ikili yapılar** ve **basit bağlaçlar** kullanılır. Cümleler, anlamın kolayca kavranabilmesi için doğrudan ifade edilir ve birden fazla bağlı fikir çoğu zaman bir bağlaçla birleştirilir.

- Örnek: "*Bütün halk, mecliste temsil edilir.*"

Burada, bir basit bağlaçla iki kavram (halk ve meclis) arasında bir ilişki kurulmuştur.

1921 Anayasası, basit, kısa ve net cümle yapılarıyla öne çıkar. Aktif cümleler, sade dil kullanımı, hukuki terimlerin anlaşılır şekilde kullanımı ve basit bağlaçlarla kurulan ilişkiler, metnin önemli özelliklerindedir. Cümleler genellikle doğrudan ve anlam açısından açık olup, anayasanın hukuki çerçevesini halkın daha kolay anlayabilmesi için yazılmıştır. Bu özellikleriyle 1921 Anayasası, önceki Osmanlı dönemi ve daha sonraki anayasalara kıyasla daha sade ve anlaşılır bir dil kullanır.

4.4. 1924 Anayasasının Cümle Nitelikleri:

1924 Anayasası'nda: %67 Arapça, %24,2 Türkçe, %4,4 Farsça, %1,4 Fransızca ve %5 oranında diğer dillerden sözcük kullanımıyla dikkat çeker. Ciddi oranda Arapça sözcük kullanımı cümle niteliklerini de doğrudan etkilemektedir. 1924 Anayasasının cümle niteliği, hukuki bir metin olarak kesin, resmi, belirli ve açıklık taşıyan yapılarla karakterize edilir. Türkçe dil bilgisi açısından, anayasanın cümle yapısı birkaç temel özellik gösterir:

4.4.1. Kesinlik ve Hukuki Dil:

1924 Anayasasındaki cümleler, kesinlik taşır. Cümlelerde herhangi bir belirsizlik yoktur. Yasa ve devletle ilgili kuralların belirgin bir şekilde ifade edilmesi amacıyla kesin ifadeler tercih edilir. Cümleler, sadece belirli durumları değil, aynı zamanda hangi koşullarda ve nasıl hareket edileceğini de tanımlar.

- Örnek: "*Egemenlik, kayıtsız şartsız millete aittir.*"

Bu cümledeki gibi, hukuki dilin gerektirdiği biçimde, kesin ve açık ifadeler yer alır.

4.4.2. Resmi ve Duru Dil Kullanımı:

Anayasadaki cümlelerde, resmi bir dil kullanımı hâkimdir. Bu da cümlelerin hem dil

bilgisel olarak düzgün hem de anlam açısından açık ve kesin olmasını sağlar. Cümlelerde günlük dile ait ifadeler nadiren kullanılır; bunun yerine daha terimsel bir dil ve hukuki kavramlar ön plandadır.

- Örnek: *"Kanun, ancak Büyük Millet Meclisi tarafından yapılır."*

4.4.3. Uzun ve Karmaşık Cümleler:

1924 Anayasasındaki cümleler zaman zaman oldukça uzun ve karmaşıktır. Cümleler, birden fazla bağımsız ve bağımlı cümleden oluşabilir, bu da metnin hukuki anlamının daha net ifade edilmesine olanak tanır. Bu tür cümleler, bir konu etrafında daha fazla detayın toplandığı ve birbiriyle bağlantılı hükümler içerir.

- Örnek: *"Türkiye Devleti, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve İnkılapçı bir anlayışa dayalı olarak, halkın egemenliğini ve özgürlüklerini güvence altına alır."*

Buradaki cümle, birkaç temel ilkenin bir arada açıklandığı, uzun ve detaylı bir cümledir.

4.4.4. Pasif Cümle Yapıları:

Anayasada, genellikle pasif cümle yapıları tercih edilir. Bu, cümlede öznenin eylemi yerine, eylemin gerçekleşme durumunun öne çıkmasını sağlar. Cümlelerde aktif özne nadiren belirtilir, çünkü daha çok yapılacak eylemler veya düzenlemeler vurgulanır.

- Örnek: *"Anayasada belirtilen hükümler, milletin haklarını güvence altına alır."*

Buradaki pasif yapı, anayasa hükümlerinin korunmasından çok, kendi içindeki kuralları ifade eder.

4.4.5. Bağlaç ve Yan Cümleler:

Cümlelerde bağlaçlar ve yan cümlecikler sıkça kullanılır. Bu, metnin mantıksal bir bütünlük içinde düzenlenmesini sağlar. Anayasada bir hükmün desteklenmesi ya da başka bir hükümle ilişkisi, çoğunlukla bu yapılarla belirtilir.

- Örnek: *"Her Türk, din, mezhep, ırk farkı gözetilmeksizin, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir."* Burada, bağlaç ve yan cümle yapılarıyla, vatandaşların eşitlik ilkesine dayalı hakları vurgulanmaktadır.

1924 Anayasası'nın cümleleri, kesin, resmi, açık ve detaylı ifadelerle oluşturulmuştur. Cümle yapıları genellikle uzun, karmaşık, pasif ve bağlaçlarla bağlantılıdır. Bu yapılar, hukuki bir metnin gerektirdiği netliği ve anlamı sağlamaya yöneliktir.

4.5. 1961 Anayasasının Cümle Nitelikleri:

1961 Anayasası'nda Arapça sözcük kullanım oranı düşmeye başlamış ve Türkçe sözcük kullanma oranı artmaya başlamıştır. %36 Arapça, %44 Türkçe, %1,2 Farsça, %5 Fransızca ve %13,2 oranında diğer dillerden sözcük kullanımıyla dikkat çeker. 1961 Anayasasının cümle niteliği, hukuki dil ve toplumsal reform anlamında önemli bir yere sahiptir. Bu anayasa, 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin yeniden yapılanma sürecinde ortaya çıkmış ve daha liberal bir çerçeve sunmuştur. 1961 Anayasası'nın cümle yapıları, metnin kapsamlı ve açıklayıcı olmasını sağlamak amacıyla

dikkatle tasarlanmıştır.

4.5.1. Anlamına Göre Cümle Niteliği:

- **Olumlu Cümleler:** Anayasada, birey hakları ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı ve devletin organizasyonunun tanımlandığı çok sayıda olumlu cümle bulunur. Bu cümleler, belirli bir hakkın veya düzenin sağlanmasıyla ilgili garantiler verir.

Örneğin: "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, düşünce, inanç ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin eşittir.*"

- **Olumsuz Cümleler:** Yasaklar ve sınırlandırmalar, anayasa metninde genellikle olumsuz cümlelerle ifade edilmiştir. Devletin ve bireylerin yükümlülükleri, olumsuz ifadelerle netleştirilmiştir.

Örneğin:

"*Hiçbir kimse, kanunla belirlenmedikçe, tutuklanamaz.*"

- **Zorunlu Cümleler:** 1961 Anayasasında, özellikle devletin ve toplumun yapısını belirleyen maddeler, zorunlu ifadelerle düzenlenmiştir. Bu, anayasanın temel hükümlerinde sıkça rastlanır.

Örneğin:

"*Türkiye Cumhuriyeti, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.*"

4.5.2. Yapısına Göre Cümle Niteliği:

- **Basit Cümleler:** 1961 Anayasası'nda, basit ve doğrudan ifade edilen cümleler de bulunur. Bu tür cümleler, genellikle bireysel hakların ve temel ilkelerin ifade edildiği kısa ve net yargılardır.

Örneğin:

"*Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.*"

- **Bileşik ve Kompleks Cümleler:** Anayasa, daha karmaşık düzenlemeleri içeren maddelerde, bileşik veya karmaşık cümleler kullanmıştır. Bu cümlelerde birden fazla yargı bulunur ve genellikle birden fazla koşul veya durum ifade edilir.

Örneğin:

"*Anayasaya aykırı bir işlem veya eyleme karşı, her zaman hukuki yollara başvurulabilir ve bu işlemler, yargı organları tarafından denetlenebilir.*"

- **Koşullu Cümleler:** Anayasada bazen koşul belirten cümleler de kullanılır. Bu tür cümleler, devletin veya bireylerin belirli yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için gerekli şartları ifade eder.

Örneğin:

"*Devlet, temel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, ancak bu tedbirler, anayasa ile belirlenen sınırlarla çelişemez.*"

4.5.3. Kullanım Amacına Göre Cümle Niteliği:

- **Açıklayıcı ve Tanımlayıcı Cümleler:** 1961 Anayasası, toplumsal reformları ve devletin işleyişini düzenleyen cümlelerde açıklayıcı ve tanımlayıcı bir dil kullanır. Herhangi bir terim veya kavram netleştirilmiş ve geniş bir şekilde tanımlanmıştır.

Örneğin:

"*Cumhuriyet, halk iradesine dayalı olarak egemenliğin halk tarafından kullanılmasıdır.*"

- **Yasa Belirleyici Cümleler:** 1961 Anayasası'nda, belirli devlet organlarının görev ve yetkileri hakkında yasa koyan cümleler de bulunur. Bu cümleler, devletin temel işleyişi ve yönetim biçimini tanımlar.

Örneğin:

"Yüksek yargı organları, bağımsızlık ilkesine dayanarak, yasaların anayasaya uygunluğunu denetler."

- **Öneri ve Talep İçeren Cümleler:** 1961 Anayasası, demokratik bir devlet düzeni kurma amacıyla bazen öneriler ve talep ifadeleri de içerebilir. Bu, halkın özgürlüklerini güvence altına alan bir dil olarak görülür.

Örneğin:

"Devlet, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak için gerekli tedbirleri alır."

4.5.4. Özel Hukuk ve Kamu Hukuku Terimleri:

1961 Anayasası, özellikle hukuki dil kullanımı açısından belirgin bir özelliğe sahiptir. Anayasada, karmaşık hukuki düzenlemeleri açıklamak için özgül terimler ve hümanist dil de bulunmaktadır.

Örneğin, anayasa maddelerinde yer alan "sosyal devlet", "hukuk devleti" ve "laiklik" gibi kavramlar, halkın haklarını güvence altına alacak şekilde detaylıca tanımlanmıştır.

1961 Anayasası'nın cümle niteliği, hukuki bağlayıcılığı yüksek, açık, net ve belirleyici bir dille oluşturulmuştur. Cümleler, toplumsal düzeni, devletin yapısını ve bireysel hakları kapsamlı bir şekilde güvence altına alacak şekilde yazılmıştır. Hem basit, hem de karmaşık yapılar kullanılmış olup, açıklayıcı ve düzenleyici nitelikteki cümleler anayasanın esaslarını oluşturur.

4.6. 1982 Anayasasının Cümle Nitelikleri:

1982 Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti'nin halen yürürlükte olan anayasasıdır. Bu anayasada kullanılan kelimelerin kökenleri de önceki anayasalarda olduğu gibi Türkçe, Arapça ve Fransızca'dan gelmektedir. %52 Türkçe, %34.6 Arapça, %6,2 Farsça, %1,4 Fransızca ve %5,8 oranında diğer dillerden sözcük kullanımıyla dikkat çeker. Ancak 1982 Anayasası'nda kullanılan dil, önceki anayasalarla karşılaştırıldığında bazı farklılıklar göstermektedir. Özellikle bazı Arapça ve Fransızca kökenli kelimelerin yerine Türkçe kelimelerin kullanımının arttığı görülmektedir.

1982 Anayasası'nda kullanılan dil, genellikle açık, anlaşılır ve özündür. Anayasa metni, hukuki bir dil kullanılarak kaleme alınmıştır. Bu nedenle, bazı cümleler uzun ve karmaşık yapıya olabilir. Ancak genel olarak, Anayasa'nın cümleleri, anlam belirsizliğine yol açmayacak şekilde düzenlenmiştir.

1982 Anayasası'nda farklı cümle türleri kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Tanım Cümleleri: Bir kavramı veya olguyu tanımlayan cümlelerdir.

Örnek: "*Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.*" (Madde 2)

Hüküm Cümleleri: Bir kuralı veya düzenlemeyi ifade eden cümlelerdir.

Örnek: "*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*" (Madde 17)

Yetki Cümleleri: Bir kuruma veya kişiye verilen yetkiyi belirten cümlelerdir.

Örnek: "*Türkiye Büyük Millet Meclisi, kanun koyar, değiştirir ve kaldırır.*" (Madde 7)

Görev Cümleleri: Bir kuruma veya kişiye verilen görevi belirten cümlelerdir.

Örnek: "*Cumhurbaşkanı, Devletin başıdır.*" (Madde 101)

Yasama Cümleleri: Bir şeyi yasaklayan veya sınırlayan cümlelerdir.

Örnek: "*Kimse, din, vicdan ve düşünce hürriyetinden dolayı kınanamaz ve cezalandırılmaz.*" (Madde 24)

Cümlelerin Yapısı:

1982 Anayasası'nda kullanılan cümlelerin yapısı da çeşitlilik göstermektedir. Bazı cümleler basit yapılı (tek yargılı) iken, bazıları birleşik yapılı (birden fazla yargılı) olabilir. Ancak genel olarak, Anayasanın cümleleri, anlamı açık ve net bir şekilde ifade edecek şekilde düzenlenmiştir.

Dil ve Üslup:

1982 Anayasasının dili ve üslubu, hukuki metinlere özgüdür. Anayasa metni, resmi, ciddi ve saygın bir üslupla kaleme alınmıştır. Bu nedenle, bazı cümleler uzun ve karmaşık yapılı olabilir. Ancak genel olarak, Anayasanın dili ve üslubu, anlamı açık ve net bir şekilde ifade edecek şekilde düzenlenmiştir.

Sonuç olarak, 1982 Anayasasındaki cümleler **Hukuki Doğruluk ve Netlik:** Anayasa, hukuk sisteminin temelini oluşturduğu için, kullanılan terimler hukuki açıdan doğru ve yerinde olmalıdır. Yanlış ya da belirsiz ifadeler, farklı yorumlara yol açabilir ve bu da hukuki güvenliği tehlikeye atar.

, hukuki kesinlik ve düzen sağlama amacı güder. Bu da onları genellikle kesin, net, açıklayıcı ve bağlayıcı kılar. Anayasada kullanılan dil, devletin ve vatandaşların haklarının garanti altına alındığı, kuralların belirli bir düzene göre şekillendirildiği hukuki bir metin olduğundan, özellikle olumlu, olumsuz ve açıklayıcı cümle yapıları dikkat çeker.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Anayasa metninin dili, hukuki ve toplumsal açıdan çok önemli bir işlevi yerine getirir, bu nedenle dilin belirli niteliklere sahip olması gerekir. Hukuk dili, yalnızca teknik bir iletişim aracı değil, aynı zamanda devletin vatandaşlarıyla kurduğu ilişkiyi şekillendiren önemli bir unsurdur (Mellinkoff, 1963). Anayasa gibi temel hukuk metnlerinde kullanılan dilin açık, kesin ve anlaşılır olması, hukukun öngörülebilirliği ve bireylerin hak ve yükümlülüklerini kavrayabilmeleri açısından büyük önem taşır (Solan, 2010).

Bununla birlikte, anayasa metninin dilinde kullanılan teknik terimler ve hukuk diline özgü ifadeler, metnin toplum tarafından anlaşılmasını güçleştirebilmektedir (Tiersma, 1999). Özellikle demokratik sistemlerde, anayasa metninin yalnızca hukukçular tarafından değil, halk tarafından da anlaşılabilir olması demokratik katılım ve hukukun meşruiyeti açısından gereklidir (Crystal, 2010). Dolayısıyla anayasa metnlerinde kullanılan dilin hem hukuki kesinlik sağlaması hem de geniş kitleler tarafından anlaşılabilir olması, hukuk dili açısından önemli bir denge sorunu doğurmaktadır (Bhatia, 1993).

Öte yandan, dilin toplumsal boyutu göz ardı edilemez. Dil, kültürel ve toplumsal kimliğin bir yansımasıdır ve anayasa metinleri, yalnızca hukuki normları değil, aynı zamanda toplumsal değerleri ve uzlaşmayı da yansıtır (Eroğul, 2013). Bu nedenle, anayasa dilinin sadeleştirilmesi çalışmaları, sadece teknik bir mesele olarak değil, toplumsal ve kültürel bir süreç olarak da ele alınmalıdır (Gözler, 2021). Sonuç olarak, anayasa metnlerinde kullanılan dilin hem hukuki teknikliği hem de toplumsal anlaşılabilirliği gözetmesi gerektiği açıktır. Bu bağlamda dilde sadelik, açıklık ve toplumsal uyum anayasa metnlerinin etkinliği açısından vazgeçilmez niteliklerdir (Tatar, 2015).

Ayrıca, küreselleşme ve uluslararası hukuk normlarının artan etkisi, anayasa metnlerinin dilini de dönüştürmektedir. Özellikle insan hakları, çevre hukuku ve ekonomik düzenlemeler gibi alanlarda kullanılan kavramlar, sıklıkla yabancı kökenli terimler içermekte ve bu durum anayasa diline yansımaktadır (Özbudun, 2020). Bununla birlikte, bu tür terimlerin Türkçe karşılıklarının geliştirilmesi veya kullanımda açıklık sağlanması, metnin anlaşılabilirliğini korumak açısından önemlidir (Korkmaz, 2017).

Dil bilimi açısından bakıldığında ise anayasa metinleri, toplumsal belleğin ve ortak kimliğin bir parçası olarak işlev görmektedir (Trudgill, 2000). Dolayısıyla anayasa dili, yalnızca hukukçuların değil, toplumun tüm kesimlerinin sahiplenebileceği bir anlatı dili olmalıdır. Bu durum, anayasa metnlerinin toplumla kurduğu iletişimin gücünü ve meşruiyetini doğrudan etkiler (Lyons, 1981).

Sonuç olarak, anayasa dili üzerine yapılacak çalışmalar, yalnızca dilbilimsel veya hukuki bir inceleme olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk olarak da değerlendirilmelidir. Hukukun demokratik işleyişinin teminatı olan anayasa metninin, hem hukuki kesinlik hem de toplumsal erişilebilirlik bakımından dengeli bir dil kullanması, modern hukuk devletlerinin ortak hedefi olmalıdır (Altan, 2019).

İşte anayasa metninin dilinin sahip olması gereken bazı özellikler:

Açık ve Net Olmalı: Anayasa metni, herkesin anlayabileceği şekilde açık olmalıdır. Karmaşık ve belirsiz ifadelerden kaçınılmalı, hukukçuların yanı sıra halkın da anlayabileceği bir dil kullanılmalıdır.

Kesinlik: Anayasadaki hükümlerin kesin, değişken olmayan ve bağlayıcı bir dili

olmalıdır. Örneğin, belirsiz ifadeler, farklı mahkemeler ya da farklı hukukçular tarafından farklı şekillerde yorumlanabilir. Bu da anayasanın amacına zarar verir.

Tarafsız ve Nesnel Olmalı: Anayasa, tüm vatandaşlar için geçerli olmalı ve herhangi bir kişiyi, grubu ya da düşünceyi ayrıcalıklı kılmamalıdır. Bu açıdan dilin tarafsız ve nesnel olması gerekir.

Genellik ve Esneklik: Anayasalar, sadece günümüz değil, gelecekteki nesiller için de geçerli olmalıdır. Bu nedenle metin, zaman içinde değişen toplumsal koşullara uyum sağlayacak şekilde genel ve esnek bir dil içermelidir.

Yalın ve Kolay Anlaşılır Olmalı: Anayasa metni, sadece doğru hukuki terimlerle değil, aynı zamanda halkın anlayabileceği yalın ve kolayca anlaşılır bir dilde olmalıdır. Bu, hukuk dilinin halkla buluşmasını kolaylaştırır.

Öngörülebilir Olmalı: Anayasadaki kurallar, önceden tahmin edilebilir ve kesin olmalıdır. İnsanlar, anayasanın hükümlerini uygularken ne olacağı konusunda net bir fikre sahip olmalıdır.

Evrensel İlkelerle Uyumlu: Anayasalar genellikle ulusal normlarla birlikte evrensel hukuk ilkelerine de dayanır. Bu sebeple dil, uluslararası standartlarla uyumlu olmalı, temel insan haklarına saygıyı esas almalıdır.

Türk Anayasasında yabancı kelimelerin olması, bazen anlamı netleştirmek ya da evrensel hukuki ilkeleri yansıtmak amacıyla gerekliyken, bazen de dilin sade ve anlaşılır olması gerektiği için problem oluşturabilir. Bu noktada, yabancı kelimeler doğru ve yerinde kullanıldığında bir sorun yaratmaz. Ancak, gereksiz yabancı kelimeler kullanımı, dilin sade ve halkla buluşan doğasını zedeleyebilir. Bu nedenle, dengeyi sağlamak ve dilin anlaşılabilirliğini gözetmek önemlidir.

Sonuç olarak, anayasa metni, hukukun temellerini inşa eden, toplumsal uzlaşının sağlanmasına yardımcı olan ve geleceğe yönelik sağlam bir yapı kuran bir metin olmalıdır. Bazı yabancı kelimeler, Türkçeye yerleşmiş ve halk arasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu tür kelimeler, dilin evrimiyle birlikte doğal bir şekilde Türkçeye bütünleşmiş durumdadır. Örneğin, "*makroekonomi*", "*demokrasi*", "*sosyoloji*" gibi kelimeler, hem halk hem de uzmanlar tarafından anlaşılabilir durumdadır. Bu tür kelimeler, anayasa metninin anlaşılabilirliğine bir zarar vermez.

Dil bilimi alanında yapılan çalışmalar, dilin canlı ve değişken bir yapı olduğunu göstermektedir (Crystal, 2010). Bu bağlamda, hukuk dili de zamana ve toplumsal değişimlere bağlı olarak evrimde, yeni terimler ve kavramlar dile katılmaktadır. Anayasa metinlerinde kullanılan dilin sade ve anlaşılır olması gerekirken, bu metinlerin aynı zamanda hukuki kesinlik ve teknikliği de sağlaması önemlidir (Tatar, 2015). Yabancı kökenli kelimelerin kullanımı, doğru bağlamda ve açıklayıcı ifadelerle desteklendiğinde, metnin netliğini artırabilir.

Ayrıca, toplumsal dil kullanımı ile resmi metinler arasındaki uyum, metnin benimsenmesi ve uygulanması açısından kritik bir rol oynar (Yılmaz, 2018). Bu nedenle, anayasa dilinde yer alan yabancı kelimelerin halk tarafından benimsenmiş ve anlaşılır olması, metnin toplumsal kabulünü güçlendirmektedir. Hukuki metinlerde kullanılan dilin erişilebilirliği, vatandaşların haklarını ve yükümlülüklerini anlamaları için gereklidir ve bu da demokratik hukuk devletinin temel taşlarından biridir (Altan, 2019).

Türk Dil Kurumu (TDK) gibi kurumlar, dilin öz Türkçeleştirilmesi gerektiğini savunur ve yabancı kelimelerin mümkün olduğunca az kullanılmasını ister. Eğer anayasa metni gereksiz yere yabancı kelimelerle dolarsa, bu durum bazı kesimlerde ulusal kimlik ve dilin bozulması gibi kaygılara yol açabilir. Özellikle anayasa gibi toplumsal sözleşmelerde,

dilin halkın diline yakın olması önemlidir, çünkü bu metnin halk tarafından da anlaşılabilir ve kabul edilebilir olması gerekmektedir.

Bir diğer açıdan bakıldığında, anayasa metinleri genellikle evrensel hukuki ilkelere ve normlara dayanır. Bu nedenle, yabancı kelimelerin kullanımı bazen hukuki terimlerin evrenselliğini sağlamak adına tercih edilebilir. Mesela, "seçim", "bireysel haklar", "yargı bağımsızlığı" gibi terimler, uluslararası anlamda belirli kavramları ifade eder ve bu kelimelerin yerel ya da yabancı olması çok önemli olmayabilir.

5.2. ÖNERİLER

5.2.1. Türkçe Karşılıkların Kullanılması

Yabancı kelimelerin yer aldığı her cümlede, bu kelimelerin Türkçede karşılıkları olup olmadığı araştırılmalı ve varsa bu karşılıklar kullanılmalıdır. Örneğin:

"Demokrasi" yerine "halk egemenliği" veya "halk iradesi" gibi ifadeler tercih edilebilir.

"Sosyoloji" yerine "toplum bilimleri" kullanılabilir.

Bununla birlikte, bazı terimler evrensel anlam taşır ve halk arasında da genellikle yabancı haliyle kullanılır. Bu yüzden bazen Türkçeleştirilmiş karşılıklar dilin anlaşılabilirliğini zorlaştırabilir.

5.2.2. Dilsel Devrim ve Türk Dil Kurumunun Rolü

Türk Dil Kurumu (TDK), yabancı kelimelerin Türkçeleştirilmesi konusunda etkin bir rol oynar. TDK'nin önerdiği Türkçe karşılıklar, anayasa metninde de benimsenebilir. Bu, yalnızca anayasa metnini değil, aynı zamanda yasal ve hukuki dilin de sadeleşmesini sağlar.

Örneğin:

"İnternet" yerine "genel ağ" gibi terimler önerilebilir.

"Kalkınma" yerine "büyüme" gibi Türkçe terimler kullanılabilir.

Anayasada kullanılacak dilin halkla daha doğrudan buluşması adına bu tür öneriler dikkate alınabilir.

5.2.3. Hukuki Terimlerin Türkçeleştirilmesi

Anayasada yer alan yabancı hukuki terimlerin Türkçeye uygun ve anlaşılır karşılıklarının bulunması gerekebilir. Ancak, bazı durumlarda bu terimler evrensel hukukun bir parçası oldukları için, dildeki özgün halleriyle kullanılması daha uygun olabilir. Bu noktada, hukukçular ve dil uzmanları arasında bir iş birliğiyle, kavramların doğru şekilde Türkçeleştirilmesi sağlanabilir.

5.2.4. Dilsel Eğitim ve Kamuyu Bilinçlendirme

Türkçeleştirilen kelimelerin yaygınlaştırılması için eğitimler, halkı bilgilendirme ve kamuyu bilinçlendirme kampanyaları yapılabilir. Bu, insanların yeni veya daha az bilinen Türkçe terimleri anlamasını kolaylaştırır ve dilin ulusal kimlikle uyumlu hâle gelmesini sağlar.

5.2.5. Evrensel Hukuki Kavramların Korunması

Bazı yabancı terimler, evrensel hukuki normları ifade eder ve bu nedenle Türkçeye çevrildiklerinde anlam kayıpları yaşanabilir. Bu nedenle, evrensel hukuki kavramlar ve terimler, Türkçeye çevrilmeden de kullanılabilir. Bu tür terimlerin yanında bir açıklama ya da dipnot verilebilir, böylece halkın bu kavramları daha iyi anlaması sağlanabilir.

5.2.6. Dil Bilimciler ve Hukukçularla İş birliği

Anayasa metinlerinde yabancı kelimelerin azaltılması için, dil uzmanları, hukukçular ve anayasacıardan oluşan bir komite oluşturulabilir. Bu komite, terimlerin Türkçeye doğru şekilde çevrilmesini veya Türkçede yaygınlaşan karşılıklarının belirlenmesini sağlayabilir. Hukuki bağlamda anlam kaybı yaşanmadan, dilin sadeleştirilmesi sağlanabilir.

5.2.7. Pratikte Yavaş Bir Geçiş Süreci

Anayasada yalın ve kolay anlaşılır bir dil kullanımı ile ilgili değişiklikler yapılırken halkın alışık olduğu yabancı terimlere birdenbire tamamen yer verilmemesi gerekebilir. Bu tür terimler zamanla Türkçeleştirilebilir veya açıklamalarla desteklenebilir. Ancak geçiş süreci yavaş olmalı ve halkın yeni terimleri kabul etmesi sağlanmalıdır.

Sonuç olarak:

Anayasa metinlerinde yabancı kelimelerin yerini almak için dilin sadeleştirilmesi ve halkın anlayabileceği Türkçe karşılıkların bulunması önemlidir. Ancak, bazı terimler evrensel anlam taşıdığı için bu terimlerin yerinde kullanılması da gerektiği unutulmamalıdır. Bu dengeyi sağlamak için dil uzmanları ve hukukçularla iş birliği yapılarak anayasa dilinin hem hukuki anlamını koruyan hem de halkın anlayabileceği bir dilde olması sağlanabilir.

Bu noktada:

- 1- Anayasa dili, tartışmaya açık olmayacak şekilde açık ve net olmalıdır.
- 2- Uzun ve karmaşık cümleler yerine daha kısa, özlü ve anlaşılır cümlelere yer verilmesi gerekmektedir.
- 3- Kullanılan terimlerin güncel Türkçeden seçilmesi, Anayasanın anlaşılabilirliği açısından değerli ve önemlidir.
- 4- Anayasa dili yazılırken yasama ve yürütme görevini yürütenlere kolaylık sağlayacak söylemlere yer verilmesi gerekmektedir.
- 5- Anayasanın söylemleri farklı yorum ve tereddütlere yol açmayacak derecede kesin yarımlar içermelidir.
- 6- Anayasa dili, hem hukuki hem de siyasi bir metin dili olduğu için oldukça özeldir. Bu tür metinlerde dilin hem açık, hem bağlayıcı, hem de kapsayıcı olması gerekir.
- 7- Anayasa dilinde herkesi kapsayan, ayrımcı olmayan bir dil kullanılmalıdır. Cinsiyet, etnik köken, inanç, dil gibi unsurlar açısından eşitliği gözetilen ifadeler tercih edilmelidir.
- 8- Anayasa, hukuk normlarının en üstüdür. Bu yüzden diğer hukuk kurallarını belirleyen, çerçeve çizen bir dil kullanılmalıdır. Yasal düzenlemelere bırakılacak alanlar net şekilde belirlenmelidir (örneğin: “Kanunla düzenlenir”).
- 9- Anayasa dili tutarlı olmalıdır. Anayasa içindeki kavramlar ve deyimler birbirleriyle çelişmemeli, aynı kavram farklı yerlerde farklı anlamlara gelmemelidir. Tanımlar ve kurum adları metin boyunca aynı şekilde kullanılmalıdır.
- 10- Anayasa, halkın geniş kesimleri tarafından okunabilir ve anlaşılabilir olmalıdır. Karmaşık, teknik ve fazla soyut ifadelerden kaçınılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2000b). Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Altan, M. (2019). Hukuk dili ve demokratik katılım. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 68(2), 123-145.
- Aksan, D. (2005a). Türkçenin Söz Varlığı. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2005b). Cumhuriyet Dönemi Türkçesi. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyalçın, A. (2012). Deyimler sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atar, Y. (2020). Türk Anayasa Hukuku. Seçkin Yayıncılık.
- Ayan, S. (2007), Siyasi Yapılanma Sürecinde 1961 ve 1982 Anayasası, Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C: 8, S: 2, ss. 1 – 24.
- Baş, B. (2011). Atasözlerinin Eğitimde Kullanımı [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bhatia. V.K. 1987."Language of the Law: State of the Art Article". Language Teaching: 20. 237-34.
- Bulut, T. (2012). Türkçede Deyimlerin Anlam Özellikleri. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, (60), 1118–1123.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı (22. Baskı). Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (4th ed.). Sage Publications.
- Crystal, D. (2010). The Cambridge encyclopedia of language (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Çelik, A. (2011). "Bir Kelime Olarak 'Anayasa'nın Tarihsel Yolculuğu Üzerine Düşünceler". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(17), 95-105.
- Dilbilim Terimleri Sözlüğü, (1949), İstanbul: TDK Yayınlar.
- Eravcı, A. (2015). 1999 Sonrası Türk Yargı Sisteminin Avrupalılaşması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atılım Üniversitesi.
- Esen, B. N. "Türkiyede Anayasal Gelişmeler". Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 25, sy. 1 (Mart 1968). https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001342.
- Eroğul, C. (1974). Anayasayı Değiştirme Sorunu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Finer, S. E. (1949). The Theory And Practice Of Modern Government. Methuen. (s.l., s. 119–122)
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). How To Design And Evaluate Research İn Education. McGraw-Hill.
- Göçer, A. (2009). Türkçenin Öğretiminde Söz Varlığı Öğretiminin Önemi. Milli Eğitim Dergisi, 182, 1025–1039.
- Gözler, K. (2019). "Anayasa Hukukuna Giriş". Ekin Yayınevi.
- Gözler K. (2019) "Türk Anayasa Hukuku". Ekin Yayınevi

- Gözler, K. (2011). *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi (2 Cilt)*. Ekin Yayınevi.
- Gözler, K. (2018). *Anayasa Hukukunun Genel Esasları: Ders Kitabı (10. Baskı)*. Ekin Yayınevi.
- Hatipoğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Tdk Tanıtma Yayınları.
- Kahraman, M. (2017). "Türk Dilinin Cumhuriyet Devri Terimsel Gelişim Sürecine Tarihi Bakış". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2
- Kaya, R. (2021). "Bürokratik Elitlerin Siyasal Mücadele Aracı Olarak Anayasa'nın Dili". *Mülkiye Dergisi*, 45(2), 123-145.
- Kelsen, H. (1967). *Pure theory of law*. University of California Press.
- Korkmaz, Z.(1992). *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1963). *Türk Dilinin Tarihi Akışı İçerisinde Atatürk ve Dil Devrimi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2017). *Türkçe ve yabancı kelimeler: Dilimizdeki yerleri ve kullanımları*. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 45-60.
- Lassalle, F. (Çev. B. Asal). (2018). *Anayasa Sorunu – Seçme Yazılar*. Kor Kitap.
- Lyons, J. (1981). *Language and linguistics: An introduction*. Cambridge University Press.
- Mellinkoff, D. (1963). *The language of the law*. Little, Brown and Company.
- Miles, M. B, Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2019). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook (4th ed.)*. Sage Publications.
- Özbudun, E. (2020). *Türk Anayasa Hukuku*. Yetkin Yayınları.
- Özdemir, H. (2006). *Cumhuriyet Tarihinde Hukuk Dilindeki Değişmeler Ve Gelişmeler [doktora tezi]*. Ankara Üniversitesi.
- Özkan, M. (2012). *Yenileşme Sürecinde Türk Dili*. *Journal of Turkish Language and Literature*, 32, 81-109.
- Öksüz, Y. Z. "Türçenin Sadeleşme Tarihi, Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi". Ankara 1995.
- Parla, T. (2000). *Türkiye’de Anayasalar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods (4th ed.)*. Sage Publications.
- Pilav, İ. (2008). *Atasözlerinin Yapısal ve Anlamsal Özellikleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Selçuk Üniversitesi.
- Selen, N. (2001). *Toplumsal Dilbilime Giriş: Uygulamalı Çalışma Örnekleriyle*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları no. 1280.Eğitim Fakültesi Yayınları no. 77.
- Sinan, M. (2001). *Türkçede Deyim ve Atasözlerinin Dilsel Yapısı Üzerine Bir İnceleme [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul Üniversitesi.
- Solan, L. M. (2010). *The language of statutes: Laws and their interpretation*. University of Chicago Press.
- Soysal, M. (2000). *Anayasaya Giriş*. İletişim Yayınları.
- Sabuncu, Y. *Anayasaya Giriş*, Ankara, İmaj Yayıncılık, 1997, s.47-48; Christian Rumpf, *Türk Anayasa Hukukuna Giriş*, Ankara, 1995, s.133-137

- Şahin, Z. (2023). "Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1950) Uygulanan Dil Politikalarına Yönelik Liberal Bir Eleştiri". Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, (411-436)
- Tarım Terimleri Sözlüğü I, II. (1949). İstanbul: TDK Yayınları
- Tatar, S. (2015). Hukuki metinlerin dil özellikleri ve anlaşılabilirlik. İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Teknik Terimler Sözlüğü, (1949). İstanbul: TDK Yayınları.
- Tiersma, P. M. (1999). Legal language. University of Chicago Press.
- Toprak, E. (2020). 1982 Anayasası'nın Hazırlanma Süreci. Turkuaz Uluslararası Türk Dünyası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 1(2), 177-185.
- Trudgill, P. (2000). Sociolinguistics: An introduction to language and society (4th ed.). Penguin Books.
- Turinay, F. Y. (2012). Dil, Hukuk ve Siyaset Bağlamında Anayasa Düşüncesi. Seçkin Yayıncılık.
- Turinay, F. "Bir Kelime Oluruk Anayasanın Tarihsel Yolculuğu Üzerine Düşünceler", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Temmuz Ağustos 2011/ Sayı 95, s.269-312
- Türk, P. V. (2015). A. P. M. Macit ve Y. S. Cavkaytar (Ed.), Türk Dili - 1 içinde (s. 158-187). Anadolu Üniversitesi.
- Türkçe Terimler Cep Kılavuzu, (1942). İstanbul: Maarif Matbaası.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Anayasa Mahkemesi. [Erişim: 26 Mayıs 2025]
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Gerekçeli Metin. Anayasa Mahkemesi Yayınları. [Erişim: 26 Mayıs 2025].
- Topuzkanamış, Ş. E. (2015). "Anayasalar Yoluyla Toplum Tasarımı ve İnşası: Anayasaların Gerçek Fonksiyonu Üzerine Düşünceler". Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17(2), 1-25.
- Üçışık, H. F. (2019). Anayasa Hukuku. Ötüken Neşriyat.
- Yılmaz, M. (2013). "Dil, Hukuk ve Anayasa: Bir Kelimenin Tarihi". Mülkiye Dergisi, 37(1), 1-20.
- Yılmaz, H. (2018). Resmi dil ve toplumsal kabul. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 29(1), 88-104.

EKLER

EK 1. Anayasa Tablosu

EK 2. Grafikler

EK 1. Anayasa Tablosu

1921 ANAYASASI	1924 ANAYASASI	1961 ANAYASASI	1982 ANAYASASI
<p>MEVADDI ESASİYE</p> <p>MADDE 1 Hakimiyet bilâkaydû şart milletindir. İdare usulü, halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir.</p> <p>MADDE 2 - İcra kudreti ve teşri salahiyeti milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.</p> <p>MADDE 3 - Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükûmeti "Büyük Millet Meclisi Hükûmeti" unvanını taşır.</p> <p>MADDE 4.- Büyük Millet Meclisi, vilâyetler halkınca müntehap azadan mürekkeptir.</p> <p>MADDE 5 - Büyük Millet Meclisinin intihabı iki senede, bir kere icra olunur. İntihap olunan azanın azalık müddeti iki seneden ibaret olup fakat tekrar intihap olunmak caizdir. Sabık heyet lâyük heyetin içtimaina kadar vazifeye devam eder. Yeni intihabat icrasına imkân görülmediği takdirde içtima devresinin yalnız bir sene</p>	<p>BİRİNCİ FASIL</p> <p>AHKÂM-I esasiye</p> <p>MADDE 1.- Türkiye Devleti bir Cumhûriyettir</p> <p>MADDE 2.- Türkiye Devletinin dîni, Dîn-i İslâmdır; resmî dili Türkçe'dir, makarrı Ankaraşehridir. <i>11 Nisan 1928 tarih ve 1222 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:</i>"</p> <p>MADDE 2.- Türkiye Devleti'nin resmî dili Türkçe'dir; makarrı Ankara şehridir. <i>10 Kânûn-u-evvel 1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:</i>"</p> <p>MADDE 2.- Türkiye Devleti, Cumhûriyetçi, Milliyetçi, Hâlkçı, Devletçi, Laik ve İnkılâpçı'dır. Resmî dili Türkçe'dir. Makarrı Ankara şehridir.</p> <p>MADDE 3.- Hâkimiyet bilâ kayd-ü şart Milletindir.</p> <p>MADDE 4.- Türkiye Büyük Millet Meclisi milletin yegâne ve hakîkî mümessili olup Millet nâmına hakk-ı hâkimiyeti istimâl eder.</p>	<p>BAŞLANGIÇ</p> <p>Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan; Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk Milleti; Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplıyan ve milletimizi dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak milli birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve; «Yurtta Sulh, Cihanda Sulh» ilkesinin, Millî Mücadele ruhunun millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak; İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adâleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için; Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi</p>	<p>B A Ş L A N G I Ç</p> <p>Ebedî Türk vatan ve milletin bütünlüğüne ve kutsal Türk Devletinin varlığına karşı, Cumhuriyet devrinde benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın gerçekleşme noktasına yaklaştığı sırada; Türk Milletinin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 harekâtı sonucunda, Türk Milletinin meşru temsilcileri olan Danışma Meclisince hazırlanıp, Millî Güvenlik Konseyince son şekli verilerek Türk Milleti tarafından kabul ve tasvip ve doğrudan doğruya O'nun eliyle vazolunan bu ANAYASA : — Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda; — Dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak; Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine</p>

<p>temdidi caizdir. Büyük Millet Meclisi azasının herbiri kendini intihap eden vilâyetin ayrıca vekili olmayıp umum milletin vekilidir.</p> <p>MADDE 6 - Büyük Millet Meclisinin heyeti umumiyesi teşrinisani iptidasında davetsiz içtima eder.</p> <p>MADDE 7 - Ahkâmı şer'iyenin tenfizi, umum kavaninin vaz'ı, tadili, feshi ve muahede ve sulh akti ve vatan müdafaası ilânı gibi hukuku esasiye Büyük Millet Meclisine aittir. kavanin ve nizamât tanziminde muamelatı nasa erfak ve ihtiyacı zamanaevfak ahkamı fıkhiye ve hukukiye ile adap ve muamelât esas ittihaz kılınır. Heyeti Vekilenin vazife ve mesuliyeti kanunu mahsus ile tayin edilir.”</p> <p>MADDE 8 Büyük Millet Meclisi, hükümetin inkısam eylediği devairi kanunu mahsus mucibince intihap kerdesi olan vekiller vasıtası ile idare eder. Meclis, icrai hususat için vekillere veçhe tayin ve ledelhace bunları tebdil eyler.</p>	<p>MADDE 5.- Teşrî salâhiyeti ve icrâ kudreti Büyük Millet Meclisinde tecellî ve temerküzeder.</p> <p>MADDE 6.- Meclis, Teşrî salâhiyetini bizzat istimal eder.</p> <p>MADDE 7.- Meclis, icrâ salâhiyetini, kendi tarafından müntehap Reisicumhûr ve onuntâyinedeceği bir İcrâ Vekilleri Hey'eti marifetiyle istimal eder. Meclis, Hükûmeti her vakit murâkabe ve ıskât edebilir.</p> <p>MADDE 8.- Hakk-ı kazâ, Millet nâmına, usûlü ve kanûnu dairesinde müstakil mehâkimtarafından istimal olunur.</p> <p>İkinci Fasl</p> <p>VAZİFE-İ TEŞRÎİYYE</p> <p>MADDE 9. “Türkiye Büyük Millet Meclisi, kanûn-u mahsûsuna tevfikân Millet tarafındanmüntehap meb'ûslardan müteşekkildir.”</p> <p>MADDE 10. Onsekiz yaşını ikmal eden her erkek Türk meb'ûsan intihabına iştirâk etmehakkımı haizdir. 5 Kânûn-u evvel 1934 tarih ve 2599 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:</p>	<p>tarafından hazırlanan bu Anayasayı kabûl ve ilân ve onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, hürriyete, adâlete ve fazilete âşik evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet eder.</p> <p>BİRİNCİ KISIM GENEL ESASLAR</p> <p>I. Devletin şekli.</p> <p>MADDE 1.- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.</p> <p>II. Cumhuriyetin nitelikleri.</p> <p>MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.</p> <p>III. Devletin bütünlüğü; resmî dil; başkent.</p> <p>MADDE 3.- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Resmî dil Türkçedir. Başkent Ankara'dır.</p> <p>IV. Egemenlik.</p> <p>MADDE 4.- Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletininindir. Millet, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır. gemenliğin kullanılması, hiçbir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasadan</p>	<p>ulaşma azmi yönünde;</p> <p>— Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;</p> <p>— Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;</p> <p>— Hiçbir düşünce ve mülâhazanın Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;</p> <p>— Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî</p>
---	---	--	--

<p>MADDE 9 Büyük Millet Meclisi heyeti umumiyesi tarafından intihap olunan reis bir intihap devresi zarfında Büyük Millet Meclisi reisi dir. Bu sıfatla Meclis namına imza vaz'ına ve Heyeti Vekile mukarreratını tasdika selâhiyettardır. Đcra Vekilleri Heyet içlerinden birini kendilerine reis intihap ederler. Ancak Büyük Millet Meclisi reisi Vekiller Heyetinin de reisi tabiidir.</p> <p>– İDARE – MADDE 10 – Türkiye, coğrafi vaziyet ve iktisadî münasebet noktai nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara münkasem olup kazalar da nahiyelerden terekkep eder.</p> <p>– Vilâyet – MADDE 11 – Vilâyet, mahalli umurda manevi şahsiyeti ve muhtariyeti haizdir. Harici ve dahili siyaset, şer'î, adlî ve askerî umum, beynelmilel iktisadî münasebet ve hükûmetin umumî tekâlifi ile menafii birden ziyade vilâyete şâmil hususat müstesna olmak üzere Büyük Millet Meclisince vaz'edilecek kavanin mucibince Evkaf, Medaris, Maarif, Sıhhiye, Đktisat,</p>	<p>MADDE 10. Yirmiiki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk meb'ûs seçmek hakkını hâizdir.</p> <p>MADDE 11.- Otuz yaşını ikmal eden her erkek Türk meb'ûs intihap edilmek salâhiyetini haizdir. <i>5 Kânûn-u-evvel 1934 tarih ve 2599 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: "</i></p> <p>MADDE 11.- Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk meb'ûs seçilebilir.</p> <p>MADDE 12.- Ecnebî hizmet-i resmîyesinde bulunanlar, mücâzat-ı terhibiye veya sirkat, sahtekarlık, dolandırıcılık, emniyeti sûstimmâl, hileli iflas cürümlerinden biriyle mahkûmolanlar, mahcurlar, tâbiyet-i ecnebîye iddiasında bulunanlar, hukûk-u medeniyeden ıskât edilmiş olanlar, Türkçe okuyup yazmak bilmeyenler meb'ûs intihap olunamazlar.</p> <p>MADDE 13.- Büyük Millet Meclisinin intihabı dört senede bir kere icrâ olunur. Müddeti biten meb'ûsların tekrar intihap edilmeleri câizdir. Sâbık Meclis, lâhik Meclisin içtimâna kadar devâm eder. Yeni intihâbâtın icrâsına imkan görülmediği takdirde içtimâ devresinin bir sene temdidi câizdir. Her meb'ûs</p>	<p>almıyan bir devlet yetkisi kullanamaz.</p> <p>V. Yasama yetkisi. MADDE 5.- Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.</p> <p>VI. Yürütme görevi. MADDE 6.- Yürütme görevi, kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir.</p> <p>VII. Yargı yetkisi. MADDE 7.- Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.</p> <p>VIII. Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı. MADDE 8.- Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz. Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.</p> <p>IX. Devlet şeklinin değişmezliği. MADDE 9.- Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.</p> <p>İKİNCİ KISIM TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER BİRİNCİ BÖLÜM GENEL HÜKÜMLER</p> <p>I. Temel hakların niteliği ve korunması. MADDE 10.- Herkes,</p>	<p>kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;</p> <p>— Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarında, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve «Yurtta sulh, cihanda sulh» arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;</p> <p>FİKİR, İNANÇ ve KARARIYLA anlaşılmak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere, TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi Olunur</p> <p>BİRİNCİ KISIM GENEL ESASLAR</p> <p>I. Devletin şekli Madde 1 – Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.</p> <p>II. Cumhuriyetin nitelikleri Madde 2 – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet</p>
---	--	---	--

<p>Ziraat, Nafia ve Muaveneti Đçtimaiye işlerinin tanzim ve idaresi Vilâyet Şûralarının salâhiyeti dahilindedir.”</p> <p>MADDE 12 - Vilâyet Şûraları, vilâyetler halkınca müntehap azalan mürekkeptir. Vilâyet Şûralarının içtima devresi iki senedir. İçtima müddeti senede iki aydır.</p> <p>MADDE 13 - Vilâyet Şûrası, azası meyanında icra amiri olacak bir reis ile mutelif şubabatı idareye memur azadan teşekkül etmek üzere bir idare heyeti intihab eder. İcra selâhiyeti, daimi olan bu heyete aittir.</p> <p>MADDE 14 Vilâyette Büyük Millet Meclisinin vekili ve mümessili olmak üzere vali bulunur. Vali, Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından tayin olunup, vazifesi devletin umumi ve müşterek vezaifini rüyet etmektir. Vali, yalnız devletin umumi vazaifile mahalli vezaif arasında tearuz vukuunda müdahale eder.</p> <p>Ceride-i Resmiye (7 Şubat 1337)</p> <p>- Kaza - MADDE 15 Kaza yalnız idarî ve inzibatî cüzü olup manevi şahsiyeti haiz değildir. Đdaresi,</p>	<p>yalnız kendini intihap eden dâirenin değil, umûm Milletın vekilidir.</p> <p>MADDE 14.- Büyük Millet Meclisi, her sene Teşrîn-i-sânî ibtidasında dâvetsiz toplanır. Meclis âzâsının memleket dahilinde devir, tedkik ve murâkabe vazifelerinin ihzarı ve teneffüsve istirahatleri için senede altı aydan fazla tatili faaliyet edemez.”</p> <p>MADDE 15.- Kanûn teklif etmek hakkı Meclis âzâsına ve İcrâ Vekilleri Hey’etine âiddir.</p> <p>MADDE 16. Meb’ûslar Meclise iltihak ettiklerinde şu şekilde tahlif olunurlar: (<i>Vatan ve Milletın saâdet ve selâmetine ve Milletın bilâkaydüştart hâkimiyetine mugâyir bir gâye takib etmeyeceğime ve Cumhûriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma “vallahı”</i>). 11 Nisan 1928 tarih ve 1222 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:</p> <p>MADDE 16. Meb’ûslar Meclis’e iltihâk ettiklerinde şu şekilde tahlif olunurlar:” “Vatan ve milletın saâdet ve selâmetine ve milletın bilâkaydüştart hâkimiyetine mugâyir vegâye tâkib etmeyeceğime ve</p>	<p>kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adâlet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddî ve mânevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.</p> <p>II. Temel hakların özü.</p> <p>MADDE 11.- (Özgün hali) Temel hak ve hürriyetler, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir. Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adâlet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.</p> <p>II. Temel hak ve hürriyetlerin özü, sınırlanması ve kötüye kullanılmaması.</p> <p>MADDE 11.- (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, Cumhuriyetin, millî güvenliğın, kamu düzeninin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile veya Anayasanın diğer maddelerinde gösterilen özel</p>	<p>anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.</p> <p>III. Devletin bütünlüğü, resmi dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti Madde 3 – Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.</p> <p>IV. Değiştirilemeyecek hükümler Madde 4 – Anayasanın 1’inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2’nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3’üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.</p> <p>V. Devletin temel amaç ve görevleri Madde 5 – Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette</p>
--	--	---	--

<p>Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından mansup ve valinin emri altında bir kaymakama mevdudur.</p> <p>– Nahiye – MADDE 16 “Nahiye, hususi hayatında muhtariyeti haiz bir manevî şahsiyettir.</p> <p>MADDE 17 “Nahiyenin bir şûrası, bir idare heyeti ve bir de müdürü vardır.”</p> <p>MADDE 18 “Nahiye şûrası, nahiye halkınca doğrudan doğruya müntehap azadan tereküp eder.”</p> <p>MADDE 19 “İdare heyeti ve nahiye müdür, nahiye şûrası tarafından intihap olunur.”</p> <p>MADDE 20 “Nahiye şûrası ve idare heyeti kazaî, iktisadî ve malî salâhiyeti haiz olup bunların derecatı kavanini mahsusa ile tayin olunur.”</p> <p>MADDE 21 “Nahiye, bir veya bir kaç köyden mürekkep olduğu gibi bir kasaba da bir nahiyedir.” “– Umumi müfettişlik”</p> <p>MADDE 22 “Vilâyetler, iktisadî ve içtimaî münasebetleri itibariyle birleştirilerek, umumi müfettişlik kıtaları vücuda getirilir.”</p>	<p>Cumhûriyet esaslarına sadâkatten ayrılmayacağıma nâmûsumüzerine söz veririm.”</p> <p>MADDE 17.- Hiçbir meb’ûs Meclis dahilindeki rey ve mütelaasından ve beyanatındanve Meclis eki rey ve mütelaasının ve beyanatının Meclis haricinde irad ve izharından dolayı mes’ûl değildir. Gerek intihabından evvel gerek sonra aleyhine cürüm isnat olunan bir meb’ûsun maznunen isticvabı veya tevkifi veyahud muhakemesinin icrâsı Hey’et-i Umûmîyenin kararına menuttur. Cinaî cürm-ü meşhut bundan müstesnadır. Ancak butakdirdemakam-ı aidi Meclisi derhâl haberdâr etmekle mükelleftir. Bir meb’ûsun intihabından evvel veya sonra aleyhine sadır olmuş cezaî bir hükmün infazı meb’ûsluk müddetinin hitâminatâlik olunur. Meb’ûsluk müddeti esnasında mürûr-u zaman cereyân etmez.”</p> <p>MADDE 18 “Meb’ûsların senevî tahsisatları kanûn-u mahsûs ile tâyin olunur.”</p> <p>MADDE 19 “Tâtil esnasında Reisicumhûr veya Meclis Reisi lüzûm görürse Meclisi içtimâadâvet edebileceği gibi âzâdan</p>	<p>sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak, ancak kanunla sınırlanabilir. Kanun, temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamaz.</p> <p>Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak, nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdı ile kullanılamaz.</p> <p>Bu hükümlere aykırı eylem ve davranışların cezası kanunda gösterilir.</p> <p>III. Eşitlik. MADDE 12.- Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.</p> <p>IV. Yabancıların durumu. MADDE 13.- Bu kısımda gösterilen hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak, kanunla sınırlanabilir.</p> <p>İKİNCİ BÖLÜM KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ</p> <p>I. Kişi dokunulmazlığı. MADDE 14.- Herkes, yaşama, maddî ve mânevî varlığını</p>	<p>sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.</p> <p>VI. Egemenlik Madde 6 – Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.</p> <p>VII. Yasama yetkisi Madde 7 – Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.</p> <p>VIII. Yürütme yetkisi ve görevi Madde 8 – Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.</p> <p>IX. Yargı yetkisi Madde 9 – Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.</p> <p>X. Kanun önünde eşitlik Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir</p>
--	---	---	--

<p>MADDE 23 Umumî müfettişlik mıntıklarının umumî surette asayişinin temini ve umum devair muamelatının teftişi, umumi müfettişlik mıntikasındaki vilâyetlerin müşterek işlerinde ahengin tanzimi vazifesi umumi müfettişlere mevdudur. Umumi müfettişler Devletin umumi vezaiyle mahallî idarelere ait vezaif ve mukarreratı daimi surette murakabe ederler.” “– Maddei münferide” “İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meri olur. Ancak eylevm münakit Büyük Millet Meclisi 5 Eylül 1336 tarihli nisabı müzakere kanununun birinci maddesinde gösterildiği üzere gayesinin husulüne kadar müstemirren müçtemi bulunacağı cihetle işbu Teşkilâtı Esasiye Kanunundaki 4'üncü, 5'inci, 6'ncı maddeler gayenin husulüne eylevm mevcut Büyük Millet Meclisi adedi mürettebinin sülüsânı ekseriyetle karar verildiği takdirde ancak yeni intihabdan itibaren meriyül icra olacaktır. 10 Cemaziyelevvel 1339 - 20 Kanunusani 1337”</p>	<p>beşte biri tarafından talep vukû bulursa Meclis Reisi dahi Meclisi içtimâa dâvet eder.”</p> <p>MADDE 20. Meclis müzakeratı alenîdir ve harfiyen neşrolunur. Fakat Nizamname-i Dahilîde münderiç şeraite tevfikân Meclis hafî celseler dahi akdedebilir ve hafî celseler müzakeratının neşri Meclisin kararına menuttur.</p> <p>MADDE 21.- Meclis, müzakeratını kendi Nizamname-i Dahilîsi mûcibince icrâ eder.</p> <p>MADDE 22.- Sual ve istizah ve Meclis tahkikatı Meclisin cümle-i salâhiyetinden olupşekl-i tatbiki Nizamname-i Dahilî ile tâyin olunur.</p> <p>MADDE 23. “Meb'ûsluk ile Hükûmet memûriyeti bir zat uhdesinde içtimâ edemez.”</p> <p>MADDE 24. “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hey'et-i Umûmiyesi her Teşrîn-i sâni iptidasında bir sene için kendisine bir Reis ve üç Reisvekili intihap eder.”</p> <p>MADDE 25 İntihap devresinin hitâmından evvel Meclis adedi mürettebinin ekseriyet-i mutlakasile intihâbât</p>	<p>geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir. Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti, kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usûlüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça kayıtlanamaz. Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulamaz.</p> <p>II. Özel hayatın korunması. a) Özel hayatın gizliliği.</p> <p>MADDE 15.- (Özgün hali) Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Adlî kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır. Kanunda açıkça gösterdiği hallerde, usûlüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; kamu düzeninin gerektirdiği hallerde de, kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz.</p> <p>II. Özel hayatın korunması. a) Özel hayatın gizliliği.</p> <p>MADDE 15. (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Adlî kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı</p>	<p>kişiyeye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.</p> <p>XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü Madde 11 – Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.</p> <p>İKİNCİ KISIM TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER BİRİNCİ BÖLÜM GENEL HÜKÜMLER</p> <p>I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği Madde 12 – Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.</p> <p>II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması Madde 13 – Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel</p>
---	---	--	---

	<p>tecdit olunursa yeni içtimâ eden Meclisin intihap devresi ilk Teşrîn-i- sâînden başlar. Teşrîn-i-sânîden evvel vaki olan içtimâ, fevkalâde bir içtimâ addolunur.</p> <p>MADDE 26 “Büyük Millet Meclisi ahkâm-ı şer’iyyenin tenfizi, kavâninin vaz’ı, tâdîli, tefsiri, fesih ve ilgâsı, Devletlerle mukâvele, muâhede ve sulh akdi, harp ilânı, muvâzene-i umûmîyei mâliye ve Devletin umûm hesab-ı katî kanûnlarının tetkik ve tasdiki, meskukat darbı inhisar ve mali taahhüdü mutâzâmının mukavelat ve imtiyâzâtın tasdik ve feshi, umûmî ve hususî af ilânı, cezaların tahfif veya tahvili, tahkikat ve mücâzât-ı kanûniyenin tecili, mahkemelerdensadır olup kuvvetler ayrılığı teorisi’iyyet kesbetmiş olan idam hükümlerinin infâzı gibi, vezâîfi bizzât kendi ifâ eder. <i>11 Nisan 1928 tarih ve 1222 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:</i>”</p> <p>MADDE 26 “Büyük Millet Meclisi, kavâninin vaz’ı, tâdîli, tefsiri, fesih ve ilgâsı devletlerle mukâvele, muâhede ve sulh akdi, harp ilânı, muvâzene-i umûmîye-i maliyede devletin umûm hesab-ı kat’i kanûnlarının tetkik ve</p>	<p>olmadıkça; millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.</p> <p>b) Konut dokunulmazlığı. MADDE 16. Konuta dokunulamaz. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usûlüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça: millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, konuta girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.</p> <p>c) Haberleşme hürriyeti. MADDE 17. Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Kanunun gösterdiği hallerde, hâkim tarafından kanuna uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça, bu gizliliğe dokunulamaz.</p> <p>III. Seyahat ve yerleşme hürriyeti. MADDE 18. Herkes, seyahat hürriyetine sahiptir; bu hürriyet, ancak millî güvenliği sağlama ve</p>	<p>asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir. Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz. Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir.</p> <p>III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması Madde 14 – Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak amacıyla kullanılamazlar. Bu yasaklara aykırı hareket eden veya başkalarını bu yolda</p>
--	--	---	--

	<p>tasdiki, meskûkât darbı, inhisâr vemâlî taahhüdü mutâzâmın mukâvelât ve imtiyâzâtın tasdiki ve feshi, umûmî ve husûsî af ilâmı, cezâların tahfif ve tahvîli, tahkikat ve mücâzât-ı kanûniyenin te'cili mahkemelerdensâdır olup kat'iyet kesbetmiş olan idâm hükümlerinin infâzı gibi vezâifi bizzât kendi ifâ eder.”</p> <p>MADDE 27 “Bir meb’ûsun vatana hıyânet ve meb’ûsluğu zamanında irtikab töhmetlerindenbiriyle müttehem olduğuna Türkiye Büyük Millet Meclisi Hey’et-i Umûmîyesi âzâ-yi mevcudesinin sülûsan-ı ekseriyet-i ârâsiyle karar verilir veyahut on ikinci maddede münderiçcerâimden biriyle mahkum olur ve mahkûmiyeti kazıye-i muhkeme hâlini alırsa meb’ûsluksıfatı zâil olur”</p> <p>MADDE 28 “İstifâ, esbâb-ı meşrûa dolayısıyla mahcûriyet, bilâ-mezuniyet ve mâzeret iki ay Meclise adem-i devâm veyahut memûriyet kabûlü hâllerinde meb’ûsluk sâkit olur.”</p> <p>MADDE 29 “Yukardaki maddeler mücibince meb’ûsluk sıfatı zâil veya sâkit olan veyahut vefat eden meb’ûsun yerine bir diğeri intihap olunur.”</p>	<p>salgın hastalıkları önleme amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. Herkes, dilediği yerde yerleşme hürriyetine sahiptir; bu hürriyet, ancak millî güvenliği sağlama, salgın hastalıkları önleme, kamu mallarını koruma, sosyal, iktisadî ve tarımsal gelişmeyi gerçekleştirme zorunluğuyula ve kanunla sınırlanabilir. Türkler, yurda girme ve yurt dışına çıkma hürriyetine sahiptir. Yurt dışına çıkma hürriyeti kanunla düzenlenir.</p> <p>IV. Düşünce ve inanç hak ve hürriyetleri. a) Vicdan ve din hürriyeti.</p> <p>MADDE 19. (Özgün hali) Herkes, vicdan ve dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kamu düzenine veya genel ahlâka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmıyan ibadetler, dinî âyin ve törenler serbesttir. Kimse, ibâdete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz. Kimse, dinî inanç ve kanaatlarından dolayı kınanamaz. Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır. Kimse, Devletin</p>	<p>teşvik veya tahrik edenler hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir. Anayasanın hiçbir hükmü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz.</p> <p>IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması Madde 15 – Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler ile, ölüm cezalarının infâzı dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.</p>
--	---	--	---

	<p>MADDE 30 “Büyük Millet Meclisi kendi zâbitasını Reisi marifetiyle tanzimve idare eder.”</p> <p>ÜÇÜNCÜ FASIL</p> <p>VAZİFE-İ İCRÂİYYE</p> <p>MADDE 31 “Türkiye Reiscumhûru Büyük Millet Meclisi Hey’et-i Umûmîyesi tarafından kendî âzâsı meyanından bir intihap devresi için intihap olunur. Vazifei Riyâset yeni Reiscumhûrun intihabına kadar devâm eder. Tekrar intihap olunmak câizdir.”</p> <p>MADDE 32. “Reiscumhûr Devletin Reisidir. Bu sıfatla merâsim-i mahsûsada Meclise velüzûm gördükçe İcrâ Vekilleri Hey’etine riyâset eder. Reiscumhûr Riyâseticumhûr makamında bulunduğça Meclis münâkaşât ve müzâkerâtına iştirâk edemez ve rey veremez.”</p> <p>MADDE 33 “Reiscumhûr hastalık ve memleket haricinde seyahat gibi bir sebeple vezâifini ifâ edemezse veya vefât, istifâ vesair sebep dolayısıyla Cumhûriyet Riyâseti inhilâl ederse Büyük Millet Meclisi Reisi Vekaleten Reiscumhûr vazifesini ifâ eder.”</p>	<p>sosyal, iktisadî, siyasî veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtanlar kanuna göre cezalandırılır; demekler, yetkili mahkemece ve siyasî partiler, Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır.</p> <p>IV. Düşünce ve inanç hak ve hürriyetleri.</p> <p>a) Vicdan ve din hürriyeti.</p> <p>MADDE 19. (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) Herkes, vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kamu düzenine veya genel ahlâka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmıyan ibaretler, dinî âyin ve törenler serbesttir. Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz. Kimse, dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz. Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de</p>	<p>V. Yabancıların durumu Madde 16 – Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.</p> <p>İKİNCİ BÖLÜM KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ</p> <p>I. Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı Madde 17 – Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz. Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ile meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci</p>
--	--	---	--

	<p>MADDE 34. “Cumhûr Riyâsetinin inhilâlinde Meclis müçtemî ise yeni Reisicumhûruderhâl intihap eder. Meclis müçtemî değilse Reis tarafından hemen içtimâa dâvet edilerek Reisicumhûr intihapedilir. Meclisin intihap devresi hitâm bulmuş veya intihâbâtın tecdidine karar verilmiş olursa Reisicumhûru gelecek Meclis intihap eder.”</p> <p>MADDE 35. “Reisicumhûr Meclis tarafından kabûl olunan kanûnları on gün zarfında ilâneder. Teşkilât-ı Esâsiye Kanûnu ile bütçe kanûnları müstesnâ olmak üzere ilânını muvâfık görmediği kanûnları bir daha müzâkere edilmek üzere esbâb-ı mûcîbesiyle birlikte kezâ ongün zarfında Meclise iade eder. Meclis mezkûr kanûnu bu defa da kabûl ederse, onun ilânı Reisicumhûr için mecbûrîdir.”</p> <p>MADDE 36 “Reisicumhûr, her sene Teşrîn-i sâniide Hükümetin geçen seneki faaliyetineveosene ittihaz edilmesi münasip görülen tedbirlere dair bir nutuk iradeder veyahut Başvekilekıraat ettirir.”</p> <p>MADDE 37 “Reisicumhûr ecnebî devletlerin nezdinde</p>	<p>kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır. Kimse, Devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan gerçek ve tüzel kişiler hakkında, kanunun gösterdiği hükümler uygulanır ve siyasi partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır.</p> <p>b) Düşünce hürriyeti. MADDE 20. Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlarını söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir. Kimse, düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz.</p> <p>V. Bilim ve sanat hürriyeti. MADDE 21. Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altında</p>	<p>fıkra hükmü dışındadır.</p> <p>II. Zorla çalışma yasağı Madde 18 – Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır. Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalışma sayılmaz.</p> <p>III. Kişi hürriyeti ve güvenliği Madde 19 – Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak</p>
--	--	--	---

	<p>Türk Cumhûriyetinin siyâsî mümessillerini tâyin ve ecnebî devletlerin siyâsî mümessillerini kabûl eder. MADDE 38.- Reisicumhûr intihabı akabinde ve Meclis huzurunda şu sûretle yemin eder: (Reisicumhûr sıfatiyle Cumhûriyet'in kanûnlarına ve hâkimiyet-i millîyye esâslarına riâyet ve bunların müdâfaa, Türk milletinin saâdetine sâdikâne ve bütün kuvvetimle sarf-ı mesâû, Türk Devleti'ne teveccüh edecek her tehlikeyi kemâl-i şiddetle men, Türkiye'nin şân ve şerefini vikâye ve ilâya ve deruhde ettiğim vazîfenin icâbâtına hasr-ı nefis etmekten ayrılmayacağıma "Vallahi")</p> <p><i>11 Nisan 1928 tarih ve 1222 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: "</i></p> <p>MADDE 38</p> <p>"Reisicumhûr, intihabı akabinde ve Meclis huzûrunda şu sûretle yemineder:</p> <p>"Reisicumhûr sıfatiyle Cumhûriyet'in kanûnlarına ve hâkimiyet-i millîyye esâslarına riâyet ve bunların müdâfaa, Türk milletinin saâdetine sâdikâne ve bütün kuvvetimle sarf-ı mesâû, Türk Devleti'ne teveccüh edecek her tehlikeyi kemâl-i şiddetle men, Türkiye'nin şânveşerefini vikâye ve ilâya ve deruhde</p>	<p>serbesttir.</p> <p>Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.</p> <p>Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.</p> <p>VI. Basın ve yayımla ilgili hükümler.</p> <p>a) Basın hürriyeti.</p> <p>MADDE 22.</p> <p>(Özgün hali) Basın hürdür; sansür edilemez.</p> <p>Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır.</p> <p>Basın ve haber alma hürriyeti, ancak millî güvenliği veya genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü suç işlemeye kışkırtmayı önlemek ve yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir.</p> <p>Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde hâkim tarafından verilecek kararlar saklı olmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz.</p> <p>Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergilerin toplatılması, bu tedbirlerin uygulanacağını kanunun açıkça gösterdiği suçların işlenmesi halinde ve ancak hâkim kararıyla olabilir.</p> <p>Türkiye'de yayımlanan</p>	<p>alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçımlarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir. Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hakim huzuruna çıkarılınca kadar bildirilir.</p> <p>Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok onbeş gün içinde hakim önüne çıkarılır. Kimse,</p>
--	---	---	--

	<p>ettiğim vazîfenin icâbâtına hasr-ı nefis etmekten ayrılmayacağı ma nâmûsum üzerine söz veririm.””</p> <p>MADDE 39 “Reisicumhûrun isdâr edeceği bilcümle mukarrerat Başvekil ile Vekil-i aidi tarafından imzâ olunur.”</p> <p>MADDE 40 Başkumandanlık Türkiye Büyük Millet Meclisinin şahsîyet-i manevîyesinde miç olup Reisicumhûr tarafından temsil olunur. Kuvâ-yi Harbiyenin emir ve kumandası hâzârda kanûnu mahsûsuna tevfikân Erkan-ı Harbiye-i Umûmîye Riyâsetine veseferde İcrâ Vekilleri Hey’etinin inhası üzerine Reisicumhûr tarafından nasbedilecek zâtatevdî olunur.</p> <p>MADDE 41 “Reisicumhûr, hıyâneti vataniye hâlinde Büyük Millet Meclisine karşı mes’ûldür. Reisicumhûrun isdâr edeceği bilcümle mukarrerattan mütevellid mes’ûliyet otuzdokuzuncu madde mûcibince mezkûr mukarreratı imzâ eden Başvekil ile Vekili aidine râcîdir. Reisicumhûrun hususat-ı şahsîyesinden dolayı mes’ûliyeti lâzım geldikte işbu Teşkilat-ı Esasiyye Kanûnunun masuniyet-i teşriyyeye</p>	<p>gazete ve dergiler, ancak 57 nci maddede belirtilen fiillerden mahkûm olma halinde mahkeme kararıyla kapatılabilir.</p> <p>VI. Basın ve yayımla ilgili hükümler. a. Basın hürriyeti. MADDE 22. (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) Basın hürdür; sansür edilemez. Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır. Basın ve haber alma hürriyeti, ancak Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, kamu düzenini, millî güvenliği ve millî güvenliğin gerektirdiği gizliliği veya genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek veya yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir. Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için kanunla belirtilecek sınırlar içinde hâkim tarafından verilecek kararlar saklı olmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz. Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergiler, kanunun gösterdiği suçların işlenmesi halinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin veya genel</p>	<p>bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir. Yakalanan veya tutuklanan kişinin durumu, soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkmasının sakıncalarının gerektirdiği kesin zorunluluk dışında, yakınlarına derhal bildirilir. Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir. Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir. Bu esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, kanuna göre, Devletçe ödenir.</p> <p>IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması A. Özel hayatın gizliliği Madde 20</p>
--	---	---	---

	<p>taalluk eden on yedinci maddesi mûcibince hareket edilir.”</p> <p>MADDE 42 “Reisicumhûr, Hükümetin inhası üzerine dâimî malûliyet veya şeyhûhet gibi şahsî sebeplerden dolayı muayyen efradın cezalarını iskât veya tahfif edebilir. Reisicumhûr, Büyük Millet Meclisi tarafından itham edilerek mahkum olan Vekiller hakkında bu salâhiyeti istimal edemez.”</p> <p>MADDE 43 Reisicumhûrun tahsisatı kanûnu mahsûs ile tâyin olunur.</p> <p>MADDE 44 “Başvekil, Reisicumhûr canibinden ve Meclis âzâsı meyanından tâyin olunur. Sair Vekiller Başvekil tarafından, Meclis âzâsı arasından intihap olunarak Hey’et-i umûmîyesi Reisicumhûrun tasdikile Meclise arz olunur. Meclis müçtemî değilse arz keyfiyeti Meclisiniçtimâna tâlik olunur. Hükûmet hatt-ı hareket ve siyâsî nokta-i nâzârını âzâmi bir hafta zarfında Meclise bildirir veitimmâd talep eder. <i>10 Kânûn-u-evvel 1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:</i>”</p>	<p>ahlâkın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararını veren yetkili merci, bu kararını en geç 24 saat içinde mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı en geç üç gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.</p> <p>Türkiye’de yayımlanan gazete ve dergiler, millî güvenliğe, kamu düzenine, genel ahlâka, insan hak ve hürriyetlerine dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyet ilkelerine veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde mahkeme kararıyla kapatılabilir.</p> <p>b) Gazete ve dergi çıkarma hakkı. MADDE 23 Gazete ve dergi çıkarılması, önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. Gazete ve dergilerin çıkarılması, yayımı, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili şartlar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatların serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasî, iktisadî, malî veya teknik kayıtlar koyamaz. Gazete ve dergiler, Devletin ve diğer kamu</p>	<p>Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli soruşturma ve kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.</p> <p>B. Konut dokunulmazlığı</p> <p>Madde 21 Kimsenin konutuna dokunulamaz. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.</p> <p>C. Haberleşme hürriyeti Madde 22 Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hakim kararı</p>
--	---	--	---

	<p>MADDE 44 “Başvekil, Reisicumhûr cânibinden ve Meclis âzâzı meyânından tâyin olunur. Sâir vekiller Başvekil tarafından Meclis âzâzı arasından intihab olunarak Hey’et-i umûmîyesi Reisicumhûr’un tasdîkile Meslis’e arz olunur. Meclis, müçtemi değilse arz keyfiyeti Meclis’in içtimâna tâlûk olunur. Hükûmet hatt-ı hareket ve siyâsî nokta-i nâzârını âzâmî bir hafta zarfında Meclis’e bildirir ve itimât talep eder. Siyâsî Müsteşarları, Başvekil, Meclis âzâzı arasından seçerek Reisicumhûr’un tasdîkine arz eder 29 Teşrin-i Sâni 1937 tarih ve 3272 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir”</p> <p>MADDE 44 “Başvekil, Reisicumhûr cânibinden ve Meclis âzâzı meyânından tâyî olunur. Sâir vekiller Başvekil tarafından Meclis âzâzı arasından intihâb olunarak Hey’et-i umûmîyesi Reisicumhûr’un tasdîkile Meclise arz olunur. Meclis müçtemi değilse arz keyfiyeti Meclis’in içtimâna tâlik olunur. Hükûmet hatt-ı hareket ve siyâsî nokta-i nâzârını âzâmî bir hafta zarfında Meclis’e bildirir</p>	<p>tüzel kişilerinin ve bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre faydalanır.</p> <p>c) Kitap ve broşür çıkarma hakkı. MADDE 24 Kitap ve broşür yayımı izne bağlı tutulamaz; sansür edilemez. Türkiye’de yayımlanan kitap ve broşürler, 22 nci maddenin 5 inci fıkrası hükümleri dışında, toplatılmaz.</p> <p>d) Basın araçlarının korunması. MADDE 25 Basımevi ve eklentileri ve basın araçları, suç vasıtası olduğu gerekçesiyle de olsa zapt veya müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.</p> <p>e) Basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkı. MADDE 26 (Özgün hali) Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usûlleri, demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, halkın bu araçlarla haber almasını düşünce ve kanaatlara ulaşmasını ve kamu oyunun serbestçe oluşumunu köstekleyici kayıtlamalar koyamaz.</p>	<p>olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.</p> <p>V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti Madde 23 – Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir. Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak; Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ülkenin ekonomik durumu, vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle sınırlanabilir. Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.</p> <p>VI. Din ve vicdan hürriyeti Madde 24 Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. 14’üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve</p>
--	--	---	--

	<p>ve itimât talep eder.”</p> <p>MADDE 45 “Vekiller Başvekilin riyâseti altında (İcrâ Vekilleri Hey’eti) ni teşkil ederler.”</p> <p>MADDE 46 “İcrâ Vekilleri Hey’eti Hükûmetin umûmî siyasetinden müştereken mes’ûldür. Vekillerden her biri kendi salâhiyeti dairesindeki icrâattan ve maiyetinin ef’al ve muamelatından ve siyasetinin umûmî istikametinden münferiden mes’ûldür.”</p> <p>MADDE 47 “Vekillerin vazife ve mes’ûliyetleri kanûn-ı mahsûs ile tâyin olunur. <i>10 Kânûn-u-evvel 1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir</i>”</p> <p>MADDE 47 “Vekillerin ve siyâsî müsteşarların vazîfe ve mes’ûliyetleri mahsûs kanûnlatâyîn olunur. <i>29 Teşrîn-i Sâni 1937 tarih ve 3272 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir</i>”:</p> <p>MADDE 47 “Vekillerin vazîfe ve mes’ûliyetleri mahsûs kanûnla tâyin olunur.”</p> <p>MADDE 48 “Vekaletlerin adedi kanûnla tâyin olurur. <i>10 Kânûn-u-evvel 1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde</i></p>	<p>e) Basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkı. MADDE 26 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) Kişiler ve siyasi partiler, kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usulleri, demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün insan haklarına dayanan millî demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyetin, millî güvenliğin ve genel ahlâkın korunması halleri dışında kalan bir sebebe dayanarak halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamu oyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar koyamaz.</p> <p>f) Düzeltme ve cevap hakkı. MADDE 27 Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından karar verilir.</p>	<p>törenler serbesttir. Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır. Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.</p> <p>VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti Madde 25 Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.</p>
--	---	---	---

	<p><i>değiştirilmiştir”:</i></p> <p>MADDE 48 Vekâletlerin teşkili tarzı, mahsûs kanûna tâbidir.</p> <p>MADDE 49 “Mezun veyahut herhangi bir sebeble mazur olan bir Vekile, İcrâ Vekilleri Hey’et-i âzâsından bir diğeri muvakkaten niyabet eder. Ancak bir Vekil bir Vekaletten fazlasına niyabet edemez. <i>10 Kanûn-u-evvel 1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:”</i></p> <p>MADDE 49 “Mezûn ve herhangi bir sebeble mâzûr olan bir vekile İcrâ Vekilleri Hey’eti âzâsından biri muvakkaten niyâbet eder. Ancak bir vekil veyâ bir Siyâsî Müsteşar bir vekâletten fazlasına niyâbet edemez. Siyâsî Müsteşar’ın vekile niyâbeti hâlinde kararname Meclis’e arz olunur. <i>29 Teşrin-i Sâni 1937 tarih ve 3272 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:”</i></p> <p>MADDE 49 “Mezûn ve herhangi bir sebeble mâzûr olan bir vekile İcrâ Vekilleri Hey’eti âzâsından bir diğeri muvakkaten niyâbet eder. Ancak bir vekil, bir vekâletten fazlasına niyâbet edemez.”</p>	<p>VII. Toplantı hak ve hürriyetleri.</p> <p>a) Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı. MADDE 28 Herkes, önceden izin almaksızın silâhsız ve saldırısız toplanma veya gösteri yürüyüşü yapma hakkına sahiptir. Bu hak, ancak kamu düzenini korumak için kanunla sınırlanabilir.</p> <p>b) Dernek kurma hakkı. MADDE 29 (Özgün hali) Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, ancak kamu düzenini veya genel ahlâkı korumak için kanunla sınırlanabilir.</p> <p>b) Dernek kurma hakkı. MADDE 29 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması maksadiyle sınırlar koyabilir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya veya dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Dernekler, kanunun gösterdiği hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir. Devletin</p>	<p>VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti Madde 26 Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir. Bu hürriyetlerin kullanılmasında, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir. Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz. Bu yasağa aykırı yazılı veya basılı kâğıtlar, plâklar, ses ve görüntü bantları ile diğer anlatım araç ve gereklere usulüne göre verilmiş hâkim kararı üzerine veya</p>
--	--	--	---

	<p>MADDE 50 “Türkiye Büyük Millet Meclisince İcrâ Vekillerinden birinin Dîvân-ı Âlîyesevkine dair verilen karar Vekaletten sukutunu dahi mutâzâmmındır. 10 Kânûn-u-evvel 1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.”</p> <p>MADDE 50 “İcrâ Vekilleri’nden veyâ Siyâsî Müsteşarlardan birinin Dîvân-ı Âlî’ye sevkine dâir Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce verilen karar Vekâlet veyâ Müsteşarluktansukûtu dahî mutâzâmmındır. 29 Teşrîn-i Sâni 1937 tarih ve 3272 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.”</p> <p>MADDE 50 “İcrâ Vekilleri’nden birinin Dîvân-ı Âlî’ye sevkine dâir Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce verilen karar Vekâletten sukûtu dahî mutâzâmmındır.”</p> <p>MADDE 51 “İdarî dava ve ihtilafları rü’yet ve Hükûmetçe ihzar ve tevdi olunacak kanûnlayihâları ve imtiyaz mukavele ve şartnameleri üzerine beyanı mütalaa, gerek kendi kanûnumahsûsu ve gerek kavânin-i sâire ile muayyen vezâifi ifâ etmek üzere bir Şûrâ-yı Devlet teşkil</p>	<p>ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde de, hâkim kararına kadar kanunun açıkca yetkili kıldığı merciin emriyle faaliyetten alıkonulabilir.</p> <p>VIII. Hakların korunmasıyla ilgili hükümler. a) Kişi güvenliği. MADDE 30 (Özgün hali) Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmayı veya delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunla gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Tutukluluğun devamına karar verilebilmesi aynı şartlara bağlıdır. Yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir. Yakalanan veya tutuklanan kimselere, yakalama veya tutuklama sebeplerinin ve haklarındaki iddiaların yazılı olarak hemen bildirilmesi gerekir. Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutulma yerine en yakın mahkemeye</p>	<p>gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınan merciin emriyle toplattırılır. Toplatma kararını veren merci bu kararını, yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Hakim bu uygulamayı üç gün içinde karara bağlar. Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.</p> <p>IX. Bilim ve sanat hürriyeti Madde 27 – Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Yayma hakkı, Anayasanın 1’inci, 2’nci ve 3’üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz. Bu madde hükmü yabancı yayımların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.</p> <p>X. Basın ve yayımla ilgili hükümler A. Basın hürriyeti Madde 28 Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz. Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayım yapılamaz.</p>
--	---	---	---

	<p>edilecektir. Şûrâ-yı Devletin rüesa ve âzâsı vezâif-i mühimmede bulunmuş, ilim, ihtisas tecrübeleri ile mütemeyyiz zevat meyanından Büyük Millet Meclisince intihap olunur.”</p> <p>MADDE 52 “İcrâ Vekilleri Hey’eti, kanûnların sûver-i tatbikiyesini irâe veyahut kanûnunemrettiği hususatı tesbit için ahkâm-ı cedideyi muhtevî olmamak ve Şura-yı Devletin nâzârı tetkikinden geçirilmek şartıyla nizamnameler tedvin eder. Nizamnameler Reisicumhûrun imzâ ve ilâniyle mâmûlûnbiş olur. Nizamnamelerin kavânine mugâyereti iddia olundukta bunun mercii hâlli Türkiye Büyük Millet Meclisidir”.</p> <p>DÖRDÜNCÜ FASIL</p> <p>KUVVE-İ KAZÂİYYE</p> <p>MADDE 5 “Mahkemelerin teşkilatı, vazife ve salâhiyetleri kanûnla muayyendir.”</p> <p>MADDE 54 “Hâkimler bilcümle davaların muhakemesinde ve hükmünde müstakil ve her türlü müdahâlattan âzâde olup ancak kanûnun hükmüne tabidirler. Mahkemelerin</p>	<p>gönderilmesi için gerekli süre hariç, yirmidört saat içinde hâkim önüne çıkarılır ve bu süre geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun kılınamaz. Yakalanan veya tutuklanan kimse, hâkim önüne çıkarılınca durum hemen yakınlarına bildirilir. Bu esaslar dışında işleme tâbi tutulan kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar kanuna göre Devletçe ödenir.</p> <p>VIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler.</p> <p>a) Kişi güvenliği.</p> <p>MADDE 30 (İlk Değişiklik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmayı veya delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunla gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Tutukluluğun devamına karar verilebilmesi aynı şartlara bağlıdır. Yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir. Yakalanan veya tutuklanan kimselere, yakalama veya tutuklama sebeplerinin</p>	<p>Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır. Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27’nci maddeleri hükümleri uygulanır. Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırılan veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hakim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı mercii emriyle önlenemez. Dağıtımını önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hakime bildirir. Yetkili hakim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımını önleme kararı hükümsüz sayılır. Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hakim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz. Süreli veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına</p>
--	---	---	---

	<p>mukarreratını Türkiye Büyük Millet Meclisi ve İcrâ Vekilleri Hey’eti hiçbir veçhile tebdil ve tağyir ve tehir ve infaz-ı ahkâmına mümanâat edemez.”</p> <p>MADDE 55 “Hâkimler kanûnen muayyen olan usûl ve ahvâl haricinde azlolunamazlar.”</p> <p>MADDE 56 “Hâkimlerin evsafı, hukûku, vezâfî, maaş ve muhassasatları ve sûret-i nasıpvazılleri kanûn-ı mahsûs ile tâyin olunur. MADDE 57.- Hâkimler kanûnen muayyen vezâiften başka umûmî ve hususî hiçbir vazifederuhde edemezler.”</p> <p>MADDE 58 “Mahkemelerde muhakemat alenîdir. Yalnız Usûl-i Muhakemat Kanûnu mûcibince bir muhakemenin hafîyyen cereyanına mahkeme karar verebilir.”</p> <p>MADDE 59 “Herkes, mahkeme huzûrunda hukûkunu müdâfaa için lüzûmgördüğü meşrûvesâiti istimâlde serbesttir.”</p> <p>MADDE 60 “Hiçbir mahkeme, vazife ve salâhiyeti dahilinde olan davaları rû’yetten imtinâedemez. Vazife ve salâhiyet haricinde olan davalar ancak bir karar ile reddolunur.”</p>	<p>ve haklarındaki iddiaların yazılı olarak hemen bildirilmesi gerekir.</p> <p>Yakalanan veya tutuklanan kimse tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç kırksekiz saat ve kanunun açıkça belli ettiği hallerde toplu olarak işlenen suçlarda yedi gün içinde hâkim önüne çıkarılır ve bu süre geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun kılınmaz. Yakalanan veya tutuklanan kimse hâkim önüne çıkarılınca durum hemen yakınlarına bildirilir.</p> <p>Bu esaslar dışında işleme tabi tutulan kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar kanuna göre Devletçe ödenir.</p> <p>a) Kişi güvenliği. MADDE 30 (Son Değişiklik : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 1) Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmayı veya delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunla gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Tutukluluğun devamına karar verilebilmesi aynı şartlara bağlıdır. Yakalama, ancak</p>	<p>geçilmiş olması hallerinde hakim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlakın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararı en geç yirmidört saat içinde yetkili hakime bildirir; hakim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır. Süreli veya süresiz yayınların suç soruşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır. Türkiye’de yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, milli güvenliğe ve genel ahlaka aykırı yayımlardan mahkum olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hakim kararıyla toplatılır.</p> <p>B. Süreli ve süresiz yayın hakkı Madde 29 Süreli veya süresiz yayın önceden izin alma ve mali teminat</p>
--	---	--	--

	<p style="text-align: center;">DÎVÂN-I ÂLÎ MADDE 61 “Vazifelerinden münbais husûsatta İcrâ Vekilleriyle Şura-yı Devlet ve Mahkeme-i Temyiz rüese ve âzâsını ve Başmüddeiumûmiyi muhakeme etmek üzere bir (Dîvân-ı Âlî) teşkil edilir. 10 Kânûn-u-evvel 1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir”:</p> <p style="text-align: center;">MADDE 61 “Vâzîfelerinden münbais husûsatta İcrâ Vekilleri ile Siyâsî Müsteşarları veŞûrâ-yı Devlet ve Temyîz Mahkemesi rüesâsı ve âzâsını ve Cumhûriyet Başmüddeiumûmî'sini muhâkeme etmek üzere bir (Dîvân-ı Âlî) teşkil edilir. 29 Teşrîn-i Sâni 1937 tarih ve 3272 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir” :</p> <p style="text-align: center;">MADDE 61 “Vazîfelerinden münbais husûsatta İcrâ Vekilleri ile Şûrâ-yı Devlet ve Temyîz Mahkemesi rüesâ ve âzâsını ve Cumhûriyet Başmüddeiumûmî'sini muhâkemeetmek üzere bir Dîvân-ı Âlî teşkil olunur.”</p> <p style="text-align: center;">MADDE 62 “Dîvân-ı Âlî âzâlığı için on biri Mahkeme-i Temyiz, onu Şûrâ-yı Devlet rüesave âzâsı meyanından ve kendi Hey'et-i Umûmiyeleri tarafından ledeliktiza</p>	<p>suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.</p> <p>Yakalanan veya tutuklanan kimselere, yakalama veya tutuklama sebeplerinin ve haklarındaki iddiaların yazılı olarak hemen bildirilmesi gerekir.</p> <p>(Değişik 4. Fıkra : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 1)</p> <p>Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç kırksekiz saat ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev ve yetkilerine giren suçlar ile kanunun açıkca belli ettiği hallerde toplu olarak işlenen suçlarda ve genellikle savaş veya sıkıyönetim hallerinde, kanunlarda gösterilen süre içinde hâkim önüne çıkarılır; bu süre onbeş günü geçemez.</p> <p>Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın, hürriyetinden yoksun kılınmaz. Yakalanan veya tutuklanan kimsenin durumu hemen yakınlarına bildirilir.</p> <p>Bu esaslar dışında işleme tabi tutulan kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar kanuna göre Devletçe ödenir.</p>	<p>yatırma şartına bağlanamaz. Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tesbiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur. Süreli yayınların çıkarılması, yayım şartları, mali kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırmacı siyasal, ekonomik, mali ve teknik şartlar koyamaz.</p> <p>Süreli yayınlar, Devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkanlarından eşitlik esasına göre yararlanır.</p> <p style="text-align: center;">C. Basın araçlarının korunması Madde 30 Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve millî güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkûm olma hali hariç, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez ve işletilmekten alıkonulamaz.</p>
--	--	---	---

	<p>rey-i hafî ile yirmibir zat intihap olunur. Bu zevat rey-i hafî ve ekseriyet-i mutlaka ile içlerinden birini Reis ve birini Reis vekili intihapederler.”</p> <p>MADDE 63 “Dîvân-ı Âlî bir Reis ve on dört âzâ ile teşekkül ve ekseriyet-i mutlaka ile karar ittihaz eder. Mütebaki altı zat ledelicab Hey’etin noksanını ikmal için ihtiyat âzâ vaziyetindedirler. İşbuihtiyat âzâ üçü Mahkeme-i Temyiz, üçü Şurayı Devletten muntehap âzâ arasından olmaküzere kur’a ile tefrik olunurlar. Reisliğe ve Reis Vekilliğine intihap olunanlar bu kur’aya dahil olamazlar.”</p> <p>MADDE 64 “Dîvân-ı Âlînin müddeiumûmîliği Başmüddeiumûmîlik tarafından ifâ olunur.”</p> <p>MADDE 65 “Dîvân-ı Âlînin kararları kat’idir.”</p> <p>MADDE 66 “Dîvân-ı Âlî mevzu kanûnlara tevfikân muhakeme icrâ ve hükümetâ eder. MADDE 67.- Dîvân-ı Âlî görülen lüzûm üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi karariyle teşkil olunur.”</p>	<p>b. Hak arama hürriyeti. MADDE 31 Herkes, meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı merciileri önünde dâvacı veya dâvalı olarak, iddia ve savunma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki dâvaya bakmaktan kaçınamaz.</p> <p>c) Tabîî yargı yolu. MADDE 32 (Özgün hali) Hiç kimse, tabîî hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi tabîî hâkiminden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.</p> <p>c) Kanuni yargı yolu. MADDE 32. (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) Hiç kimse, kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.</p> <p>d) Cezaların kanunî ve şahsî olması; zorlama yasağı. MADDE 33 Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı</p>	<p>D. Kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı Madde 31 Kişiler ve siyasi partiler, kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir. Kanun, 13’üncü maddede yer alan genel sınırlamalar dışında bir sebebe dayanarak, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.</p> <p>E. Düzeltme ve cevap hakkı Madde 32 Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.</p> <p>XI. Toplantı hak ve hürriyetleri A. Dernek kurma hürriyeti Madde 33 Herkes, önceden izin</p>
--	---	--	--

	<p style="text-align: center;">BEŞİNCİ FASIL</p> <p style="text-align: center;">TÜRKLERİN HUKÛK-U ÂMMESİ</p> <p style="text-align: center;">MADDE 68</p> <p>“Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet, başkasına muzır olmayacak her türlü tasarrufatta bulunmaktır. Hukûk-u tabîyeden olan hürriyetin herkes için hududu başkalarının hudûd-u hürriyetidir. Buhudûd ancak kanûn mârifetiyle tesbit ve tâyin edilir.”</p> <p style="text-align: center;">MADDE 69</p> <p>“Türkler kanûn nâzârında müsâvî ve bilâistisnâ kanûna riayetle mükelleftirler. Her türlü zümre, sınıf, aile ve fert imtiyâzları mülgâ ve memnûdur.”</p> <p style="text-align: center;">MADDE 70</p> <p>“Şahsî masûniyet, vicdan, tefekkür, kelâm, neşir, seyahat, akit, sây ü amel, temellük ve tasarruf, içtimâ, cemiyet, şirket, hak ve hürriyetleri Türklerin tabîi hukûkündandır.”</p> <p style="text-align: center;">MADDE 71</p> <p>“Can, mal, ırz, mesken her türlü taarruzdan masûndur.”</p> <p style="text-align: center;">MADDE 72</p> <p>“Kanûnen muayyen olan ahvâl ve eşkâlden başka bir sûretle hiçbir kimse derdest ve tevkif edilemez.”</p> <p style="text-align: center;">MADDE 73</p> <p>“İşkence, eziyet, müsadere ve angarya memnûdur.”</p>	<p>bir fiilinden dolayı cezalandırılmaz. Cezalar ve ceza tedbirleri ancak kanunla konulur. Kimseye, suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Kimse, kendisini veya kanunun gösterdiği yakınlarını suçlandırma sonucu doğuracak beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz. Ceza sorumluluğu şahsîdir. Genel müsadere cezası konulamaz.</p> <p style="text-align: center;">e) İspat hakkı.</p> <p style="text-align: center;">MADDE 34</p> <p>Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret dâvalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabûlü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata râzı olmasına bağlıdır.</p> <p style="text-align: center;">ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SOSYAL VE İKTİSADİ HAKLAR VE ÖDEVLER</p> <p style="text-align: center;">I. Ailenin korunması.</p> <p style="text-align: center;">MADDE 35</p> <p>Aile Türk toplumunun temelidir.</p>	<p>almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Dernek kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, derneğin faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için mahkemeye başvurur. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla gösterilir. Dernekler, 13’üncü maddedeki genel sınırlamalara aykırı hareket edemeyecekleri gibi; siyasî amaç güdemezler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerden destek göremez ve onlara destek olamazlar, sendikalarla, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçla ortak hareket edemezler. Kuruluş amaç ve şartlarını kaybeden yahut kanunun öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen dernekler, kendiliğinden dağılımı sayılır. Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, millî</p>
--	---	--	--

	<p>MADDE 74 “Menafi-i umûmîye için lüzûmu usûlen tahakkuk etmedikçe ve kanûn-umahsûsmûcibince değer bahâsı peşin verilmedikçe hiç bir kimsenin malı istimvâl ve mülkü istimplâkolunamaz. Fevkalâde ahvâlde kanûn mûcibince tahmil olunacak nakdi,aynı ve sây ü amele mûtaallikmükellefiyetler müstesnâ olmak üzere hiçbir kimse hiçbir fedâkârlığa icbar edilemez. 10 Kânûn-uevvel 1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir”</p> <p>MADDE 74 “Umûmî menfaatler için lüzûmu, usûlüne göre anlaşılmadıkça ve mahsûs kanûnları mûcibince değer bahâsı peşin verilmedikçe hiç bir kimsenin malı istimvâl ve mülkü istimplâk olunamaz. Çiftçiye toprak sâhibi yapmak ve ormanları devlet tarafından idâre etmek için istimplâkolunacak arâzî ve ormanların istimplâk bedelleri ve bu bedellerin tedîyesi sûreti, mahsûs kanûnlarla tâyin olunur. Fevkalâde hâllerde ve kanûna göre tahmil olunacak para ve mal ve çalışmaya dâir mükellefiyetler müstesnâ olmak üzere hiçbir kimse hiçbir fedâkârlık yapmağa zorlanamaz”</p>	<p>Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır ve teşkilâtı kurar.</p> <p>II. Mülkiyet hakkı. a) Mülkiyete ait genel kural. MADDE 36 Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.</p> <p>b) Toprak mülkiyeti. MADDE 37 Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir. Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırır. Toprak dağıtımı, ormanların küçülmesi veya diğer toprak servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.</p> <p>c) Kamulaştırma. MADDE 38 (Özgün hali) Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla özel mülkiyette bulunan taşınmaz</p>	<p>egemenliğin, kamu düzeninin, başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikilmesinde sakınca bulunan hallerde, hâkim kararına kadar kanunen yetkili kılman merciin emriyle faaliyetten alıkonulabilir. Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurma haklarına başkaca sınırlamalar getirilmesine veya bu hürriyeti kullanmalarının yasaklanmasına engel değildir. Bu madde hükmü vakıflara ve bu nitelikteki kuruluşlara da uygulanır.</p> <p>B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı Madde 34 Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Şehir düzeninin bozulmasını önlemek amacıyla yetkili idarî merci, gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâhı tespit edebilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının uygulanmasında kullanılacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir. Kanunun gösterdiği yetkili merci, kamu düzenini ciddi şekilde bozacak olayların çıkması veya millî güvenlik</p>
--	---	---	--

	<p>MADDE 75 “Hiçbir kimse mensup olduğu din, mezhep tarikat ve felsefi içtihadındandolayı muâheze edilemez. Âsâyiş, âdâb-ı muâşeret-i umûmîye ve kavânine mugâyir olmamaküzereher türlü âyinler serbesttir. 10 <i>Kânûn-u-evvel 1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:</i>”</p> <p>MADDE 75 “Hiçbir kimse mensûb olduğu felsefi içtihad, din ve mezhepten dolayı muâhaze edilemez. Âsâyiş ve umûmî muâşeret adabına ve kanûnlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü dînî âyinler yapılması serbesttir.”</p> <p>MADDE 76 “Kanûn ile muayyen olan usûl ve ahvâl hâricinde kimsenin meskenine girilemezve üzeri taharri edilemez. MADDE 77.- Matbûat, kanûn dairesinde serbesttir ve neşredilmeden evvel teftiş, muayeneyetâbi değildir.”</p> <p>MADDE 78 “Seferberlikte ve idare-i örfiye hâlinde veyahut müstevli emrazdan dolayı kanûnen müttehaz tedabir icabatından olarak vazedilecek takyidat müstesna olmak üzereseyahat hiçbir sûretle takyidata tâbi tutulamaz”</p>	<p>malların, kanunda gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya veya bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir. Çiftçinin topraklandırılması, ormanların devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde, ödeme süresi on yılı aşamaz. Bu takdirde, taksitler eşit olarak ödenir ve kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır. Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleyen çiftçinin hakkaniyetli ölçüler içerisinde geçinebilmesi için zarurî olan ve kanunla gösterilen kısmının ve küçük çiftçinin kamulaştırılan toprağının bedeli herhalde peşin ödenir.</p> <p>c) Kamulaştırma. MADDE 38 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malları, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını</p>	<p>gereklerinin ihlâl edilmesi veya Cumhuriyetin ana niteliklerini yoketme amacını güden fiillerin işlenmesinin kuvvetle muhtemel bulunması halinde belirli bir toplantı ve gösteri yürüyüşünü yasaklayabilir veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilir. Kanunun, aynı sebeplere dayalı olarak bir il'e bağlı ilçelerde bütün toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yasaklanmasını öngördüğü hallerde bu süre üç ayı geçemez. Dernekler, vakıflar, sendikalar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kendi konu ve amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemezler.</p> <p>XII. Mülkiyet hakkı Madde 35 Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.</p> <p>XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler A. Hak arama hürriyeti Madde 36 Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya</p>
--	---	---	--

	<p>MADDE 79 “Ukûdun, sây ü amelin, temellük ve tasarrufun, içtimâatın, cemiyetlerin ve şirketlerin hudud-u hürriyeti kanûnlar ile musarrahtır. “</p> <p>MADDE 80 “Hükûmetin nezaret ve murâkabesi altında ve kanûn dairesinde her türlü tedrisat serbesttir.”</p> <p>MADDE 81 “Postalara verilen evrak, mektuplar ve her nevi emânetler salâhiyettar müstantikve mahkeme kararı olmadıkça açılmaz ve telgraf ve telefon ile vaki olan muhaberatın mahremiyeti ihlal olunamaz.”</p> <p>MADDE 82 “Türkler, gerek şahıslarına, gerek ammeye mütaallik olarak kavânin ve nizamata muhâlif gördükleri husûsâtta merciine ve Türkiye Büyük Millet Meclisine münferiden veyamüçte mian ihbâr ve şikâyetle bulunabilirler. Şahsa ait olarak vukû bulan müracaatın neticesi müstediye tahriren tebliği olunmak mecbûrîdir.”</p> <p>MADDE 83 “Hiçbir kimse kanûnen tâbi olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye celpvesevk olunamaz.”</p>	<p>kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.</p> <p>Ödenecek karşılık, taşınmaz malın tamamının kamulaştırılması halinde o malın malikinin kanunda gösterilecek usul ve şekle uygun olarak bildireceği vergi değerini; kısmen kamulaştırmalarda da, vergi değerinin kamulaştırılan kısma düşen miktarını aşamaz.</p> <p>Kamulaştırılan taşınmaz mal karşılığının vergi değerinden az takdir edilmesi halinde malikin itiraz ve dava hakkı saklıdır.</p> <p>Çiftçinin topraklandırılması, ormanların Devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kamulaştırılan taşınmaz mal ve kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir.</p> <p>Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde çiftçinin topraklandırılması, ormanların Devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi için konulacak süre yirmi yılı; kıyıların korunması ve turizm amacıyla yapılacak kamulaştırmalarda ise bu süre on yılı aşamaz.</p>	<p>bakmaktan kaçınmaz.</p> <p>B. Kanuni hakim güvencesi Madde 37 Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.</p> <p>C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar Madde 38 Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suç ve ceza zamanlaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.</p> <p>Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılmaz. Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz. Ceza sorumluluğu şahsidir. Genel müsadere cezası verilemez. İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar</p>
--	--	--	---

	<p>MADDE 84 “Vergi, devletin umûmî masarifine hâlkın iştirâki demektir. Bu esasa mugâyir olarak hakiki veya hükmi şahıslar tarafından veya onlar nâmına rûsum, aşarve sair tekalif alınması memnûdur.”</p> <p>MADDE 85 “Vergiler ancak bir kanûn ile tarh ve cibayet olunabilir. Devlet, vilayet idarei hususîyeleri ve belediyelerce teamülen cibayet edilmekte olan rûsumvetekalifin kanûnları tanzim edilinceye kadar kemakan cibayete devâm olunabilir.”</p> <p>MADDE 86 “Harb hâlinde veya harbi icab ettirecek bir vaziyet hudusunda veya isyanzuhurunda veyahut Vatan ve Cumhûriyet aleyhinde kuvvetli ve fiilî teşebbüsat vukûnumüeyyit kati emarat görüldükte İcrâ Vekilleri Hey’eti müddeti bir ayı tecavüz etmemeküzereumûmî veya mevzîi idare-i örfiye ilân edebilir ve keyfiyet hemen Meclisin tasdikine arz olunur. Meclis idare-i örfiye müddetini indelicap tezyit veya tenkis edebilir. Meclis müçtemi değilse derhâl içtimâa dâvet olunur. İdare-i örfiyenin fazla temadisi Meclisin kararına mütevakkıftır. İdare-i örfiye, şahsî ve ikametgah masuniyetlerinin,</p>	<p>Bu takdirde, taksitler eşit olarak ödenir ve kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.</p> <p>Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten çiftçinin hakkaniyet ölçüleri içinde geçinebilmesi için zaruri olan ve kanunla gösterilen kısmın ve küçük çiftçinin kamulaştırılan toprağının bedeli her halde peşin ödenir.</p> <p>d) Devletleştirme.</p> <p>MADDE 39 Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödenmek şartıyla devletleştirilebilir.</p> <p>Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde, ödeme süresi on yılı aşamaz ve taksitler eşit olarak ödenir; bu taksitler, kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.</p> <p>III. Çalışma ve sözleşme hürriyeti.</p> <p>MADDE 40 Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.</p> <p>Kanun, bu hürriyetleri, ancak kamu yararı amacıyla sınırlayabilir.</p> <p>Devlet, özel teşebbüslerin millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.</p>	<p>getirilebilir. Vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye geri verilemez.</p> <p>XIV. İspat hakkı</p> <p>Madde 39 Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir.</p> <p>Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikayetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.</p> <p>XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması</p> <p>Madde 40 Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.</p> <p>Kişinin, resmi görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır</p>
--	--	--	---

	<p>matbuat, müraselat, cemiyet, şirket hürriyetlerinin muvakkaten takyit veya taliki demektir. İdare-i örfiye mıntakasiyle bu mıntaka dahilinde tatbik olunacak ahkâm ve muamelatınsûreti icrâsı ve harb hâlinde dahi masuniyet ve hürriyetlerin tarz-ı takyid ve taliki kanûnla tesbit olunur.”</p> <p>“MADDE 87” “İptidai tahsil bütün Türkler için mecbûrî ve Devlet mekteplerinde meccanîdir.”</p> <p>“MADDE 88” “Türkiye ahâlisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibâriyle (Türk) itlakolunur. Türkiye’de veya hariçte bir Türk babanın sulbünden doğan veyahut Türkiye’de mütemekkinbir ecnebî babanın sulbünden Türkiye’de doğup da memleket dahilinde ikâmet ve sinn-i rüşdevusûlünde resmen Türklüğü ihtiyar eden veyahut Vatandaşlık Kanûnu mûcibince Türklüğekabûl olunan herkes Türktür. Türklük sıfatı kanûnen muayyen olan ahvâlde izâa edilir.”</p> <p>“ALTINCI FASIL”</p> <p>“MEVADDI MÜTEFERRİKA VİLAYAT”</p> <p>“MADDE 89” “Türkiye coğrafi</p>	<p>IV. İktisadî ve sosyal hayatın düzeni. MADDE 41 İktisadî ve sosyal hayat, adâlete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir. İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak Devletin ödevidir.</p> <p>V. Çalışma ile ilgili hükümler.</p> <p>a) Çalışma hakkı ve ödevi. MADDE 42 Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadî ve malî tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirleri alır. Angarya yasaktır. Memleket ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda vatandaşlık ödevi niteliği alan beden veya fikir çalışmalarının şekil ve şartları, demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir.</p>	<p>ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR VE ÖDEVLER</p> <p>I. Ailenin korunması Madde 41 Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.</p> <p>II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi Madde 42 Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir. Devlet, maddi imkanlardan</p>
--	---	--	--

	<p>vaziyet ve iktisadî münasebet nokta-i nâzârından vilâyetlere, vilâyetler kazâlara, kazâlar nahiyelere münkasımdır ve nahiyeler de kasaba ve köylerdenterekküb eder.”</p> <p>“MADDE 90” “Vilayetlerle şehir, kasaba ve köyler hükmî şahsiyeti haizdir.”</p> <p>“MADDE 91” “Vilayetler umûru tevsî-i mezûniyet ve tefrik-i vezâif esası üzerine idare olunur”</p> <p>“MEMÛRİN”</p> <p>“MADDE 92” “Hukûk-u siyâsiyeyi hâiz her Türk ehliyet ve istihkâkına göre Devlet memûriyetlerinde istihdâm olunmak hakkını haizdir.”</p> <p>“MADDE 93” “Bilumûm memûrların evsâfı, hukûku, vezâifî, maaş ve muhassâsâtı ve sûret-i nasb ve azilleri ve terfi ve terakkileri kanûn-u mahsûs ile muayyendir.”</p> <p>“MADDE 94” “Kanûna muhâlif olan umûrda âmire itâat memûru mes’ûliyetten kurtarmaz.”</p> <p>“UMÛR-U MÂLİYE”</p> <p>“MADDE 95” “Muvazene-i Umûmiye Kanûnu mütaallik olduğu sene-i</p>	<p>b) Çalışma şartları. MADDE 43 Kimse, yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmıyan bir işte çalıştırılmaz. Çocuklar, gençler ve kadınlar, çalışma şartları bakımından özel olarak korunur.</p> <p>c) Dinlenme hakkı. MADDE 44 Her çalışan dinlenme hakkına sahiptir. Ücretli hafta ve bayram tâtili ve ücretli yıllık izin hakkı kanunla düzenlenir.</p> <p>d) Ücrette adâlet sağlanması. MADDE 45 Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adâletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır.</p> <p>e) Sendika kurma hakkı. MADDE 46 (Özgün hali) Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. İşçi niteliği taşımayan kamu hizmetli görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir. Sendika ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.</p>	<p>yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez. Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.</p> <p>III. Kamu yararı A. Kıyılardan yararlanma Madde 43 Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları</p>
--	--	--	--

	<p>mâliyenin duhûlündemevkî-i icrâya konulabilmek için layihası ve merbûtu bütçeler ve cetveller nihayet Teşrin-i Sâni iptidasında Meclise takdim olunur. 10 Kânûn-u-evvel 1931 tarih ve 1893 sayılı Kanunla aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.”</p> <p>“MADDE 95” “Muvâzene-i Umûmiye Kanûn lâyihası ve buna bağlı bütçeler ve cetveller ilemlâh bütçeler Meclis’e mâli yıl başından en az üç ay evvel takdîm olunur.”</p> <p>“MADDE 96” “Devlet emvâlinden muvâzene hâricinde sarfiyât câiz değildir.”</p> <p>“MADDE 97” “Muvâzene-i Umûmiye Kanûnunun hükmü bir seneye mahsustur”.</p> <p>“MADDE 98” “Hesâb-ı Kat’i Kanûnu mütaallik olduğu sene bütçesinin devre-i hesâbiyesi zarfında istihsâl olunan vâridât ile yine o sene vukû bulan tediyatın hakîkî miktarını mübeyinkanûndur. Bunun şekil ve taksîmatı Muvazene-i Umûmiye Kanûnuna tamâmiyle mütenâzir olacaktır.”</p>	<p>e) Sendika kurma hakkı. MADDE 46 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1) İşçiler ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması maksadıyla sınırlar koyabilir. Sendikalar ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.</p> <p>f) Toplu sözleşme ve grev hakkı. MADDE 47 İşçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde, iktisadî ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler. Grev hakkının kullanılması ve istisnaları ve işverenlerin hakları kanunla düzenlenir.</p> <p>VI. Sosyal güvenlik. MADDE 48 Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilâtı</p>	<p>kanunla düzenlenir.</p> <p>B. Toprak mülkiyeti Madde 44 Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tesbit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz. Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.</p> <p>C. Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması Madde 45 Devlet, tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek,</p>
--	---	---	--

	<p style="text-align: center;">TEŞKİLATI ESASİYE KANÛNUNA AİT ZAVABIT</p> <p>MADDE 99 “Hesâb-ı Kat’i Kanûnunun layihası mütaallik olduğu senenin sonundan itibaren hayet ikinci senenin Teşrîn-i Sânisinin iptidâsına kadar Büyük Millet Meclisine takdim olunmak mecbûrîdir.”</p> <p>MADDE 100 “Büyük Millet Meclisine merbut ve Devletin vâridat ve masârîfâtını kanûn-ı mahsûsuna tevfikân murâkabe ile mükellef bir Divân-ı Muhâsebât müessesidir.”</p> <p>MADDE 101 “Divan-ı Muhâsebât umûmî mutâbakât beyannâmesini taalluk ettiği Hesâb-ı Kat’i Kanûnunun Maliyece Büyük Millet Meclisine takdim tarihinden itibaren nihâyet altı ay zarfında Meclise takdim eder.”</p> <p>MADDE 102 “İşbu Teşkilat-ı Esâsiyye Kanûnunun tâdîli aşağıdaki şeraite tâbidir: Tâdîl teklifi Meclis âzâyı mürettebesinin laakal bir sülûsü tarafından imzâ olunmak şarttır. Tâdîlat ancak aded-i mürettebin sülûsân-ı ekseriyet-i ârâsı ile kabûl olunabilir. İşbu kanûnun şekli-devletin Cumhûriyet olduğuna</p>	<p>kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindedir.</p> <p>VII. Sağlık hakkı. MADDE 49 Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım görmesini sağlamakla ödevlidir. Devlet, yoksul veya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alır.</p> <p>VIII. Öğrenimin sağlanması. MADDE 50 Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindedir. İlköğrenim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecbûrîdir ve Devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları, topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar.</p> <p>IX. Kooperatifçiliği geliştirme. MADDE 51 Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.</p>	<p>tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.</p> <p>D. Kamulaştırma Madde 46 – Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir. Kamulaştırma bedelinin hesaplanma tarz ve usulleri kanunla belirlenir. Kanun kamulaştırma bedelinin tespitinde vergi beyanını, kamulaştırma tarihindeki resmî makamlarca yapılmış kıymet takdirlerini, taşınmaz malların birim fiyatlarını ve yapı maliyet hesaplarını ve diğer objektif ölçüleri dikkate alır. Bu bedel ile vergi beyanındaki kıymet arasındaki farkın nasıl vergilendirileceği kanunla gösterilir.</p>
--	---	--	---

	<p>dair olan birinci maddesinin tâdîl ve tağyiri hiçbir sûretle teklif dahî edilemez.”</p> <p>MADDE 103 “Teşkilat-ı Esâsiyye Kanûnunun hiçbir maddesi, hiçbir sebep ve bahâne ileihmâl veya tâtîl olunamaz. Hiçbir kanûn Teşkilatı Esasiye Kanûnuna münâfi olamaz.”</p> <p>MADDE 104 “1293 tarihli Kanûn-u Esâsi ile mevâdd-ı muaddelesi ve 20 Kanûn-u- Sani 1337 tarihli Teşkilat-ı Esâsiyye Kanûnu ve müzeyyelatı ve tâdilatı mülgâdır.”</p> <p>MADDE 105 “Bu kanûn târih-i neşrinden itibâren mer’iyü’l-icrâdır.”</p> <p>MUVAKKAT MADDE “Türkiye Büyük Millet Meclisine intihap edilen ve edilecekolanbilumûm mensûbîn-i askerîyenin tâbi olacakları şerâit hakkındaki 19 Kanûn-u-evvel 1339tarihli Kanûn ahkâmı bâkîdir. Bu muvakkat madde 24.12.1952 tarih ve 5997 sayılı Kanunla tekrar yürürlüğe konulan ve 31.12.1952 tarihli 8297 sayılı Resmî Gazete’de neşredilmiş olan metinde yoktur.”</p>	<p>X. Tarımın ve çiftçinin korunması. MADDE 52.- Devlet, halkın gereği gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak artırılmasını sağlamak, toprağın kaybolmasını önlemek, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirleri alır.</p> <p>XI. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırı. MADDE 53 Devlet, bu Bölümde belirtilen iktisadî ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini, ancak iktisadî gelişme ile malî kaynaklarının yeterliği ölçüsünde yerine getirir.</p> <p>DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SİYASÎ HAKLAR VE ÖDEVLER</p> <p>I. Vatandaşlık. MADDE 54 Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlık durumu kanunla düzenlenir. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir. Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça, vatandaşlıktan</p>	<p>Kamulaştırma bedeli, nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir ve peşin ödenmeyen kısım Devlet borçları için öngörülen en yüksek faiz haddine bağlanır. Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleyen küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, herhalde peşin ödenir.</p> <p>E. Devletleştirme Madde 47 Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir. Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.</p> <p>IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti Madde 48 Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.</p>
--	---	---	--

		<p>çıkartamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.</p> <p>II. Seçme ve seçilme hakkı. MADDE 55 Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır.</p> <p>III. Siyasî partilerle ilgili hükümler. a) Parti kurma hakkı ve partilerin siyasî hayattaki yeri. MADDE 56 (Özgün hali) Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usûlüne göre partilere girme ve çıkma hakkına sahiptir. Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulur ve serbestçe faaliyette bulunurlar. Siyasî partiler, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.</p> <p>a) Parti kurma hakkı ve partilerin siyasî hayattaki yeri. MADDE 56.- Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usûlüne göre partilere girme ve çıkma hakkına sahiptir. Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulur ve serbestçe faaliyette bulunurlar. Siyasî partiler, ister iktidar ister</p>	<p>Devlet, özel teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.</p> <p>V. Çalışma ile ilgili hükümler A. Çalışma hakkı ve ödevi Madde 49 Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır. Devlet, işçi - işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır.</p> <p>B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı Madde 50 Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz. Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar. Dinlenmek, çalışanların hakkıdır. Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.</p> <p>C. Sendika kurma hakkı Madde 51 – İşçiler ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve</p>
--	--	---	--

		<p>muhalefette olsunlar, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.</p> <p>(Ek : 30/6/1971 - 1421 S. Kanun/md. 1) Son milletvekili genel seçimlerin muteber oy sayısının en az yüzde beşini alan veya bu seçimlerde Millet Meclisinde grup teşkil edecek sayıda milletvekilliği kazanmış bulunan siyasî partilere Devletçe yapılacak yardım kanunla düzenlenir.</p> <p>b) Partilerin uyacakları esaslar.</p> <p>MADDE 57 (Özgün hali) Siyasî partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. Bunlara uymıyan partiler temelli kapatılır. Siyasî partiler, gelir kaynakları ve giderleri hakkında Anayasa Mahkemesine hesap verirler.</p> <p>Partilerin iç çalışmaları, faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine ne suretle hesap verecekleri ve bu Mahkemece malî denetimlerinin nasıl yapılacağı, demokrasi esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.</p> <p>Siyasî partilerin kapatılması hakkındaki dâvalara Anayasa Mahkemesinde bakılır</p>	<p>menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma hakkına sahiptirler. Sendikalar veya üst kuruluşlarını kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, sendika veya üst kuruluşun faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için mahkemeye başvurur. Sendikalara üye olmak ve üyelikten ayrılmak serbesttir. Hiç kimse sendikaya üye olmaya, üye kalmaya, üyelikten ayrılmaya zorlanamaz. İşçiler ve işverenler aynı zamanda birden fazla sendikaya üye olamazlar. Herhangi bir iş yerinde çalışabilmek, işçi sendikasına üye olmak veya olmamak şartına bağlanamaz. İşçi sendika ve üst kuruluşlarında yönetici olabilmek için, en az on yıl bilfiil işçi olarak çalışmış olma şartı aranır. Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Anayasada belirlenen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz.</p> <p>D. Sendikal faaliyet Madde 52</p> <p>Sendikalar, 13'üncü maddede sayılan genel sınırlamalara aykırı</p>
--	--	--	--

		<p>ve kapatma kararı ancak bu Mahkemece verilir.</p> <p>b) Partilerin uyacakları esaslar. MADDE 57 (Değişik 2. ve 3. Fıkralar : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 2) Siyasî partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. Bunlara uymıyan partiler temelli kapatılır. (Değişik : 2. ve 3. Fıkra) Partilerin iç çalışmaları faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine hangi hallerde ve ne suretle hesap verecekleri ve bu mahkemece malî denetimlerin hangi hallerde ve nasıl yapılacağı, demokrasi esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir. Siyasî partilerin kapatılması hakkındaki dâvalara Anayasa Mahkemesinde bakılır ve kapatma kararı ancak bu Mahkemece verilir.</p> <p>IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı. a) Hizmete girme. MADDE 58 Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım</p>	<p>hareket edemeyecekleri gibi; siyasî amaç güdemezler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar; derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçlarla ortak hareket edemezler. İşyerinde sendikal faaliyette bulunma, o işyerinde çalışmamayı haklı göstermez. Sendikalar üzerindeki Devletin idarî ve malî denetimi ile gelir ve giderleri, üye aidatının sendikaya ödenme şekli kanunla düzenlenir. Sendikalar gelirlerini amaçları dışında kullanamazlar; tüm gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza ederler. VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt</p> <p>A. Toplu iş sözleşmesi hakkı Madde 53 İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler. Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir. Aynı işyerinde, aynı dönem için, birden fazla toplu iş sözleşmesi yapılamaz ve uygulanamaz.</p> <p>B. Grev hakkı ve lokavt Madde 54 Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında,</p>
--	--	--	--

		<p>gözetilemez.</p> <p>b) Mal bildirimi. MADDE 59 Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.</p> <p>V. Millî Savunma hak ve ödevi. MADDE 60 (Özgün hali) Yurt savunmasına katılma, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu ödev ve askerlik yükümü kanunla düzenlenir.</p> <p>V. Vatan hizmeti. MADDE 60 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Vatan hizmeti, her Türk'ün hakkı ve ödevidir. Bu ödevin, Silâhlı Kuvvetlerde veya kamu hizmetlerinde ne şekilde yerine getirileceği kanunla düzenlenir.</p> <p>VI. Vergi ödevi. MADDE 61 (Özgün hali) Herkes, kamu giderlerini karışlamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur.</p> <p>VI. Vergi ödevi. MADDE 61 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne</p>	<p>uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir. Grev hakkı ve lokavt iyiniyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz. Grev esnasında greve katılan işçilerin ve sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu, grev uygulanan işyerinde sebep oldukları maddî zarardan sendika sorumludur. Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir. Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir. Yüksek Hakem Kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir. Siyasî amaçlı grev ve lokavt, dayanışma grev ve lokavtı, genel grev ve lokavt, işyeri işgali, işi yavaşlatma, verim düşürme ve diğer direnişler yapılamaz. Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları,</p>
--	--	--	---

	<p>göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur. Kanunun belli ettiği yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak, ölçü ve esaslara uygun olmak şartıyla, vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla nisbet ve hadlerine ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya, Bakanlar Kurulu yetkili kılınabilir.</p> <p>VII. Dilekçe hakkı. MADDE 62 Vatandaşlar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, tek başlarına veya topluca, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.</p> <p>ÜÇÜNCÜ KISIM CUMHURİYETİN TEMEL KURULUŞU BİRİNCİ BÖLÜM YASAMA</p> <p>A) TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ</p> <p>I. T.B.M.M. nin kuruluşu. MADDE 63 Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundan kuruludur.</p>	<p>greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.</p> <p>VII. Ücrette adalet sağlanması Madde 55 – Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. Asgarî ücretin tespitinde ülkenin ekonomik ve sosyal durumu göz önünde bulundurulur.</p> <p>VIII. Sağlık, çevre ve konut</p> <p>A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması Madde 56 Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın</p>
--	---	---

		<p>Meclisler, Anayasada gösterilen hallerde birlikte toplanır.</p> <p>II. T.B.M.M. nin görev ve yetkileri. a) Genel olarak. MADDE 64 (Özgün hali) Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabûl etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerindedir.</p> <p>II. T.B.M. M. nin görev ve yetkileri. a) Genel olarak. MADDE 64 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerindedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi kanunla, belli konularda, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararnameler çıkarmak yetkisi verebilir. Yetki</p>	<p>bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.</p> <p>B. Konut hakkı Madde 57 Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.</p> <p>IX. Gençlik ve spor A. Gençliğin korunması Madde 58 – Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.</p> <p>B. Sporun geliştirilmesi Madde 59 – Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur.</p>
--	--	---	---

		<p>veren kanunda, çıkarılacak kararnamelerin amacı, kapsamı ve ilkeleriyle bu yetkiyi kullanma süresinin ve yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi ve kanun hükmünde kararnamede de yetkinin hangi kanunla verilmiş olduğunun belirtilmesi lâzımdır. Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. Kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Yetki kanunları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kararnameler, Anayasa'nın ve yasama meclisleri içtüzüklerinin kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve genel kurullarda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülüp karara bağlanır. Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler, bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Değiştirilerek</p>	<p>X. Sosyal güvenlik hakları A. Sosyal güvenlik hakkı Madde 60 Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.</p> <p>B. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler: Madde 61 Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.</p> <p>C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları Madde 62 Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde</p>
--	--	--	---

		<p>kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer. Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hak ve hürriyetler ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez. Anayasa Mahkemesi, bu kararnamelerin Anayasaya uygunluğunu da denetler.</p> <p>b) Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma. MADDE 65 Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı Devletlerle ve milletlerarası kurullarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. İktisadi, ticari veya teknik münasebetleri düzenliyen ve süresi bir yılı aşmıyan andlaşmalar, Devlet maliyesi bakımından bir yüklenme gerektirmemek, kişi hllerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayınlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde, bu andlaşmalar,</p>	<p>yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.</p> <p>XI. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması Madde 63 Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.</p> <p>XII. Sanatın ve sanatçının korunması Madde 64 Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.</p> <p>XIII. Sosyal ve ekonomik hakların sınırı Madde 65 Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, malî kaynaklarının yeterliliği lsnde yerine getirir</p>
--	--	--	--

		<p>yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.</p> <p>Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan iktisadî, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğuyoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan iktisadî, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.</p> <p>Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında 1 inci fıkra hükmü uygulanır.</p> <p>Usûlüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında 149 uncu ve 151 inci maddeler gereğince Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.</p> <p>c) Silâhli kuvvet kullanılmasına izin verme.</p> <p>MADDE 66</p> <p>Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hâli ilânına ve Türkiye'nin Taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında Türk Silâhli Kuvvetlerinin yabancı ülkelere</p>	<p>DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SİYASİ HAKLAR VE ÖDEVLER</p> <p>I. Türk vatandaşlığı</p> <p>Madde 66</p> <p>Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlığı kanunla düzenlenir. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir. Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.</p> <p>II. Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları</p> <p>Madde 67</p> <p>Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoymasına katılma hakkına sahiptir. Seçimler ve halkoyması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Yirmibir yaşını dolduran her Türk vatandaşı, seçme ve</p>
--	--	--	---

		<p>gönderilmesine veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu izin için, Meclisler, birlikte toplanarak karar verirler.</p> <p>III. Millet Meclisi. a) Kuruluş. MADDE 67 Millet Meclisi, genel oyla seçilen dörtyüzelli milletvekilinden kuruludur.</p> <p>b) Milletvekili seçilme yeterliği. MADDE 68 (Özgün hali) Otuz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.</p> <p>Türkçe okuyup yazma bilmiyenler, kısıtlılar, yükümlü olmasına ve muaf bulunmamasına rağmen muvazzaf askerlik hizmetini yapmıyanlar veya yapmış sayılmıyanlar ve kamu hizmetlerinden yasaklılar ile ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlar ve -taksirli suçlar hariç olmak üzere- beş yıldan fazla hapis cezasıyla veya zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle kesin olarak hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar da, milletvekili seçilemezler.</p>	<p>halkoymasına katılma hakkına sahiptir. Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir. Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir. Silah altında bulunan er ve erbaşlarla, askerî öğrenciler, ceza ve tevkif evlerinde bulunan tutuklular ve hükümlüler oy kullanamazlar.</p> <p>III. Siyasi partilerle ilgili hükümler</p> <p>A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma Madde 68</p> <p>Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden çıkma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için yirmibir yaşını ikmal etmek şarttır. Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler. Siyasî partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz. Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasî partiler kurulamaz.</p>
--	--	--	---

		<p>Aday olmak, memurluktan çekilme şartına bağlanamaz. Seçim güvenliği bakımından hangi memurların ne gibi şartlarla aday olabilecekleri kanunla düzenlenir. Hâkimler ile subay, askerî memur ve astsubaylar, mesleklerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve seçilemezler.</p> <p>b) Milletvekili seçilme yeterliği. MADDE 68 (İlk Değişiklik : 6/11/1969-1188 S. Kanun/md.1) Otuz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir. Türkçe okuyup yazma bilmiyenler, kısıtlılar, yükümlü olmasına ve muaf bulunmamasına rağmen muvazzaf askerlik hizmetini yapmayanlar veya yapmış sayılmıyanlar ve kamu hizmetlerinden yasaklılar ile ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlar ve -taksirli suçlar hariç olmak üzere- beş yıldan fazla hapis cezasıyla veya zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle kesin olarak hüküm giymiş olanlar, milletvekili seçilemezler. Aday olmak,</p>	<p>Siyasî partiler, yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunamaz, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri şekilde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremez, vakıf kuramazlar. Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, öğrenciler ve Silahlı Kuvvetler mensupları siyasî partilere giremezler.</p> <p>B. Siyasi partilerin uyacakları esaslar Madde 69 Siyasî partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasanın 14'üncü maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır. Siyasî partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasî ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar. Bunlardan maddî yardım alamazlar. Siyasî partilerin parti içi çalışmaları ve kararları, demokrasi</p>
--	--	---	--

		<p>memurluktan çekilme şartına bağlanamaz. Seçim güvenliği bakımından hangi memurların ne gibi şartlarla aday olabilecekleri kanunla düzenlenir. Hâkimler ile subay, askerî memur ve astsubaylar, mesleklerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve seçilemezler.</p> <p>b) Milletvekili seçilme yeterliği. MADDE 68 (Son Değişiklik : 16/4/1974 - 1801 S. Kanun/md. 1) Otuz yaşını dolduran her Türk, milletvekili seçilebilir. Türkçe okuyup yazma bilmiyenler, kısıtlılar, yükümlü olmasına ve muaf bulunmamasına rağmen muvazzaf askerlik hizmetini yapmıyanlar veya yapmış sayılmıyanlar ve kamu hizmetlerinden yasaklılar ile ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlar ve -taksirli suçlar hariç olmak üzere- beş yıldan fazla hapis cezasıyla veya zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle kesin olarak hüküm giymiş olanlar, milletvekili seçilemezler. Aday olmak, memurluktan çekilme</p>	<p>esaslarına aykırı olamaz. Siyasî partilerin malî denetimi Anayasa Mahkemesince yapılır. Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukukî durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetler; faaliyetlerini de takip eder. Siyasî partilerin kapatılması, Cumhuriyet Başsavcılığının açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesince karara bağlanır. Temelli kapatılan siyasî partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri; yeni bir siyasî partinin kurucusu, yöneticisi ve denetçisi olamayacakları gibi, kapatılmış bir siyasî partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasî parti de kurulamaz. Siyasî partiler, yabancı devletlerden, Uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle aynî ve nakdî yardım alamazlar, bunlardan emir alamazlar ve bunların Türkiyenin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket eden siyasî partiler de temelli kapatılır. Siyasî partilerin kuruluş ve</p>
--	--	---	--

	<p>şartına bağlanamaz. Seçim güvenliği bakımından hangi memurların ne gibi şartlarla aday olabilecekleri kanunla düzenlenir. Hâkimler ile subay, askerî memur ve astsubaylar, mesleklerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve seçilemezler.</p> <p>c) Millet Meclisinin seçim dönemi. MADDE 69 Millet Meclisi seçimleri dört yılda bir yapılır. Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebilir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir. Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.</p> <p>IV. Cumhuriyet Senatosu. a) Kuruluş. MADDE 70 Cumhuriyet Senatosu, genel oyla seçilen yüzelli üye ile Cumhurbaşkanınca seçilen onbeş üyeden kuruludur. 13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı Kanunun altında adları bulunan Millî Birlik Komitesi Başkanı ve üyeleri ile eski Cumhurbaşkanları, yaş kaydı gözetilmeksizin, Cumhuriyet Senatosunun tabii üyesidirler. Tabii üyeler, Cumhuriyet Senatosunun diğer</p>	<p>faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir.</p> <p>IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı A. Hizmete girme Madde 70 Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.</p> <p>B. Mal bildirimini Madde 71 Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.</p> <p>V. Vatan hizmeti Madde 72 Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.</p> <p>VI. Vergi ödevi Madde 73 Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi,</p>
--	---	--

	<p>üyelerinin tâbi oldukları hükümlere tâbidirler. Ancak, Haklarında bu Anayasanın 73 üncü maddesinin 1 inci ve 2 nci fıkraları ve 10 uncu geçici maddesinin 1 inci fıkrası hükümleri uygulanmaz. Tabî üye olarak Cumhuriyet Senatosuna katıldıktan sonra bir siyasî partiye girenlerin tabî üyelik sıfatı, partiye girişlerinden sonraki ilk Cumhuriyet Senatosu üyeliği seçimi tarihinde sona erer.</p> <p>b) Cumhuriyet Senatosuna üye seçme hakkı. MADDE 71 Millet Meclisi seçimlerinde seçmen olan her Türk, Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde de aynı şartlarla oy kullanır.</p> <p>c) Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçilme yeterliği. MADDE 72 Kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış bulunan ve milletvekili seçilmeye engel bir durumu olmayan her Türk, Cumhuriyet Senatosuna üye seçilebilir. Cumhurbaşkanınca seçilecek üyeler, çeşitli alanlarda seçkin hizmetleriyle tanınmış ve kırk yaşını bitirmiş kimselerden olur. Bunlardan en az onu bağımsızlar arasından seçilir.</p>	<p>resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.</p> <p>VII. Dilekçe hakkı Madde 74 Vatandaşlar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir. Bu hakkın kullanılma biçimi kanunla düzenlenir.</p> <p>ÜÇÜNCÜ KISIM CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI BİRİNCİ BÖLÜM YASAMA</p> <p>I. Türkiye Büyük Millet Meclisi A. Kuruluşu: Madde 75 Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletçe genel oyla seçilen dört yüz milletvekilinden kuruludur.</p> <p>B. Milletvekili seçilme yeterliliği Madde 76</p>
--	--	---

		<p>d) Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi. MADDE 73 (Özgün hali) Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi altı yıldır. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir. Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanı seçilen üyelerinin üçte biri her iki yılda bir yenilenir. Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin süresi biter veya bu üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olursa, Cumhurbaşkanı, bir ay içinde yeni üyeleri seçer. Boşalan bir üyeliğe seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar.</p> <p>d) Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi. Madde 73 (Değişik : 17/4/1970 - 1254 S. Kanun/md. 1) Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi altı yıldır. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir. Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanı seçilen üyelerinin üçte biri her iki yılda bir yenilenir. Millet Meclisi genel Seçimlerinin yapılacağı yıla rastlıyan yenileme seçimleri, Millet Meclisi genel seçimleriyle birlikte ve rastlamayanları ise,</p>	<p>Otuz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir. En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, ideolojik veya anarşik eylemlere katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.</p>
--	--	--	---

		<p>genel seçimlerden sonra gelen ikinci yılda, genel seçimler için kanunun belirttiği ayda yapılır.</p> <p>74 üncü maddeye göre seçimlerin geriye bırakılması yahut 69 uncu veya 108 inci maddeye göre seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi hallerinde, Cumhuriyet Senatosunun yenileme seçimleri de Millet Meclisi seçimleriyle birlikte yapılmak üzere geriye bırakılmış veya öne alınmış olur.</p> <p>Bundan sonraki Cumhuriyet Senatosu yenileme seçimleri 3 üncü fıkra hükümlerine göre yapılır.</p> <p>Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin süresi biter veya bu üyeliklerde her hangi bir sebeple boşalma olursa, Cumhurbaşkanı, bir ay içinde yeni üyeleri seçer.</p> <p>Boşalan bir üyeliğe seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar.</p> <p>V. T.B.M.M. seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri.</p> <p>MADDE 74</p> <p>Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, seçimler kanunla bir yıl geriye bırakılabilir.</p> <p>Meclislerin ara seçimleri her iki yılda bir Cumhuriyet Senatosu seçimiyle birlikte yapılır.</p> <p>Millet Meclisi genel seçimlerine bir yıl kala</p>	<p>C. Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim dönemi</p> <p>Madde 77</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır.</p> <p>Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir.</p> <p>Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.</p> <p>Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.</p> <p>D. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri</p> <p>Madde 78</p> <p>Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir. Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye</p>
--	--	--	--

		<p>ara seçimi yapılmaz.</p> <p>VI. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi.</p> <p>MADDE 75</p> <p>Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.</p> <p>Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabûl etme görevi Yüksek Seçim Kuruludur.</p> <p>Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Yüksek Seçim Kurulu, yedi asıl ve dört yedek üyeden kuruludur.</p> <p>Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir Başkan ve bir Başkanvekili seçerler</p> <p>Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından adçekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve Başkanvekili</p>	<p>tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir. Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçimi yapılamaz.</p> <p>E. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi</p> <p>Madde 79</p> <p>Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.</p> <p>Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kuruludur.</p> <p>Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.</p> <p>Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur.</p> <p>Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla</p>
--	--	--	--

		<p>adçekmeye girmezler.</p> <p>B) MECLİSLERE AİT MÜŞTEREK HÜKÜMLER</p> <p>I. T.B.M.M. üyeliğiyle ilgili hükümler.</p> <p>a) Milletin temsili.</p> <p>MADDE 76 Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.</p> <p>b) Andiçme.</p> <p>MADDE 77 Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri görevlerine başlarken şöyle and içerler: «Devletin bağımsızlığını, vatanın ve milletin bütünlüğünü koruyacağıma; Milletın kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağıma ve halkın mutluluğu için çalışacağıma namusum üzerine söz veririm.»</p> <p>c) Üyelikle bağdaşmayan işler.</p> <p>MADDE 78 İki Meclis üyeliği bir kişide birleşemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya veya dolayısıyla katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda, kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla</p>	<p>aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler. Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.</p> <p>Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.</p> <p>F. Üyelikle ilgili hükümler</p> <p>1. Milletın temsili</p> <p>Madde 80 Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.</p> <p>2. Andiçme Madde 81 – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde andiçerler: "Devletin varlığı ve bağımsızlığını vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve laik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden</p>
--	--	--	---

		<p>sağlanmış olanların yönetim kurullarında ve başka işlerinde görev alamazlar ve bunların herhangi bir yüklenme işini doğrudan doğruya veya dolayısıyla kabul edemezler.</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabûl edebilmesi, kendi Meclisinin kararına bağlıdır.</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla gösterilir.</p> <p>d) Yasama dokunulmazlığı. MADDE 79</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden ve bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.</p> <p>Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir Meclis üyesi, kendi Meclisinin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren, suçüstü hali bu hükmün dışındadır;</p>	<p>yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağına; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andiçerim".</p> <p>3. Üyelikle bağdaşmayan işler Madde 82</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmi veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar</p>
--	--	---	--

	<p>ancak, bu halde, yetkili makam durumu hemen ve doğrudan doğruya üyenin Meclisine bildirmek zorundadır. Bir Meclis üyesi hakkında seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır. Üyelik süresince zamanaşımı işlemez. Tekrar seçilen Meclis üyesi hakkındaki tâkibat, kendi Meclisinin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır. Meclislerdeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.</p> <p>e) Üyeliğin düşmesi. MADDE 80 Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği, bir üyenin üye seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymesi, çekilmesi, kısıtlanması, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabûl etmesi veya Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay katılmaması yüzünden üyeliğinin düştüğünün kendi Meclisince karara bağlanması hallerinde sona erer.</p> <p>f) İptâl istemi. MADDE 81 Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne</p>	<p>Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.</p> <p>4. Yasama dokunulmazlığı Madde 83 Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar. Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14'üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik</p>
--	--	---

		<p>Meclisçe karar verilmesi hallerinde, karar tarihinden başlayarak bir hafta içinde, ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın, Anayasa veya İchtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptâli için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi iptâl istemini onbeş gün içinde karara bağlar.</p> <p>g) Ödenek ve yolluklar. MADDE 82 (Özgün hali) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları kanunla düzenlenir. Ödenegin aylık tutarı birinci derecedeki Devlet memurunun aylığını; yolluk da ödenegin yarısını aşamaz. Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin aylık ve ödeneklerine her ne suretle olursa olsun yapılacak zam ve ilâveler, ancak bu zam ve ilâveleri takibeden milletvekilleri genel seçiminden sonra uygulanır.</p> <p>g) Ödenek ve yolluklar. MADDE 82 (Değişik: 30/6/1971 - 1421 S. Kanun/md. 2) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları kanunla düzenlenir. Ödenegin aylık tutarı en yüksek Devlet</p>	<p>sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez. Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınmaz.</p> <p>5. Üyelğin düşmesi Madde 84 İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, partisinden istifa ederek; başka bir partiye giren veya seçim hükümetleri hariç Bakanlar Kurulunda görev alan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul eden, Meclis çalışmalarına özürsüz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayanların üyeliğinin düşmesine, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir. Partisinden istifa eden milletvekili bir sonraki seçimde, istifa tarihinde mevcut herhangi bir partinin genel merkez organlarınca aday gösterilemez. Anayasa Mahkemesinin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile sebebiyet verdiği belirtilen milletvekilinin üyeliği ile temelli olarak</p>
--	--	---	--

	<p>Memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödeneğın yarısını aşamaz.</p> <p>Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.</p> <p>II. T.B.M.M. nin faaliyetiyle ilgili hükümler.</p> <p>a) Toplanma ve tatil.</p> <p>MADDE 83</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Kasım ayının ilk günü kendiliğinden toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi yılda en çok beş ay tâtıl yapabilir. Meclisler aynı zamanda tâtile girerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi, araverme veya tâtıl sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine Cumhurbaşkanınca toplantıya çağırılır. Meclis başkanları da, kendi Meclislerini doğrudan doğruya veya üyelerinin beşte birinin istemi üzerine toplantıya çağırırlar. Meclislerden biri toplantıya çağırılınca, diğeri kendiliğinden toplanır.</p> <p>Araverme veya tâtıl sırasında toplantıya çağırılan Meclisler, önce bu toplantıyı gerektiren konu üzerinde görüşme yaparlar.</p> <p>b) Başkanlık Divanı.</p> <p>MADDE 84</p> <p>Meclislerin Başkanlık Divanları o Meclisteki siyasî parti gruplarının kuvvetleri ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak şekilde</p>	<p>kapatılan siyasî partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğeri milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına tebliğ edildiği tarihte sona erer.</p> <p>6. İptal istemi</p> <p>Madde 85</p> <p>Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğın düştüğüne Meclisçe karar verilmesi hallerinde, karar tarihinden başlayarak bir hafta içinde, ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın, Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içinde karara bağlar.</p> <p>7. Ödenek ve yolluklar</p> <p>Madde 86</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yollukları kanunla düzenlenir. Ödenegın aylık tutarı en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarının yarısını aşamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine sosyal güvenlik kuruluşları tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini</p>
--	---	---

		<p>kurulur. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanları, kendi Meclislerince üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oy ile ikişer yıl için seçilirler; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir. Meclis Başkanlıkları için Meclisteki siyasî parti grupları aday gösteremezler. Başkanlar ve Başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasî partilerin veya siyasî parti gruplarının Türkiye Büyük Millet Meclisinin içinde veya dışındaki faaliyetlerine ve görevlerinin yerine getirilmesini gerektiren haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar. Başkan oy kullanamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantılarında Başkanlık Divanı Millet Meclisi Başkanlık Divanıdır.</p> <p>c) İçtüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri. MADDE 85 Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları İçtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler. İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az on</p>	<p>gerektirmez. Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.</p> <p>II. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri A. Genel olarak Madde 87 Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14'üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.</p> <p>B. Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi Madde 88 Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir. Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları</p>
--	--	--	---

		<p>üyeden meydana gelir. Meclisler, kendi kolluk işlerini Başkanları eliyle düzenler ve yürütürler.</p> <p>d) Toplantı ve karar yeter sayısı. MADDE 86 Her Meclis, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasada başkaca hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir.</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisinde toplantı yeter sayısı, her iki Meclis üye tamsayısı toplamının salt çoğunluğudur.</p> <p>e) Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması. MADDE 87 Meclis görüşmeleri açıktır ve ilgili Meclisin tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır. Meclisler, İçtüzük hükümlerine uygun olarak kapalı oturumlar yapabilir; bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı ilgili Meclisin kararına bağlıdır. Meclislerdeki açık görüşmelerin her türlü vasıta ile yayımı önlenemez.</p> <p>III. T.B.M.M. nin denetim yolları. III. a) Genel olarak. MADDE 88 Soru, genel görüşme, Meclis soruşturması ve Meclis araştırması her iki Meclisin yetkilerindedir.</p>	<p>İçtüzükle düzenlenir.</p> <p>C. Kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması Madde 89 Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar. Yayımlanmasını uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Bütçe kanunları bu hükme tabi değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir. Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.</p> <p>D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma Madde 90 Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan</p>
--	--	---	--

		<p>Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.</p> <p>b) Gensoru. MADDE 89 (Özgün hali) Gensoru yetkisi yalnız Millet Meclisindedir. Milletvekillerince veya bir siyasî parti grubunca verilen gensoru önergesinin gündeme alınıp alınmayacağı, verilışinden sonraki ilk birleşimde görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahibi veya önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir Bakan konuşabilir. Gündeme alma kararı ile birlikte gensorunun görüşülme günü de belli edilir. Gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararı tarihinden başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz. Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır. Bakanlar Kurulunun veya bir Bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur.</p> <p>b) Gensoru. MADDE 89 (Değişik: 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p>	<p>andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur. Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz. Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.</p> <p>E. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme Madde 91 Türkiye Büyük Millet</p>
--	--	--	---

		<p>Gensoru yetkisi yalnız Millet Meclisindedir. Gensoru önergesi bir siyasî parti grubu adına veya en az 10 milletvekilin imzasıyla verilir.</p> <p>Gensoru önergesinin gündeme alınıp alınmayacağı, verilişinden sonraki üç birleşim içinde görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.</p> <p>Gensoru önergelerinin gerektiğinde önceden basılıp dağıtılmasına ve Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesini düzenleyici hükümler İçtüzükte gösterilir.</p> <p>Gündeme alma kararıyla birlikte gensorunun görüşme günü de belli edilir.</p> <p>Gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararı tarihinden başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.</p> <p>Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin verecekleri gerekçeli güvensizlik önermeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.</p> <p>Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur.</p>	<p>Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez. Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir. Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz. Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir. Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır. Kanun hükmünde kararnameler, Resmi</p>
--	--	---	---

		<p>c) Meclis soruşturması. MADDE 90 Başbakan veya Bakanlar hakkında yapılacak soruşturma istemleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır. Soruşturma, her iki Meclisten eşit sayıda seçilecek üyelerden kurulu komisyonca yürütülür. Yüce Divana sevk hususundaki karar birleşik toplantıda verilir. Meclislerdeki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.</p> <p>C) KANUNLARIN YAPILMASI I. Genel kurallar. a) Kanun teklif etme yetkisi. MADDE 91 Kanun teklif etmeye, Bakanlar Kurulu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri yetkilidirler. Üyeler, kendi tekliflerini her iki Meclisin ilgili komisyonlarında savunabilirler.</p> <p>b) Kanunların görüşülmesi ve kabûlü. MADDE 92 Kanun tasarı ve teklifleri önce Millet Meclisinde görüşülür. Millet Meclisinde kabûl değiştirilerek kabûl veya reddedilen tasarı ve teklifler Cumhuriyet</p>	<p>Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür. Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.</p> <p>F. Savaş hali ilanı ve silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme Madde 92 Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere</p>
--	--	---	--

		<p>Senatosuna gönderilir. Millet Meclisinde kabûl edilen metin, Cumhuriyet Senatosunca değişiklik yapılmadan kabûl edilirse, bu metin kanunlaşır. Cumhuriyet Senatosu, kendisine gelen metni değiştirerek kabûl ederse, Millet Meclisinin bu değişikliği benimsemesi halinde metin kanunlaşır. Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsemezse, her iki Meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyon kurulur. Bu komisyonun hazırladığı metin Millet Meclisine sunulur. Millet Meclisi, karma komisyonca veya Cumhuriyet Senatosunca veya daha önce kendisince hazırlanmış olan metinlerden birini olduğu gibi kabûl etmek zorundadır. Cumhuriyet Senatosunda üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kabûl edilmiş olan madde değişikliklerinde, Millet Meclisinin kendi ilk metnini benimsemesi için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Bu halde açık oya başvurulur. Millet Meclisinin reddettiği bir tasarı veya teklif, Cumhuriyet Senatosunca da reddedilirse, düşer. Millet Meclisinin</p>	<p>gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisininindir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.</p> <p>III. Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ile ilgili hükümler</p> <p>A. Toplanma ve tatil</p> <p>Madde 93</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Eylül ayının ilk günü kendiliğinden toplanır. Meclis, bir yasama yılında en çok üç ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil sırasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır. Meclis Başkanı da doğrudan doğruya veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine, Meclisi toplantıya çağırır. Ara verme veya tatil sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konu görüşülmeden ara verme veya tatile devam edilemez.</p>
--	--	--	--

		<p>reddettiği bir tasarı veya teklif, Cumhuriyet Senatosunca olduğu gibi veya değiştirilerek kabûl edilirse, Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosunun kabûl ettiği metni yeniden görüşür. Cumhuriyet Senatosunun metni Millet Meclisince benimsenirse kanunlaşır; reddedilirse, tasarı veya teklif düşer; Cumhuriyet Senatosundan gelen metin Millet Meclisince değiştirilerek kabûl edilirse, 5 inci fıkra hükümleri uygulanır. Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin Millet Meclisi tarafından kabûlü için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lâzımdır. Bu halde, açık oya başvurulur. Cumhuriyet Senatosunca üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile tümü reddedilen bir metnin kanunlaşabilmesi, Millet Meclisi tarafından üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabûl edilmesine bağlıdır. Bu halde açık oya başvurulur. Cumhuriyet Senatosu, kendisine gönderilen bir metni, Millet Meclisi komisyonlarında ve genel kurulundaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde karara bağlar; bu süre</p>	<p>B. Başkanlık Divanı Madde 94 Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur. Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren on gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, on gün içinde tamamlanır. Türkiye</p>
--	--	---	---

		<p>üç ayı geçemez ve ivedilik hallerinde onbeş günden, ivedi olmıyan hallerde bir aydan kısa olamaz. Bu süreler içinde karara bağlanmıyan metinler, Cumhuriyet Senatosunca, Millet Meclisinden gelen şekliyle kabûl edilmiş sayılır. Bu fıkrada belirtilen süreler Meclislerin tatili devamınca işlemez. Yasama Meclislerinin ve mahallî idarelerin seçimleri ve siyasî partilerle ilgili tasarı ve tekliflerin kabûl veya reddinde yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, karma komisyon kurulmasını gerektiren hallerde, karma komisyonun raporu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır; Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında Millet Meclisinin ilk metninin kabûlü için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu lâzımdır. 8 inci ve 9 uncu fıkralar hükümleri saklıdır.</p> <p>c) Kanunların Cumhurbaşkanınca yayınlanması. MADDE 93 Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabûl edilen kanunları on gün içinde yayınlar; uygun bulmadığı kanunu, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte, aynı süre</p>	<p>Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasî partinin veya parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar.</p> <p>C. İçtüzük siyasi parti grupları ve kolluk işleri Madde 95 Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür. İçtüzük hükümleri, siyasi parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasi parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle düzenlenir ve yürütülür. Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet ilgili makamlarca Meclis Başkanlığına tahsis edilir.</p>
--	--	--	--

	<p>çinde Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Bütçe kanunları ve Anayasa bu hükmün dışındadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi geri gönderilen kanunu yine kabûl ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayınlanır.</p> <p>II. Bütçenin görüşülmesi ve kabûlü; gider artırıcı ve gelir azaltıcı teklifler.</p> <p>MADDE 94</p> <p>Genel ve katma bütçe tasarıları ile millî bütçe tahminlerini gösteren rapor, malî yılbaşından en az üç ay önce, Bakanlar Kurulu tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Bu tasarılar ve rapor, otuzbeş milletvekiliyle onbeş Cumhuriyet Senatosu üyesinden kurulu bir karma komisyona verilir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az otuz üye verilmek şartıyla, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur. Karma komisyonun en çok sekiz hafta içinde kabûl edeceği metin, önce Cumhuriyet Senatosunda görüşülür ve en geç on gün içinde karara bağlanır. Cumhuriyet Senatosunca kabûl edilen metin, en geç bir hafta içinde yeniden görüşülmek üzere, karma komisyona verilir. Karma</p>	<p>D. Toplantı ve karar yeter sayısı</p> <p>Madde 96</p> <p>Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz. Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılmadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir.</p> <p>E. Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması</p> <p>Madde 97</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır. Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir. IV. Türkiye</p>
--	--	---

	<p>komisyonun kabûl ettiği son metin Millet Meclisinde görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclislerinin genel kurullarında Bakanlık ve daire bütçeleriyle katma bütçeler hakkındaki düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önermeleri, üzerlerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oya konur.</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasar</p> <p>İKİNCİ BÖLÜM YÜRÜTME</p> <p>A- CUMHURBAŞKANI</p> <p>I- Seçimi ve tarafsızlığı. MADDE 95.-</p> <p>Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla yedi yıllık bir süre için seçilir; ilk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.</p> <p>Bir kimse arka arkaya iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez.</p> <p>Cumhurbaşkanı seçilenin partisi ile ilişiği kesilir ve</p>	<p>Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları</p> <p>A. Genel olarak Madde 98</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır. Soru, Bakanlar Kurulu adına, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir. Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir. Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir. Soru, Meclis araştırması ve genel görüşme ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.</p> <p>B. Gensoru Madde 99</p> <p>Gensoru önergesi, bir siyasi parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir. Gensoru önergesi, verilişinden sonraki üç gün içinde bastırılarak üyelere dağıtılır; dağıtılmasından itibaren on gün içinde gündeme alınıp</p>
--	---	--

		<p>Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sıfatı sona erer.</p> <p>II. Andıçmesi. MADDE 96 Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde şöyle and içer: «Cumhurbaşkanı sıfatiyle, Türk Devletinin bağımsızlığına, vatanın ve Millet'in bütünlüğüne yönelecek her tehlikeye karşı koyacağıma; Millet'in kayıtsız şartsız egemenliğini ve Anayasayı sayacağıma ve savunacağıma; İnsan haklarına dayanan demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinden ve tarafsızlıktan ayrılmıyacağıma; Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini koruyup yüceltmek ve üzerime aldığım görevi yerine getirmek için bütün gücümle ve varlığımla çalışacağıma namusum üzerine söz veririm.»</p> <p>III. Görev ve yetkileri. MADDE 97 Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla, Türkiye Cumhuriyetini ve Millet'in birliğini temsil eder. Cumhurbaşkanı, gerekli gördükçe, Bakanlar Kuruluna başkanlık eder; yabancı Devletlere Türk Devletinin temsilcilerini gönderir ve Türkiyeye</p>	<p>alınmayacağı görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasi parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir. Gündeme alma kararıyla birlikte, gensorunun görüşülme günü de belli edilir; ancak gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararının verildiği tarihten başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz. Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin veya grupların verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır. Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır. Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesi amacına ve yukardaki ilkelere uygun olmak kaydıyla gensoru ile ilgili diğer hususlar içtüzükle belirlenir</p> <p>C. Meclis soruşturması Madde 100 Başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile, soruşturma açılması istenebilir.</p>
--	--	--	---

	<p>gönderilen yabancı Devlet temsilcilerini kabûl eder; milletlerarası andlaşmaları onaylar ve yayınlar; sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle belirli kişilerin cezalarını hafifletebilir veya kaldırabilir.</p> <p>IV. Sorumsuzluğu. MADDE 98 Cumhurbaşkanı, göreviyle ilgili işlemlerinden sorumlu değildir. Cumhurbaşkanının bütün kararları, Başbakan ve ilgili Bakanlarca imzalanır. Bu kararlardan Başbakan ile ilgili Bakan sorumludur.</p> <p>V. Sorumluluğu. MADDE 99 Cumhurbaşkanı, vatan hainliğinden dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az üçte ikisinin Meclislerin birleşik toplantısında vereceği kararlarla suçlandırılır.</p> <p>VI. Cumhurbaşkanına vekillik etme. MADDE 100 Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar; ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanı makamının boşalması halinde de yenisi</p>	<p>Meclis, bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve karara bağlar. Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirtilen raporunu iki ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Meclis, raporu öncelikle görüşür ve gerek gördüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınır. Meclisteki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.</p> <p>İKİNCİ BÖLÜM YÜRÜTME</p> <p>1. Cumhurbaşkanı A. Nitelikleri ve tarafsızlığı Madde 101 Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış kendi üyeleri veya bu niteliklere ve</p>
--	---	---

		<p>seçilinceye kadar, Cumhuriyet Senatosu Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder.</p> <p>VII. Görevin sona ermesi ve yeni Cumhurbaşkanı seçimi.</p> <p>MADDE 101 Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasına onbeş gün kalınca veya Cumhurbaşkanlığı boşalınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni Cumhurbaşkanı seçer; Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanık değilse, hemen toplantıya çağırılır.</p> <p>B) BAKANLAR KURULU</p> <p>I. Kuruluş.</p> <p>MADDE 102 Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Bakanlardan kuruludur. Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır. Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahibolanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır.</p> <p>II. İşe başlama ve güven oyu.</p> <p>a) Göreve başlarken güven oyu.</p> <p>MADDE 103 Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Meclislere sunulur;</p>	<p>milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından yedi yıllık bir süre için seçilir.</p> <p>Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından aday gösterilebilmesi, Meclis üye tamsayısının en az beşte birinin yazılı önerisiyle mümkündür. Bir kimse, iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez. Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği sona erer.</p> <p>B. Seçimi</p> <p>Madde 102 Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından otuz gün önce veya Cumhurbaşkanlığı makamının boşalmasından on gün sonra Cumhurbaşkanlığı seçimine başlanır ve seçime başlama tarihinden itibaren otuz gün içinde sonuçlandırılır. Bu sürenin ilk on günü içinde adayların Meclis Başkanlık Divanına bildirilmesi ve kalan yirmi gün içinde de seçimin tamamlanması</p>
--	--	--	--

		<p>Meclisler tâtilde ise toplantıya çağrılır. Bakanlar kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir Bakan tarafından Meclislerde okunur ve Millet Meclisinde güven oyuna başvurulur. Güven oyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.</p> <p>1. Görev sırasında güven oyu. MADDE 104 Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştükten sonra, Millet Meclisinden güven isteyebilir. Güven istemi, Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz. Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.</p> <p>III. Görev ve siyasî sorumluluk. MADDE 105 Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve Hükûmetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin</p>	<p>gerekir. En az üçer gün ara ile yapılacak oylamaların ilk ikisinde üye tamsayısının üçte iki çoğunluk oyu sağlanamazsa üçüncü oylamaya geçilir, üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunu sağlayan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Bu oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamadığı takdirde üçüncü oylamada en çok oy almış bulunan iki aday arasında dördüncü oylama yapılır, bu oylamada da üye tamsayısının salt çoğunluğu ile Cumhurbaşkanı seçilemediği takdirde derhal Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri yenilenir. Seçilen yeni Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.</p> <p>C. Andiçmesi Madde 103 Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde andiçer: "Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk</p>
--	--	--	---

		<p>yürütülmesinden birlikte sorumludur. Her bakan, kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden ayrıca sorumludur.</p> <p>Bakanlar, dokunulmazlık ve yasaklamalar bakımından Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleriyle aynı durumdadır.</p> <p>IV. Bakanlıkların kurulması ve Bakanlar.</p> <p>MADDE 106 Bakanlıklar, kanunun koyduğu esaslara göre kurulur. Açık olan Bakanlıklarla izinli veya özürlü olan bir Bakana, diğer bir Bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir Bakan birden fazlasına vekillik edemez.</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla Yüce Divana verilen bir Bakan, bakanlıktan düşer.</p> <p>Herhangi bir sebeple boşalan Bakanlığa en geç onbeş gün içinde atanma yapılır.</p> <p>V. Tüzükler.</p> <p>MADDE 107 Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya kanunun emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak şartıyla ve Danıştayın</p>	<p>ilke ve inkılaplarına ve laik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine andiçerim.”</p> <p>D. Görev ve yetkileri</p> <p>Madde 104 Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Bu amaçlarla Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:</p> <p>a) Yasama ile ilgili olanlar: Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak, Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırarak, Kanunları yayımlamak,</p>
--	--	--	--

		<p>incelemesinden geçirilerek, tüzükler çıkarabilir.</p> <p>Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayınlanır.</p> <p>VI. Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi.</p> <p>MADDE 108</p> <p>Anayasanın 89 uncu ve 104 üncü maddeleri uyarınca verilen güvensizlik oyu sebebiyle, onsekiz aylık bir süre içinde, Bakanlar Kurulu iki defa düşmüş ve üçüncü defa güvensizlik oyu verilmiş olursa, Başbakan, Cumhurbaşkanından, Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesini isteyebilir. Bu istek üzerine, Cumhurbaşkanı, Meclislerin Başkanlarına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Yenilenme kararı Resmî Gazete'de yayınlanır ve hemen seçime gidilir.</p> <p>VII. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu.</p> <p>MADDE 109</p> <p>Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adâlet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce, seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, Başbakanca</p>	<p>Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek, Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halk oyuna sunmak, Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün, tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,</p> <p>b) Yürütme alanına ilişkin olanlar:</p> <p>Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek, Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek, Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırarak, Yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek, Milletlerarası anlaşmaları onaylamak ve yayımlamak, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını</p>
--	--	--	--

		<p>Türkiye Büyük Millet Meclisinin bağımsız üyeleri arasından yeni Adâlet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları atar.</p> <p>108 inci madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar çekilir ve Başbakan geçici bir Bakanlar Kurulu kurar.</p> <p>Geçici Bakanlar Kuruluna, Adâlet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki bağımsızlardan olmak üzere, Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarından, bu Meclisteki oranlarına göre üye alınır.</p> <p>Siyasî parti gruplarından alınacak üye sayısını, Millet Meclisi Başkanı tesbit ederek Başbakana bildirir. Teklif edilen Bakanlığı kabûl etmiyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışardan bağımsızlar atanır.</p> <p>Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmî Gazete'de ilânından itibaren beş gün içinde kurulur.</p> <p>Geçici Bakanlar Kurulu için güven oyuna başvurulmaz.</p> <p>Geçici Bakanlar Kurulu, seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.</p>	<p>temsil etmek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek, Genelkurmay Başkanını atamak, Milli Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak, Milli Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek, Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak, Kararnameleri imzalamak, Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak, Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak, Devlet Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme yaptırtmak, Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek, Üniversite rektörlerini seçmek,</p> <p>c) Yargı ile ilgili olanlar: Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekilini, Askeri Yargıtay üyelerini, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek. Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir</p>
--	--	---	--

		<p>VIII. Millî savunma. a) Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı. MADDE 110 (Özgün hali) Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin mânevî varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur. Genelkurmay Başkanı, Silahlı Kuvvetlerin komutanıdır. Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanıca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.</p> <p>VIII. Millî savunma. a) Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı. MADDE 110 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin mânevî varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin</p>	<p>ve yetkileri kullanır. E. Sorumluluk ve sorumsuzluk hali Madde 105 Cumhurbaşkanının, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur. Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz. Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır. F. Cumhurbaşkanı vekillik etme Madde 106 – Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanı ait yetkileri kullanır.</p>
--	--	--	---

		<p>savaşa hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur. Genelkurmay Başkanı, Silâhlı Kuvvetlerin komutanıdır. Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.</p> <p>Millî Savunma Bakanlığının görev ve yetkileri, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarıyla ilişkileri kanunla düzenlenir.</p> <p>b) Millî Güvenlik Kurulu. MADDE 111 (Özgün hali) Millî Güvenlik Kurulu, kanunun gösterdiği Bakanlar ile Genelkurmay Başkanı ve kuvvet temsilcilerinden kuruludur. Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı Başkanlık eder; bulunmadığı zaman, bu görevi Başbakan yapar. Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere, gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir.</p>	<p>G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği Madde 107 – Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.</p> <p>H. Devlet Denetleme Kurulu Madde 108 İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar. Silahlı Kuvvetler ve yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır. Devlet Denetleme Kurulunun üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından, Cumhurbaşkanınca atanır. Devlet</p>
--	--	---	---

		<p>b) Millî Güvenlik Kurulu. MADDE 111 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md 1)</p> <p>Millî Güvenlik Kurulu, Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve kanunun gösterdiği bakanlar ile Kuvvet Komutanlarından kuruludur. Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı Başkanlık eder; bulunmadığı zaman, bu görevi Başbakan yapar. Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna tavsiye eder.</p> <p>C) İDARE</p> <p>I. İdarenin esasları. a) İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzelkişiliği. MADDE 112 İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.</p> <p>b) Yönetmelikler. MADDE 113 Bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların</p>	<p>Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, kanunla düzenlenir.</p> <p>II. Bakanlar Kurulu A. Kuruluş Madde 109 Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan kurulur. Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır. Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.</p> <p>B. Göreve başlama ve güvenoyu Madde 110 Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise toplantıya çağrılır. Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama</p>
--	--	---	--

		<p>ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler. Yönetmelikler Resmî Gazete ile yayınlanır.</p> <p>c) Yargı denetimi. MADDE 114 (Özgün hali) İdarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz. İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak dâvalarda süre aşımı, yazılı bildirim tarihinden başlar. İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.</p> <p>c) Yargı yolu. MADDE 114 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır. Yargı yetkisi, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlandıracak tarzda kullanılamaz. İdari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez.</p> <p>İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak dâvalarda süre aşımı, yazılı bildirim tarihinden başlar. İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.</p>	<p>yapılır.</p> <p>C. Görev sırasında güvenoyu Madde 111 Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştüğten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteyebilir. Güven istemi, Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz. Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.</p> <p>D. Görev ve siyasi sorumluluk Madde 112 Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur. Her bakan, Başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur. Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür. Bakanlar Kurulu üyelerinden milletvekili olmayanlar; 81'inci</p>
--	--	--	---

	<p>II. İdarenin kuruluşu.</p> <p>a) Merkezî idare.</p> <p>MADDE 115 Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, iktisadî şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için, yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir.</p> <p>b) Mahallî idareler.</p> <p>MADDE 116 Mahallî idareler, il, belediye veya köy halkının müşterek mahallî ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir. Mahallî idarelerin seçimleri, kanunun gösterdiği zamanlarda ve 55 inci maddede yazılı esaslara göre yapılır. Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim, ancak yargı yolu ile olur. Mahallî idarelerin kuruluşları, kendi aralarında birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu</p>	<p>maddede yazılı şekilde Millet Meclisi önünde andiçerler ve bakan sıfatını taşıdıkları sürece milletvekillerinin tabi oldukları kayıt ve şartlara uyarlar ve yasama dokunulmazlığına sahip bulunurlar. Bunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri gibi ödenek ve yolluk alırlar.</p> <p>E. Bakanlıkların kurulması ve bakanlar</p> <p>Madde 113 Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir. Açık olan bakanlıklarla izinli veya özürlü olan bir bakana, diğer bir bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazlasına vekillik edemez. Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana sevki halinde hükümet istifa etmiş sayılır. Herhangi bir sebeple boşalan bakanlığa en geç onbeş gün içinde atama yapılır.</p> <p>F. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu</p> <p>Madde 114 Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim</p>
--	---	--

	<p>idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.</p> <p>III. Memurlarla ilgili hükümler.</p> <p>a) Genel Kural.</p> <p>MADDE 117 Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar eliyle görülür.</p> <p>Memurların nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.</p> <p>b) Memur teminatı.</p> <p>MADDE 118 Memurlar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri mensupları hakkında yapılacak disiplin kovuşturmalarında, isnadolan hususun ilgiliye açıkça ve yazılı olarak bildirilmesi, yazılı savunmasının istenmesi ve savunma için belli bir süre tanınması şarttır.</p> <p>Bu esaslara uyulmadıkça disiplin cezası verilemez.</p> <p>Disiplin kararları, yargı merciilerinin denetimi dışında bırakılamaz.</p> <p>Asker kişiler hakkındaki hükümler saklıdır.</p> <p>c) Memurların siyasî partilere girememesi.</p> <p>MADDE 119 (Özgün hali) Memurlar ve kamu iktisadî teşebbüslerinin</p>	<p>dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.</p> <p>116'ncı madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar Kurulu çekilir ve Cumhurbaşkanı geçici Bakanlar Kurulunu kurmak üzere bir Başbakan atar. Geçici Bakanlar Kuruluna, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki veya Meclis dışındaki bağımsızlardan olmak üzere, siyasi parti gruplarından, oranlarına göre üye alınır. Siyasi parti gruplarından alınacak üye sayısını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tespit ederek Başbakana bildirir. Teklif edilen bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar atanır. Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmi Gazete'de ilanından itibaren beş gün içinde kurulur. Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna başvurulmaz. Geçici Bakanlar Kurulu seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.</p> <p>G. Tüzükler</p>
--	--	---

		<p>yönetim ve denetim işlerinde çalışanlar ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış olanların merkez kurullarında görev alanlar, siyasî partilere üye olamazlar.</p> <p>Memurlar ve kamu iktisadî teşebbüslerinde çalışanlar, görevlerini yerine getirirken vatandaşlar arasında, siyasî kanaatlarından dolayı herhangi bir ayırım yapamazlar.</p> <p>Bu esaslara aykırı hareketleri mahkeme hükmüyle sâbit olanlar, kamu hizmetinden temelli çıkarılır.</p> <p>c) Memurların siyasî partilere ve sendikalara girememesi.</p> <p>MADDE 119 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Memurlar ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yönetim ve denetim işlerinde çalışanlar ve kamu yararına çalışan demeklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış olanların merkez kurullarında görev alanlar, siyasî, partilere ve sendikalara üye olamazlar.</p> <p>Memurlar ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinde çalışanlar, görevlerini yerine getirirken, vatandaşlar arasında siyasî kanaatlerinden dolayı herhangi bir ayırım yapamazlar.</p> <p>Bu esaslara aykırı hareketleri mahkeme</p>	<p>Madde 115 Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir.</p> <p>Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.</p> <p>H. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi</p> <p>Madde 116 Bakanlar Kurulunun, 110'uncu maddede belirtilen güvenoyunu alamaması ve 99'uncu veya 111'inci maddeler uyarınca güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; kırkbeş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulamadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde</p> <p>Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine kırkbeş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması hallerinde de Cumhurbaşkanı</p>
--	--	--	--

		<p>hükmüyle sabit olanlar, kamu hizmetinden temelli çıkarılır. İşçi niteliği taşımayan kamu hizmetlilerinin meslekî menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacını güden kuruluşların bağlı olacakları hükümler kanunla düzenlenir.</p> <p>IV. Özerk kuruluşlar.</p> <p>a) Üniversiteler.</p> <p>MADDE 120 (Özgün hali)</p> <p>Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, bilimsel ve idarî özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Üniversiteler, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir; özel kanuna göre kurulmuş Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır. Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, Üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar.</p> <p>Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler.</p> <p>Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, öğretim ve araştırma görevlerinin Üniversite organlarıncaya denetlenmesi, bu</p>	<p>Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Yenilenme kararı Resmi Gazetede yayımlanır ve seçime gidilir.</p> <p>İ. Milli Savunma</p> <p>1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı</p> <p>Madde 117</p> <p>Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanlığı tarafından temsil olunur. Milli güvenliğinin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur. Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir. Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakanı karşı sorumludur. Milli Savunma Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları ile görev ilişkileri ve yetki alanı kanunla düzenlenir.</p>
--	--	---	--

		<p>esaslara göre kanunla düzenlenir.</p> <p>Siyasî partilere üye olma yasağı, Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında uygulanmaz. Ancak, bunlar partilerin genel merkezleri dışında yönetim görevi alamazlar.</p> <p>IV. Özerk üniversite, tarafsız radyo - televizyon, haber ajansları.</p> <p>a) Üniversiteler.</p> <p>MADDE 120 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz.</p> <p>Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir. Özel kanuna göre kurulan Devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.</p> <p>Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar.</p>	<p>2. Milli Güvenlik Kurulu</p> <p>Madde 118</p> <p>Millî Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur. Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir. Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca öncelikle dikkate alınır. Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir. Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.</p>
--	--	---	---

	<p>Son fıkra hükümleri saklıdır.</p> <p>niversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler. üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri ve üniversite organlarının sorumluluğu, öğrenim ve öğretim hürriyetlerini engelleyici eylemleri önleme tedbirleri, üniversiteler arasında ihtiyaca göre öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevlendirilmesinin sağlanması, öğrenim ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma plânı ilkelerine göre yürütülmesi esasları kanunla düzenlenir.</p> <p>Üniversitelerin bütçeleri, genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak yürürlüğe konulur ve denetlenir.</p> <p>Üniversitelerle onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarınca giderilmemesi halinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyar ve bu kararını</p>	<p>Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.</p> <p>III. Olağanüstü yönetim usulleri</p> <p>A. Olağanüstü haller</p> <p>1. Tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanı</p> <p>Madde 119</p> <p>Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde,</p> <p>Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.</p> <p>2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilanı</p> <p>Madde 120</p> <p>Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde,</p> <p>Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek</p>
--	---	---

	<p>hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamasına sunar.</p> <p>Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, el koyma kararının ilân ve uygulanma usulleri ile süresi ve devamınca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı kanunla düzenlenir.</p> <p>b) Radyo ve televizyonun idaresi ve haber ajansları.</p> <p>MADDE 121 (Özgün hali) Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanunla düzenlenir.</p> <p>Her türlü radyo ve televizyon yayımları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır.</p> <p>Radyo ve televizyon idaresi, kültür ve eğitime yardımcılık görevinin gerektirdiği yetkilere sahip kılınır.</p> <p>Devlet tarafından kurulan veya Devletin malî yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır.</p> <p>b) Radyo ve televizyonun idaresi ve haber ajansları.</p> <p>MADDE 121 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir. Kanun, yönetim ve denetimde</p>	<p>üzere olağanüstü hal ilan edebilir.</p> <p>3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme</p> <p>Madde 121 Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilanına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmi Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir. 119'uncu madde uyarınca ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir. Olağanüstü hal süresince,</p>
--	---	---

		<p>ve yönetim organlarının kuruluşunda tarafsızlık ilkesini bozacak hükümler koyamaz. Her türlü radyo ve televizyon yayımları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır.</p> <p>Haber ve programların seçilmesinde, işlenmesinde ve sunulmasında ve kültür ve eğitime yardımcı görevinin yerine getirilmesinde Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyetin, millî güvenliğin ve genel ahlâkın gereklerine uyulması, haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları ile organların seçimi, yetki, görev ve sorumlulukları kanunla düzenlenir.</p> <p>Devlet tarafından kurulan veya Devletin malî yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır.</p> <p>V. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları. MADDE 122 Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir.</p> <p>İdare, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak</p>	<p>Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarabilir. Bu kararname, Resmi Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclise onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.</p> <p>B. Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali Madde 122 – Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik ve olağanüstü hal ilanını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaş gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun</p>
--	--	--	---

		<p>görevinden uzaklaştırılmaz.</p> <p>Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.</p> <p>VI. Olağanüstü yönetim usûlleri.</p> <p>a) Olağanüstü haller.</p> <p>MADDE 123</p> <p>Olağanüstü hallerde vatandaşlar için konulabilecek para, mal ve çalışma yükümleri ile bu hallerin ilânı, yürütülmesi ve kaldırılması ile ilgili usûller kanunla düzenlenir.</p> <p>b) Sıkıyönetim.</p> <p>MADDE 124</p> <p>(Özgün hali) Savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtilerin meydana çıkması sebebiyle, Bakanlar Kurulu, süresi bir ayı aşmamak üzere, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya her yerinde sıkıyönetim ilân edebilir ve bunu hemen, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunar. Meclis, gerekli gördüğü zaman sıkıyönetim süresini kısaltabileceği gibi, tamamiyle de kaldırabilir. Meclisler toplanık değilse, hemen toplantıya çağırılır.</p>	<p>bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilan edebilir. Bu karar, derhal Resmi Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir. Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir. Bu karamamameler Resmi Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul İçtüzükte belirlenir. Sıkıyönetimin her defasında dört ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz. Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri,</p>
--	--	---	--

		<p>Sıkıyönetimin her defasında iki ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Bu kararlar, Meclislerin birleşik toplantısında alınır.</p> <p>Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı kanunla gösterilir.</p> <p>b) Sıkıyönetim ve savaş hali. MADDE 124 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren veya Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketleri hakkında kesin belirtilerin ortaya çıkması sebebiyle Bakanlar Kurulu, süresi iki ayı aşmamak üzere, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya her yerinde sıkıyönetim ilân edebilir ve bunu hemen, Türkiye Büyük</p>	<p>hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir.</p> <p>Sıkıyönetim komutanları Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.</p> <p>IV. İdare A. İdarenin esasları 1. İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzelkişiliği Madde 123 İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.</p> <p>2. Yönetmelikler Madde 124 Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler. Hangi yönetmeliklerin Resmi Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.</p> <p>B. Yargı yolu Madde 125 İdarenin her türlü</p>
--	--	---	---

		<p>Millet Meclisinin onamasına sunar. Meclis gerekli gördüğü zaman, sıkıyönetim süresini kısaltabileceği gibi, tamamiyle de kaldırabilir. Meclisler toplanık değilse, hemen toplantıya çağırılır.</p> <p>Sıkıyönetimin her defasında iki ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Bu kararlar Meclislerin Birleşik toplantısında alınır.</p> <p>Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için konulabilecek yükümler kanunla gösterilir.</p> <p>VII. Kanunsuz emir. MADDE 125 Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri</p>	<p>eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır. İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar. Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez. İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir. Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir. İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.</p>
--	--	--	--

		<p>yerine getiren sorumlu olmaz.</p> <p>Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilemez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.</p> <p>Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.</p> <p>D) İKTİSADÎ VE MALÎ HÜKÜMLER</p> <p>I. Bütçe.</p> <p>MADDE 126</p> <p>Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.</p> <p>Kanun, kalkınma plânları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usûller koyabilir.</p> <p>Genel ve katma bütçelerin nasıl yapılacağı ve uygulanacağı kanunla gösterilir. Bütçe kanununa bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.</p> <p>II. Sayıştay; kamu iktisadi teşebbüslerinin denetlenmesi.</p> <p>MADDE 127</p> <p>(Özgün hali) Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi</p>	<p>C. İdarenin kuruluşu</p> <p>1. Merkezi idare</p> <p>Madde 126</p> <p>Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.</p> <p>2. Mahalli idareler</p> <p>Madde 127</p> <p>Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Mahallî idarelerin seçimleri, Anayasanın 67 nci maddesindeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir. Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını</p>
--	--	---	---

		<p>adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.</p> <p>Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usûlleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.</p> <p>Kamu iktisadî teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi kanunla düzenlenir.</p> <p>II. Sayıştay; Silâhlı Kuvvetlerin mallarının ve kamu iktisadi teşebbüslerinin denetlenmesi. MADDE 127 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.</p> <p>Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri</p>	<p>kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir. Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.</p> <p>D. Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler 1. Genel ilkeler Madde 128 Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına</p>
--	--	---	--

		<p>hakları ve yükümleri ve diğer özlük işleri Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.</p> <p>Silâhlı Kuvvetler elinde bulunan devlet mallarının Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlenmesi usulleri, millî savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.</p> <p>Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi kanunla düzenlenir.</p> <p>III. Kesin hesaplar. MADDE 128 Kesin hesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları mali yılın sonundan başlayarak en geç bir yıl sonra, Bakanlar Kurulunca, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesin hesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç altı ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.</p> <p>IV. Kalkınma. a) Kalkınma plânı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı. MADDE 129 İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma</p>	<p>göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür. Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.</p> <p>2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence Madde 129 Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler. Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. Uyarma ve kınama cezalarıyla ilgili olanlar hariç, disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz. Silahlı Kuvvetler mensupları ile hakimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır. Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan</p>
--	--	---	---

		<p>plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir.</p> <p>Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve görevleri, plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve plânın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlayacak tedbirler özel kanunla düzenlenir.</p> <p>b) Tabii servet kaynaklarının aranması ve işletilmesi. MADDE 130 Tabii servetler ve kaynakları, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Arama ve işletmenin Devletin özel teşebbüsle birleşmesi suretiyle veya doğrudan doğruya özel teşebbüs eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır.</p> <p>c) Ormanların korunması ve geliştirilmesi. MADDE 131 (Özgün hali) Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.</p> <p>Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve</p>	<p>doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir. Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır.</p> <p>E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları 1. Yükseköğretim kurumları Madde 130 Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur. Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir. Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını</p>
--	--	--	--

		<p>işletilmesi özel kişilere devrolunamaz. Bu ormanlar, zamanaşımıyla mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.</p> <p>Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez.</p> <p>Ormanlar içinde veya hemen yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından gerekirse, başka yere yerleştirilmesi kanunla düzenlenir.</p> <p>Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz.</p> <p>Orman suçları için genel af çıkarılamaz; ormanların tahribine yol açacak hiçbir siyasi propaganda yapılamaz.</p> <p>c) Ormanların ve orman köylüsünün korunması, ormanların geliştirilmesi. Madde 131 (Değişik: 17/4/1970 - 1255 S. Kanun/md. 1) Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.</p> <p>Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının</p>	<p>gözetir. Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.</p> <p>Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır. Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanı, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.</p> <p>Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar.</p> <p>Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.</p> <p>Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki</p>
--	--	---	--

		<p>mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devrolunamaz. Bu ormanlar, zamanaşımıyla mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.</p> <p>Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanlar içinde veya hemen yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından, ormanın gözetilmesinde ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliği yapmasını sağlayıcı tedbirler ve gereken hallerde başka yere yerleştirme kanunla düzenlenir.</p> <p>Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvalık, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan topraklarla şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir daraltma yapılamaz. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz.</p> <p>Ormanların tahribedilmesine yol açan hiçbir siyasî propaganda yapılamaz.</p>	<p>ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, mali işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı mali kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir. Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir.</p>
--	--	---	--

		<p style="text-align: center;">ÜÇÜNCÜ BÖLÜM</p> <p style="text-align: center;">YARGI</p> <p style="text-align: center;">A) GENEL HÜKÜMLER</p> <p>I. Mahkemelerin bağımsızlığı. MADDE 132 Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlarına göre hüküm verirler.</p> <p>Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve tâlimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.</p> <p>Görülmede olan bir dâva hakkında Yasama Meclislerinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.</p> <p>II. Hâkimlik teminatı. MADDE 133 Hâkimler azlolunamaz. Kendileri istemedikçe, Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya</p>	<p>2. Yükseköğretim üst kuruluşları Madde 131 Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim - öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.</p> <p>Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler, Bakanlar Kurulu ve Genelkurmay Başkanlığınca seçilen ve sayıları, nitelikleri ve seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur. Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.</p>
--	--	---	--

		<p>kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylıklarından yoksun kılınmaz.</p> <p>Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlarla görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar ve meslekte kalmalarının caiz olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.</p> <p>III. Hâkimlik mesleği. MADDE 134 (Özgün hali) Hâkimlerin nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili suçlarından dolayı soruşturma yapılmasına ve yargılanmalarına karar verilmesi meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre, kanunla düzenlenir.</p> <p>Hâkimler altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler. Askeri hâkimlerin yaş haddi kanunla belli edilir.</p>	<p>3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tabi olanlar Madde 132 Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tabidir.</p> <p>F. Radyo ve Televizyon İdaresi ve kamuyla ilişkili haber ajansları Madde 133 Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzelkişiliği halinde düzenlenir. Kanun; Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığını, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü, toplumun huzurunu, genel ahlaki ve Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerini koruyacak tarzda yayın yapmasını düzenler ve Kurumun yönetim ve denetiminde, yönetim organlarının oluşturulmasında ve her türlü radyo ve televizyon yayınlarında tarafsızlık ilkesini gözetir. Haber ve programların seçilmesi, işlenmesi, sunulması ve millî kültür ve eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesi, haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları, organların seçimi, görev, yetki ve sorumlulukları kanunla düzenlenir. Yukarıdaki ikinci fıkra hükümleri, kamu iktisadi</p>
--	--	--	---

	<p>Hâkimler, kanunda belirtilenlerden başka, genel ve özel hiçbir görev alamazlar.</p> <p>III. Hâkimlik mesleği. MADDE 134 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Hâkimlerin nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili suçlarından dolayı soruşturma yapılmasına ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre, kanunla düzenlenir.</p> <p>Hâkimler altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler. Askeri hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunla belli edilir.</p> <p>Hâkimler, kanunda belirtilenlerden başka, genel ve özel hiçbir görev alamazlar.</p> <p>IV. Duruşmanın açık ve kararların gerekçeli olması. MADDE 135 Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmalardan</p>	<p>teşebbüsü niteliği taşıyan veya Devlet yahut diğer kamu tüzelkişilerinden malî yardım gören haber ajansları hakkında da uygulanır.</p> <p>G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Madde 134 Atatürkçü düşüncüyü, Atatürk ilke ve inkılaplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevi himayelerinde, Cumnurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzel kişiliğine sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur.</p> <p>Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen mali menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.</p> <p>H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları Madde 135</p>
--	--	--

		<p>bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına, ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.</p> <p>Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.</p> <p>Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.</p> <p>V. Mahkemelerin kuruluşu. MADDE 136 (Özgün hali) Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usûlleri kanunla düzenlenir.</p> <p>V. Mahkemelerin kuruluşu. MADDE 136. Ekli 2., 3., 4., 5., 6. ve 7. Fıkra hali)</p> <p>Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usûlleri kanunla düzenlenir.</p> <p>(Ek 2. Fıkra : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 3) Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devlet güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur. Ancak, sıkıyönetim ve</p>	<p>Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.</p> <p>Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz. Meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyet gösteremezler; siyasetle uğraşamazlar, siyasî partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemezler.</p> <p>Siyasî partiler, sendikalar ve sendika üst kuruluşları; meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde aday gösteremezler ve belirli adayların leh veya aleyhlerinde faaliyette bulunamazlar ve propaganda</p>
--	--	---	--

		<p>savaş haline ilişkin hükümler saklıdır.</p> <p>(Ek 3. Fıkra : 15/13/1973 - 1699 S. Kanun/md. 3) Devlet Güvenlik Mahkemesinde bir başkan, dört asıl ve iki yedek üye ile bir savcı ve yeteri kadar savcı yardımcısı bulunur. Başkan, iki asıl ve bir yedek üye ile savcı, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından; iki asıl ve bir yedek üye birinci sınıf askeri hâkimler arasından; savcı yardımcısı ise cumhuriyet savcıları ve askeri hâkimler arasından atanır.</p> <p>(Ek 4. Fıkra : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 3) Devlet Güvenlik Mahkemesi Başkanlığı, üyeliği, yedek üyeliği, savcılığı ve savcı yardımcılığı atamalarında Bakanlar Kurulunca her boş yer için bir misli aday gösterilir. Bu adaylar arasından Devlet Güvenlik Mahkemesi hâkimlerinin atanması Yüksek Hâkimler Kurulunca, savcı ve yardımcılarının atanmaları Yüksek Savcılar Kurulunca; askeri hâkimlerden üye, yedek üye ve savcı yardımcılarının atanmaları ise özel kanunlarında gösterilen usule göre yapılır.</p> <p>(Ek 5. Fıkra : 15/13/1973 - 1699 S. Kanun/md. 3) Devlet Güvenlik Mahkemeleri başkan, üye ve yedek</p>	<p>yapamazlar. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunda gösterildiği şekilde Devletin idarî ve malî denetimine tâbidir. Amaçları dışında faaliyet gösteren ve siyasetle uğraşan meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirttiği merciin istemi üzerine, mahkeme kararı ile son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir. Türk Devletinin varlık ve bağımsızlığının, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün, toplumun huzurunun korunması ve Devletin Anayasada belirtilen temel niteliklerini tehdit edici faaliyetlerin önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahallin en büyük mülkî amiri bu organları geçici olarak görevden uzaklaştırabilir. Görevden uzaklaştırma kararı; üç gün içinde mahkemeye bildirilir. Mahkeme görevden uzaklaştırma kararının yerinde olup olmadığına en geç on gün içinde karar verir.</p> <p>İ. Diyanet İşleri Başkanlığı Madde 136 Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve</p>
--	--	--	--

	<p>üyeri ile savcı ve savcı yardımcıları üç yıl için atanırlar, süresi bitenler yeniden atanabilirler.</p> <p>(Ek 6. Fıkra : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 3) Devlet Güvenlik Mahkemeleri kararlarının temyiz mercii Yargıtay'da yalnız bu mahkemelerin kararlarını incelemek üzere kurulacak daire veya daireler; Genel Kurul ise, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kuruludur.</p> <p>(Ek 7. Fıkra : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 3) Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluş ve işleyişi, görev ve yetkileri ve yargılama usulleri ile ilgili diğer hükümler kanunda gösterilir.</p> <p>VI. Savcılık. MADDE 137 (Özgün hali) Kanun, Cumhuriyet Savcılarının ve Kanunsözcülerinin özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında teminat sağlayıcı hükümler koyar. Cumhuriyet Başsavcısı, Başkanunsözcüsü ve Askeri Yargıtay Başsavcısı, yüksek mahkemeler hâkimleri hakkındaki hükümlere tâbidir.</p>	<p>bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.</p> <p>J. Kanunsuz emir Madde 137 Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilirse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz. Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.</p> <p>ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Yargı</p> <p>I. Genel hükümler A. Mahkemelerin bağımsızlığı Madde 138 Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında</p>
--	--	--

		<p>VI. Savcılık. MADDE 137 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Cumhuriyet savcıları, idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.</p> <p>Cumhuriyet savcılarının Yargıtay üyeliğine seçilmeleri dışında kalan bütün özlük işleri ve disiplin cezaları ile meslekten çıkarılmaları hakkında karar verme yetkisi Yüksek Savcılar Kurulundur. Bu Kurulun kararları kesin olup bunlar aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Ancak disiplin ve meslekten çıkarma cezaları ile ilgili kararların bir defa daha incelenmesini Adalet Bakanı ve hakkında karar verilen Cumhuriyet Savcısı isteyebilir.</p> <p>Yüksek Savcılar Kurulu, Adalet Bakanının başkanlığında Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca seçilen üç asıl ve iki yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve Özlük İşleri Genel Müdüründen kurulur. Adalet Bakanı bulunmadığı zaman Kurula Cumhuriyet Başsavcısı Başkanlık eder.</p> <p>Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Adalet Bakanlığı Cumhuriyet savcılarını geçici yetki ile görevlendirerek bu</p>	<p>mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.</p> <p>Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.</p> <p>B. Hakimlik ve savcılık teminatı Madde 139</p> <p>Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz. Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.</p>
--	--	--	---

		<p>kararı ilk toplantısında Kurulun onamasına sunar. Bakanlık Merkez kuruluşunda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak Cumhuriyet savcılarını, muvafakatlarını alarak, atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.</p> <p>Cumhuriyet savcılarının denetimi ve haklarındaki soruşturma Adalet Bakanlığı müfettişleri veya üst dereceli Cumhuriyet savcıları eliyle yapılır.</p> <p>Yüksek Savcılar Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, toplantı ve karar yeter sayısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca seçilecek asıl ve yedek üyelerin seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.</p> <p>Cumhuriyet Başsavcısı, yüksek mahkemeler hâkimleri hakkındaki hükümlere tabidir.</p> <p>VII. Askerî yargı. MADDE 138 (Özgün hali) Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçlarıyla, bunların asker kişileri aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait dâvalara bakmakla görevlidirler.</p>	<p>C. Hakimlik ve savcılık mesleği Madde 140</p> <p>Hakimler ve savcılar adli ve idari yargı hakim ve savcılar olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hakim ve savcılar eliyle yürütülür.</p> <p>Hakimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler. Hakim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir. Hakimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askerî hakimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir. Hakimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmi ve özel hiçbir görev alamazlar.</p>
--	--	---	--

		<p>Askerî mahkemeler, asker olmayan kişileri, ancak özel kanunda belirtilen askerî suçlarından dolayı yargırlarlar.</p> <p>Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir.</p> <p>Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması şarttır.</p> <p>Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askeri hâkimlerin özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetinin gereklerine göre özel kanunla düzenlenir.</p> <p>VII. Askerî Yargı. MADDE 138 (İlk Değişiklik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 1)</p> <p>Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçları ile, bunların asker kişileri aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.</p> <p>Askerî mahkemeler asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları ile</p>	<p>Hakimler ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar. Hakim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idari görevlerde çalışanlar, hakimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tabidirler. Bunlar, hakimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hakimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.</p> <p>D. Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması Madde 141 Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir. Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur. Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır. Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.</p> <p>E. Mahkemelerin kuruluşu Madde 142 Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.</p> <p>F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri Madde 143 Devletin ülkesi ve</p>
--	--	---	---

		<p>kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askerî mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara bakmakla görevlidirler. Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir.</p> <p>Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması şarttır.</p> <p>Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin refakatinde buldukları komutanlarla ilişkileri mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.</p> <p>VII. Askerî Yargı. MADDE 138 (Son Değişiklik 4. Fıkra : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 4)</p> <p>Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçları ile, bunların asker kişileri aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara</p>	<p>milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur. Devlet Güvenlik Mahkemesinde bir Başkan, iki asıl ve iki yedek üye ile bir savcı ve yeteri kadar savcı yardımcısı bulunur. Başkan, bir asıl ve bir yedek üye ile savcı, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından; bir asıl ve bir yedek üye, birinci sınıf askerî hâkimler arasından; savcı yardımcısı ise Cumhuriyet savcıları ve askerî hâkimler arasından özel kanunlarında gösterilen usule göre atanır. Devlet Güvenlik Mahkemesi Başkan, üye ve yedek üyeleri ile savcı ve savcı yardımcısı dört yıl için atanırlar, süresi bitenler yeniden atanabilirler. Devlet Güvenlik Mahkemeleri kararlarının temyiz mercii Yargıtaydır. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin işleyişi, görev ve yetkileri ve yargılama usulleri ile ilgili diğer hükümler, kanunda gösterilir. Devlet Güvenlik Mahkemesinin yargı çevresine giren bölgelerde sıkıyönetim ilan edilmesi halinde,</p>
--	--	---	---

	<p>bakmakla görevlidirler.</p> <p>Askerî mahkemeler asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askerî mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara bakmakla görevlidirler.</p> <p>Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir.</p> <p>Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması şarttır. Ancak, savaş halinde bu şart aranmaz.</p> <p>Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin refakatinde buldukları komutanlarla ilişkileri mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.</p> <p>B) YÜKSEK MAHKEMELER</p> <p>I. Yargıtay. MADDE 139 (Özgün hali) Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.</p>	<p>bu bölgelerle sınırlı olmak üzere kanunla belirlenen esaslara göre Devlet Güvenlik Mahkemesi, Sıkıyönetim Askeri Mahkemesine dönüştürülebilir.</p> <p>G. Hâkim ve savcılarının denetimi Madde 144 Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (Hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma, Adalet Bakanlığının izni ile adalet müfettişleri tarafından yapılır. Adalet Bakanı soruşturma ve inceleme işlemlerini, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırabilir.</p> <p>H. Askeri yargı Madde 145 Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler, asker kişilerin; askerî olan suçları ile bunların asker kişileri, aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri</p>
--	---	--

		<p>Kanunla gösterilen belli dâvalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.</p> <p>Yargıtay üyeleri Yüksek Hâkimler Kurulunca, Yargıtay Birinci Başkanıyla İkinci Başkanları ve Cumhuriyet Başsavcısı Yargıtay büyük genel kurulunca, üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.</p> <p>Yargıtayın kuruluşu, işleyişi Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri kanunla düzenlenir.</p> <p>I. Yargıtay. MADDE 139 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli dâvalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar. Yargıtay üyeleri birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu mesleklerden sayılanlar arasından Yüksek Hâkimler Kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.</p> <p>Yargıtay, Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısını, kendi üyeleri arasından, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçer.</p>	<p>suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler. Askerî mahkemeler, asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askeri mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara da bakmakla görevlidirler. Askerî mahkemelerin savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adli yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir. Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin mahkemesinde görevli buldukları komutanlık ile ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı, askerlik hizmetinin gereklerine göre kanunla düzenlenir. Kanun, ayrıca askerî hâkimlerin yargı hizmeti dışındaki askerî hizmetler yönünden askerî hizmetlerin gereklerine göre teşkilatında görevli buldukları komutanlık ile olan ilişkilerini de gösterir.</p>
--	--	--	--

		<p>Yargıtay Birinci Başkanıyla ikinci başkanlarının ve Cumhuriyet Başsavcısının görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.</p> <p>Yargıtayın kuruluşu, işleyişi Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri ve ikinci başkanların seçim usulleri kanunla düzenlenir.</p> <p>II. Danıştay. MADDE 140 (Özgün hali) Danıştay, kanunların başka idarî yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesidir.</p> <p>Danıştay, idarî uyuşmazlıkları ve dâvaları görmek ve çözümlmek, Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir. Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsü, kanunda gösterilen niteliklere sahip kimseler arasından, Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinden meydana gelen kurulca gizli oyla ve üçte iki çoğunlukla seçilir. İlk iki oylamada çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.</p>	<p>II. Yüksek mahkemeler A. Anayasa Mahkemesi 1. Kuruluşu Madde 146</p> <p>Anayasa Mahkemesi onbir asıl ve dört yedek üyeden kurulur.</p> <p>Cumhurbaşkanı, iki asıl ve iki yedek üyeyi Yargıtay, iki asıl ve bir yedek üyeyi Danıştay, birer asıl üyeyi Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurullarınca kendi Başkan ve üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; bir asıl üyeyi ise Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan Yükseköğretim kurumları öğretim üyeleri içinden göstereceği üç aday arasından; üç asıl ve bir yedek üyeyi üst kademe yöneticileri ile avukatlar arasından seçer. Yükseköğretim kurumları öğretim üyeleri ile üst kademe yöneticileri ve avukatların Anayasa Mahkemesine asıl ve yedek üye seçilebilmeleri için, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim görmüş veya öğrenim kurumlarında en az onbeş yıl öğretim üyeliği veya kamu hizmetinde en az onbeş yıl fiilen çalışmış veya en az onbeş yıl avukatlık yapmış olmak şarttır. Anayasa</p>
--	--	--	--

		<p>Danıştay Başkan ve üyeleriyle Başkanunsözcüsünün seçimlerinde Bakanlar Kurulu ile Danıştay genel kurulunca ayrı ayrı boş yer sayısı kadar aday gösterilir.</p> <p>Danıştayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usûlleri, mensuplarının nitelikleriyle atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulanması, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.</p> <p>II. Danıştay. MADDE 140 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Danıştay, kanunların başka idari yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesidir.</p> <p>Danıştay, idari uyuşmazlıkları ve dâvaları görmek ve çözümlenmek, Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.</p> <p>Danıştay üyeleri, Bakanlar Kurulu ile</p>	<p>Mahkemesi, asıl üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Anayasa Mahkemesi üyeleri, aslî görevleri dışında resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.</p> <p>2. Üyeliğin sona ermesi Madde 147 Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.</p> <p>3. Görev ve yetkileri Madde 148 Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş</p>
--	--	---	---

		<p>Danıştay Genel Kurulunca ayrı ayrı boş yer sayısı kadar gösterilecek adaylar arasından Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinin üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.</p> <p>Danıştay, Başkanını ve Başkanunsözcüsünü, kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçer. Başkan, daire başkanları ve Başkanunsözcüsünün görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.</p> <p>Danıştayın kuruluşu, işleyişi, yargılama ve daire başkanlarının seçimi usulleri, mensuplarının nitelikleriyle atanmaları hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri meslekte ilerlemeleri haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulanması, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.</p> <p>Asker kişilerle ilgili idari eylem ve işlemlerin yargı denetimi Askerî Yüksek İdare Mahkemesince yapılır. Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri,</p>	<p>hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz. Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; defi yoluyla da ileri sürülemez.</p> <p>Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar. Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet</p>
--	--	--	---

	<p>başkan ve üyelerinin nitelikleri ile atanmaları, disiplin ve özlük işleri; hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre, kanunla düzenlenir.</p> <p>III. Askerî Yargıtay. MADDE 141 (Özgün hali) Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, kanunla gösterilen askerî işlere ait belli dâvalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.</p> <p>Askerî Yargıtay üyeleriyle Başsavcısı, hâkimlik niteliğine sahip, kırk yaşını bitirmiş ve en az on yıl askerî hâkimlik veya askerî savcılık yapmış kimseler arasından, Askerî Yargıtay genel kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla boş yerin üç misli olarak gösterdiği adaylar arasından Cumhurbaşkanınca seçilir.</p> <p>Askerî Yargıtay, Başkanlarını kendi üyeleri arasından seçer.</p> <p>Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usûlleri, üyeler hakkındaki disiplin işleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.</p>	<p>Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcısı vekili yapar. Yüce Divan kararları kesindir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.</p> <p>4. Çalışma ve yargılama usulü Madde 149 Anayasa Mahkemesi, Başkan ve on üye ile toplanır, salt çoğunluk ile karar verir. Anayasa değişikliklerinde iptale karar verebilmesi için üçte iki oy çokluğu şarttır. Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.</p> <p>Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri kanunla; mahkemenin çalışma esasları ve üyeleri arasındaki işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir. Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir.</p> <p>5. İptal davası Madde 150 Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve</p>
--	---	---

		<p>III. Askerî Yargıtay. MADDE 141 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli dâvalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.</p> <p>Askerî Yargıtay üyeleri en az albay rütbesinde birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tam sayısının salt çoğunluğu ile her boş yerin üç misli olarak gösterdiği adaylar arasından Cumhurbaşkanınca seçilir.</p> <p>Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.</p> <p>Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri ve üyeler hakkındaki disiplin ve özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.</p> <p>IV. Uyuşmazlık Mahkemesi. MADDE 142 Uyuşmazlık Mahkemesi, adlî, idarî ve askerî yargı</p>	<p>esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasi partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır.</p> <p>6. Dava açma süresi Madde 151 Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya içtüzüğün Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.</p> <p>7. Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi Madde 152 Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri</p>
--	--	--	--

	<p>mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlenmeye yetkilidir.</p> <p>Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir. Bu Mahkemenin Başkanlığını, Anayasa Mahkemesince kendi asıl veya yedek üyeleri arasından görevlendirilen bir üye yapar.</p> <p>C) YÜKSEK HÂKİMLER KURULU</p> <p>I. Kuruluş. MADDE 143 (Özgün hali) Yüksek Hâkimler Kurulu, onsekiz asıl ve beş yedek üyeden kuruludur. Bu üyelerden altısı Yargıtay genel kurulunca, altısı birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerce ve kendi aralarından gizli oyla seçilir. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu, yüksek mahkemelerde hâkimlik etmiş veya bunlara üye olma şartlarını kazanmış kimseler arasından gizli oyla ve üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile üçer üye seçerler. Bu usûlle Yargıtay genel kurulunca iki, birinci sınıfa ayrılmış hâkimler ile Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu tarafından birer yedek üye seçilir.</p>	<p>bırakır. Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır. Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.</p> <p>Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmi Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.</p> <p>8. Anayasa Mahkemesinin kararları Madde 153 Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz. Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez. Kanun, kanun</p>
--	--	---

		<p>Yüksek Hâkimler Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kendi içinden Başkanını seçer.</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin görev süresi dört yıldır. Her iki yılda yarısının seçimi yenilenir. Hâkimlik görevinde iken seçilmiş olan üyeler ardı ardına iki defa seçilemez.</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulu üyeleri, görevleri süresince başka bir iş ve görev alamazlar.</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulunun kuruluşu, çalışma usûlleri, bölümleri ve bu bölümlerin görevleriyle toplantı ve karar yetersayıları, Başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri kanunla düzenlenir.</p> <p>Adâlet Bakanı, Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına katılabilir; oylamaya katılamaz.</p> <p>C) YÜKSEK HÂKİMLER KURULU</p> <p>I. Kuruluş. MADDE 143 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulu, onbir asıl ve üç yedek üyeden kurulur. Üyeler, Yargıtay Genel Kurulunca, kendi üyeleri arasından ve üye tamsayısının salt</p>	<p>hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez. İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar. İptal kararları geriye yürümez. Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.</p> <p>B. Yargıtay Madde 154 Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar. Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hakim ve Cumhuriyet savcılarını ile bu meslekten sayılanlar</p>
--	--	---	---

		<p>çoğunluğu ile gizli oyla seçilir.</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile, kendi içinden Başkanını ve bölüm başkanlarını seçer.</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin görev süresi dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulu üyeleri, görevleri süresince başka bir iş ve görev alamazlar.</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, bölümleri ve bu bölümlerin görevleriyle toplantı ve karar yeter sayıları, Başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri kanunla düzenlenir.</p> <p>Adalet Bakanı, gerekli gördüğü hallerde Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına başkanlık eder.</p> <p>II. Görev ve yetkileri. MADDE 144 (Özgün hali) Hâkimlerin bütün özlük işleri hakkında karar verme yetkisi Yüksek Hâkimler Kurulundur.</p> <p>Bir hâkimin, her ne sebeple olursa olsun, meslekten çıkarılması hakkındaki karar, genel kurulun salt çoğunluğuyla alınır.</p>	<p>arasından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.</p> <p>C. Danıştay Madde 155 Danıştay, idari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi</p>
--	--	---	--

		<p>Adâlet Bakanı, gerekli gördüğü hallerde, bir hâkim hakkında disiplin kovuşturması açılması için Yüksek Hâkimler Kuruluna başvurabilir.</p> <p>Bir mahkemenin veya bir kadronun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi, Yüksek Hâkimler Kurulunun uygun görmesine bağlıdır.</p> <p>Hâkimlerin denetimi, belli konular için Yüksek Hâkimler Kurulunca görevlendirilecek üst derecedeki hâkimler eliyle yapılır.</p> <p>II. Görev ve yetkileri. MADDE 144 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulu, adliye mahkemeleri hâkimlerinin özlük işleri hakkında kesin karar verir. Bu kararlar aleyhine başka mercilere başvurulamaz. Ancak, disiplin ve meslekten çıkarma cezaları ile ilgili kararların bir defa daha incelenmesini, Adalet Bakanı veya hakkında karar verilen hâkim istiyebilir.</p> <p>Bir hâkimin her ne sebeple olursa olsun, meslekten çıkarılması hakkındaki karar Yüksek Hâkimler Kurulu Genel Kurulunun salt çoğunluğu ile alınır.</p>	<p>olarak bakar. Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek, idarî uyuşmazlıkları çözümlmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir. Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idari yargı hakim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar arasından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir. Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idari yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.</p> <p>D. Askeri Yargıtay Madde 156 Askeri Yargıtay, askeri</p>
--	--	---	--

		<p>Adalet Bakanı gerekli gördüğü hallerde, bir hâkim hakkında disiplin kovuşturması açılmasını Yüksek Hâkimler Kurulundan istiyebilir.</p> <p>Bir mahkemenin veya bir hâkimin kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi, Yüksek Hâkimler Kurulunun uygun görmesine bağlıdır.</p> <p>Hâkimlerin denetimi ve haklarındaki soruşturma, Yüksek Hâkimler Kuruluna bağlı ve sürekli olarak görevli müfettiş hâkimler eliyle yapılır. Müfettiş hâkimler, hâkim ve Cumhuriyet savcılarını bu mesleklerden sayılanlar arasından Yüksek Hâkimler Kurulunca atanır. Müfettiş hâkimlerin nitelikleri ile atanma usulleri, hakları, ödevleri, ödenek ve yollukları, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulaması, hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.</p> <p>D) ANAYASA MAHKEMESİ</p> <p>I. Kuruluş.</p> <p>a) Üyelerin seçimi.</p> <p>MADDE 145 (Özgün hali) Anayasa Mahkemesi, onbeş asıl ve beş yedek üyeden</p>	<p>mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar. Askeri Yargıtay üyeleri birinci sınıf askeri hakimler arasından Askeri Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir. Askeri Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askeri Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar. Askeri Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.</p> <p>E. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi</p> <p>Madde 157 Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi</p>
--	--	---	---

		<p>kuruludur. Asıl üyelerden dördü Yargıtay, üçü Danıştay genel kurullarınca kendi Başkan ve üyeleriyle Başsavcı ve Başkanunsözcüsü arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Bir üye, Sayıştay genel kurulunca kendi başkan ve üyeleri arasından aynı usûlle seçilir. Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer. Cumhurbaşkanınca da iki üye seçilir. Cumhurbaşkanı bu üyelerden birini, Askeri Yargıtay genel kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla ve gizli oyla göstereceği üç aday arasından seçer. Anayasa Mahkemesi, kendi üyeleri arasından, gizli oyla ve üçte iki çoğunlukla, dört yıl için, bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer; yeniden seçilmek caizdir.</p> <p>Yasama Meclisleri, bu seçimleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından, üye tamsayılarının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla yaparlar. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.</p> <p>Yasama Meclislerince seçilecek üyelerden birer kişinin Üniversitelerin hukuk, iktisat ve siyasal bilimler öğretim üyelerinin birlikte toplanarak, açık</p>	<p>olması şartı aranmaz. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin askeri hakim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askeri hakimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hakim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir. Askeri hakim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır. Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hakim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.</p> <p>F. Uyuşmazlık Mahkemesi Madde 158 Uyuşmazlık Mahkemesi adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin</p>
--	--	--	---

		<p>üyeliklerin üç katı tutarında ve gizli oyla gösterecekleri adaylar arasından olması gereklidir.</p> <p>Anayasa Mahkemesine asıl veya yedek üye olabilmek için, kırk yaşını doldurmuş bulunmak ve Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay veya Sayıştayda Başkanlık, üyelik, Başsavcılık, Başkanunsözcülüğü veya Üniversitelerde hukuk, iktisat ve siyasal bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği veya onbeş yıl avukatlık yapmış olmak şarttır.</p> <p>Anayasa Mahkemesine, Yargıtay iki, Danıştay ile Yasama Meclislerinin herbiri birer yedek üye seçerler. Yedek üyelerin seçiminde de, asılların seçimindeki usûl uygulanır.</p> <p>Anayasa Mahkemesi üyeleri, resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.</p> <p>D) ANAYASA MAHKEMESİ</p> <p>I. Kuruluşu.</p> <p>a) Üyelerin Seçimi</p> <p>MADDE 145 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Anayasa Mahkemesi, onbeş asıl ve beş yedek üyeden kuruludur. Asıl üyelerden dördü Yargıtay, üçü Danıştay Genel kurullarınca kendi Başkan ve</p>	<p>olarak çözümlenmeye yetkilidir. Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar. Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.</p> <p>III. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu</p> <p>Madde 159 Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar. Kurulun Başkanı, Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay Genel Kurulunun, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından, her üyelik için gösterecekleri üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilirler. Kurul, seçimle gelen asıl üyeleri arasından bir başkanvekili seçer. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; adlî ve</p>
--	--	--	---

		<p>üyeleriyle Cumhuriyet Başsavcısı ve Başkanunsözcüsü arasında üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Bir üye Sayıştay Genel Kurulunca kendi Başkan ve üyeleri arasında aynı usulle seçilir. Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer. Cumhurbaşkanınca da iki üye seçilir.</p> <p>Cumhurbaşkanı, bu üyelerden birini, Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla göstereceği üç aday arasından seçer. Yasama Meclisleri, bu seçimleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından, üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla yaparlar. Yasama Meclislerince yapılacak seçimlerde, adaylığa başvurma ve seçim esas ve usulleri kanunla düzenlenir.</p> <p>Anayasa Mahkemesi, kendi üyeleri arasında, gizli oyla ve salt çoğunlukla, dört yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer; yeniden seçilmek caizdir.</p> <p>Anayasa Mahkemesine asil veya yedek üye olabilmek için, kırk yaşını doldurmuş bulunmak ve Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay veya Sayıştay'da Başkanlık, Üyelik, Başsavcılık,</p>	<p>idarî yargı hâkim ve savcılarım mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar. Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin veya bir hâkimin veya savcının kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar. Ayrıca Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir. Kurul kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz. Kurulun görevlerini yerine getirmesi, seçim ve çalışma usulleriyle itirazların Kurul bünyesinde incelenmesi esasları kanunla düzenlenir. Adalet Bakanlığının merkez kuruluşunda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılarının muvafakatlarını alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir. Adalet Bakanına Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun ilk toplantısında onaya sunulmak üzere, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde hizmetin aksamaması için hâkim ve savcılarını geçici yetki ile görevlendirebilir.</p>
--	--	--	---

		<p>Başkanunsözcülüğü veya üniversitelerde hukuk, iktisat ve siyasal bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği veya onbeş yıl avukatlık yapmış olmak şarttır.</p> <p>Anayasa Mahkemesine, Yargıtay iki, Danıştay ile Yasama Meclislerinin her biri birer yedek üye seçerler. Yedek üyelerin seçiminde de, asılların seçimindeki usul uygulanır.</p> <p>Anayasa Mahkemesi üyeleri, resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.</p> <p>b) Üyeliğin sona ermesi. MADDE 146 Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşında emekliye ayrılırlar.</p> <p>Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.</p> <p>II. Görev ve yetkileri. MADDE 147 (Özgün hali) Anayasa Mahkemesi, kanunların ve Türkiye Büyük</p>	<p>IV. Sayıştay Madde 160 Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz. Vergi, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyumsuzluklarda Danıştay kararları esas alınır. Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir. Silahlı Kuvvetler elinde bulunan Devlet mallarının Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlenmesi usulleri, Millî Savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak</p>
--	--	---	--

		<p>Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya uygunluğunu denetler.</p> <p>Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu üyelerini Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay, Başkan ve üyelerini, Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanunsözcüsünü, Askerî Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar ve Anayasa ile verilen diğer görevleri yerine getirir.</p> <p>Anayasa Mahkemesinin, Yüce Divan sıfatıyla yargılamasında savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı yapar.</p> <p>II. Görev ve yetkileri. MADDE 147 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Anayasa Mahkemesi, kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasa'ya, Anayasa değişikliklerinin de Anayasa'da gösterilen şekil şartlarına uygunluğunu denetler.</p> <p>Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanunsözcüsünü,</p>	<p>kanunla düzenlenir.</p> <p>DÖRDÜNCÜ KISIM Mali ve Ekonomik Hükümler BİRİNCİ BÖLÜM Mali Hükümler</p> <p>I. Bütçe A. Bütçenin hazırlanması ve uygulanması Madde 161</p> <p>Devletin ve kamu iktisadi teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır. Malî yıl başlangıcı ile genel ve katma bütçelerin nasıl hazırlanacağı ve uygulanacağı kanunla belirlenir. Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir. Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.</p> <p>B. Bütçenin görüşülmesi Madde 162</p> <p>Bakanlar Kurulu, genel ve katma bütçe tasarıları ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasi parti</p>
--	--	---	--

		<p>Askerî Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar ve Anayasa ile verilen diğer görevleri yerine getirir.</p> <p>Anayasa Mahkemesinin, Yüce Divan sıfatıyla yargılamasında savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı yapar.</p> <p>III. Yargılama ve çalışma usûlü. MADDE 148 (Özgün hali) Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usûlleri kanunla; Mahkemenin çalışma tarzı ve üyeleri arasındaki işbölümü kendi yapacağı içtüzükle düzenlenir.</p> <p>Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatıyla baktığı dâvalar dışındaki işleri, dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde, sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri çağırır.</p> <p>III. Yargılama ve çalışma usûlü. MADDE 148 (Değişik 2. Fıkra : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 5) Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usûlleri kanunla; Mahkemenin çalışma tarzı ve üyeleri arasındaki işbölümü kendi yapacağı içtüzükle düzenlenir.</p>	<p>gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur. Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, bakanlık ve daire bütçeleriyle katma bütçeler hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önerileri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oya konur. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.</p> <p>C. Bütçelerde değişiklik yapılabilme esasları Madde 163 Genel ve katma bütçelerle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Carî yıl bütçesindeki ödenek</p>
--	--	--	---

		<p>Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar ile siyasî partilerin kapatılması hakkındaki davalar dışındaki işleri, dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde, sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri çağırır.</p> <p>IV. İptâl dâvası. a) Dâva hakkı. MADDE 149 (Özgün hali) Cumhurbaşkanı; son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde onunu alan veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan siyasî partiler veya bunların meclis grupları; Yasama Meclislerinden birinin üye tamsayısının en az altıda biri tutarındaki üyeleri kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve Üniversiteler, kanunların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptâl dâvası açabilirler.</p> <p>IV. İptal dâvası. a) Dâva hakkı. MADDE 149 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Cumhurbaşkanı; Yasama</p>	<p>artışını öngören değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.</p> <p>D. Kesinhesap Madde 164 Kesinhesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Kesinhesap kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla kesinhesap kanunu tasarısını Genel Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, kesinhesap kanunu tasarısını, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar. Kesinhesap kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet</p>
--	--	---	--

		<p>Meclislerindeki siyasi parti grupları ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partiler ile son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde onunu alan siyasi partiler; Yasama Meclislerinden birinin üye tam sayısının en az altıda biri tutarındaki üyeleri; kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve üniversiteler, kanunların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal dâvası açabilirler.</p> <p>b) Dâva açma süresi. MADDE 150 Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptâl dâvası açma hakkı, iptâli istenen kanunun veya İçtüzüğün Resmî Gazetede yayınlanmasından başlayarak doksan gün sonra düşer.</p> <p>c) Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi. MADDE 151 (Özgün hali) Bir dâvaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanunun hükümlerini Anayasaya aykırı</p>	<p>Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.</p> <p>E. Kamu iktisadi teşebbüslerinin denetimi Madde 165 Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.</p> <p>İKİNCİ BÖLÜM Ekonomik Hükümler I. Planlama Madde 166 Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir. Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde</p>
--	--	---	---

		<p>görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar dâvayı geri bırakır.</p> <p>Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse, bu iddia, temyiz merciince esas hükümlerle birlikte karara bağlanır. Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere üç ay içinde kararını verir.</p> <p>Bu süre içinde karar verilmezse, mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını, kendi kanısına göre çözümlü olarak dâvayı yürütür. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkemeler buna uymak zorundadır.</p> <p>c) Anayasa'ya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi. MADDE 151 (Değişik : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md.1)</p> <p>Bir dâvaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanunun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa</p>	<p>kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir. Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.</p> <p>II. Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi Madde 167 Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler. Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir.</p> <p>III. Tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi Madde 168 Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların</p>
--	--	--	---

		<p>Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar dâvayı geri bırakır.</p> <p>Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümlerle birlikte karara bağlanır.</p> <p>Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere altı ay içinde kararını verir ve açıklar.</p> <p>Bu süre içinde karar verilmezse, mahkeme, Anayasa'ya aykırılık iddiasını, kendi kanısına göre çözümlü olarak dâvayı yürütür. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkemeler buna uymak zorundadır.</p> <p>V. Anayasa Mahkemesinin kararları. MADDE 152 (Özgün hali) Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir.</p> <p>Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun veya içtüzük veya bunların iptal edilen hükümleri, karar tarihinde yürürlükten kalkar. Gereken hallerde, Anayasa Mahkemesi, iptâl hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca</p>	<p>aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.</p> <p>IV. Ormanlar ve orman köylüsü A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi Madde 169 Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez.</p>
--	--	---	---

		<p>kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın verildiği günden başlıyarak altı ayı geçemez.</p> <p>İptâl kararı geriye yürümez.</p> <p>Anayasa Mahkemesi, diğer mahkemelerden gelen Anayasaya aykırılık iddiaları üzerine verdiği hükümlerin, olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olacağına da karar verebilir.</p> <p>Anayasa Mahkemesi kararları, Resmî Gazetede hemen yayınlanır ve Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.</p> <p>V. Anayasa Mahkemesinin kararları. MADDE 152 (Değişik : 20/19/1971 - 1488 S. Kanun/md.1) Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. Kararlar, gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.</p> <p>Anayasa Mahkemesince, Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun veya İçtüzük veya bunların iptal edilen hükümleri, gerekçeli kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde, Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe</p>	<p>Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasi propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.</p> <p>Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.</p> <p>B. Orman köylüsünün korunması Madde 170 Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devlele bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31/12/1981 tarihinden</p>
--	--	--	---

		<p>gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.</p> <p>İptal kararı geriye yürümez.</p> <p>Anayasa Mahkemesi, diğer mahkemelerden gelen Anayasaya aykırılık iddiaları üzerine verdiği hükümlerin, olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olacağına da karar verebilir.</p> <p>Anayasa Mahkemesi kararları, Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.</p> <p>DÖRDÜNCÜ KISIM</p> <p>ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER</p> <p>I. Devrim kanunlarının korunması. MADDE 153 Bu Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden aşağıda gösterilen Devrim kanunlarının, bu Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve</p>	<p>önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi;</p> <p>bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir. Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır. Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.</p> <p>V. Kooperatifçiliğin geliştirilmesi Madde 171 Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır. Kooperatifler, Devletin her türlü kontrol ve denetimine tâbi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasî partilerle işbirliği yapamazlar.</p>
--	--	--	---

		<p>yorumlanamaz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu; 2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası hakkında Kanun; 3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına dair Kanun; 4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsiyle kabûl edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına dair medenî nikâh esası ile aynı Kanununun 110 uncu maddesi hükmü; 5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmîlel Erkamın Kabûlü hakkında Kanun; 6. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabûl ve Tatbiki hakkında Kanun; 7. 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına dair Kanun; 8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bâzı Kisvelerin Giyilemeyeceğine dair Kanun. 	<p>VI. Tüketiciler ile esnaf ve sanatkarların korunması</p> <p>A. Tüketicilerin korunması</p> <p>Madde 172</p> <p>Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.</p> <p>B. Esnaf ve sanatkarların korunması</p> <p>Madde 173</p> <p>Devlet, esnaf ve sanatkarı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.</p> <p>BEŞİNCİ KISIM</p> <p>Çeşitli Hükümler</p> <p>I. İnkılap kanunlarının korunması</p> <p>Madde 174</p> <p>Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılap kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve yorumlanamaz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu; 2. 25 Teşrinisani 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanun; 3. 30 Teşrinisani 1341
--	--	---	--

		<p>II. Diyanet İşleri Başkanlığı. MADDE 154 Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.</p> <p>BEŞİNCİ KISIM</p> <p>GEÇİCİ HÜKÜMLER</p> <p>I. T.B.M.M. nin seçilmesi ve toplanması.</p> <p>a) Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu seçimlerinin birlikte yapılacağı; ilk toplantı günü.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 1 Bu Anayasaya göre kurulan Millet Meclisiyle Cumhuriyet Senatosunun seçimleri aynı günde yapılır.</p> <p>Seçim sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını tâkibeden beşinci gün, Her iki Meclis kendiliğinden, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında saat 15.00'de birlikte toplanır. Bu toplantıya en yaşlı milletvekili başkanlık eder. Bu toplantıda, önce Cumhuriyet Senatosu üyeleri ve sonra milletvekilleri andiçerler.</p> <p>b) Cumhuriyet Senatosunun kurulması.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 2 Bu Anayasaya göre kurulacak Cumhuriyet Senatosunun ilk genel</p>	<p>tarhli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlğasına Dair Kanun;</p> <p>4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medeni nikah esası ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü;</p> <p>5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun;</p> <p>6. 1 Teşrinisani 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkında Kanun;</p> <p>7. 26 Teşrinisani 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına dair Kanun;</p> <p>8. 3 Kanunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun.</p> <p>ALTINCI KISIM Geçici Hükümler</p> <p>Geçici Madde 1 Anayasanın halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilanı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanını kazanarak, yedi yıllık</p>
--	--	---	--

		<p>seçimleri, genel oyla seçilecek olan bütün üyelikler için yapılır.</p> <p>Cumhuriyet Senatosu, Cumhurbaşkanınca seçilmesi gereken onbeş üyenin seçiminden önce hukukî varlık kazanır. Cumhurbaşkanı, bu üyeleri, kendi seçiminden başlayarak bir ay içinde seçer.</p> <p>c) Geçici İktüzük. GEÇİCİ MADDE 3 Bu Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı ve çalışmaları için, kendi İktüzükleri yapıncaya kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte olan İktüzüğü hükümleri uygulanır.</p> <p>II. Kurucu Meclis, Millî Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisinin hukuki varlıklarının sona ermesi; Devrim tasarrufları. GEÇİCİ MADDE 4 Bu Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanmasıyla, 20 Nisan 1340 tarihli ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununa ve 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunla 13 Aralık 1960 tarihli ve 157 sayılı Kanuna göre kurulan Kurucu Meclisin, Millî Birlik Komitesinin ve Temsilciler Meclisinin</p>	<p>bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır.</p> <p>Cumhurbaşkanı, ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp; Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar, 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla teşekkül etmiş olan Milli Güvenlik Konseyinin Başkanlığını da yürütür. İlk milletvekili genel seçimleri sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başlayıncaya kadar geçecek süre içinde, Cumhurbaşkanlığının herhangi bir surette boşalması halinde, Milli Güvenlik Konseyinin en kıdemli üyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Anayasaya göre yeni Cumhurbaşkanını seçinceye kadar, Cumhurbaşkanına vekalet eder ve O'nun Anayasadaki bütün görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanır.</p> <p>Geçici Madde 2 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla kuruluşu gösterilen Milli Güvenlik Konseyi, Anayasaya</p>
--	--	---	--

		<p>hukukî varlıkları sona erer ve bunlar kendiliğinden dağılmış olurlar.</p> <p>27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren Kurucu Meclisin toplandığı 6 Ocak 1961 tarihine kadar yasama yetkisini ve yürütme görevini Türk Milleti adına kullanmış bulunan Millî Birlik Komitesinin ve Devrim Hükümetlerinin karar ve tasarruflarından ve bunların, idarece veya yetkili kılınan organ ve mercilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarruflarda bulunanlar ve uygulayanlar hakkında cezaî veya malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.</p> <p>Normal demokratik rejimi bütün teminatı ile kurmak amacıyla gerçekleştirilen ve yürütülen 27 Mayıs 1960 Devrim tarihinden 6 Ocak 1961 tarihine kadar çıkarılan kanunlar, Türkiye Cumhuriyetinin diğer kanunlarının değiştirilmesi ve kaldırılmasında uygulanan kurallara göre değiştirilebilir veya kaldırılabilir.</p> <p>Ancak, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde iptâl dâvası açılmıyacağı gibi, itiraz yoluyla dahi mahkemelerde</p>	<p>dayalı olarak hazırlanacak Siyasi Partiler Kanunu ile Seçim Kanununa göre yapılacak ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunlara göre görevlerini devam ettirir. Anayasanın kabulünden sonra 2356 sayılı Kanunun 3 üncü maddesindeki Milli Güvenlik Konseyi Üyeliklerinden birisinin herhangi bir nedenle boşalması halinde doldurulması usulüne ilişkin hüküm uygulanmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra, Milli Güvenlik Konseyi, altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür ve Milli Güvenlik Konseyi Üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi sıfatını alırlar. Milli Güvenlik Konseyi üyesi olarak 18 Eylül 1980 tarihinde içtikleri and yürürlükte kalır.</p> <p>Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyeleri, Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin haiz buldukları özlük hakları ile dokunulmazlığına sahip olurlar. Altı yıllık süre sonunda Cumhurbaşkanlığı Konseyinin hukuki</p>
--	--	---	--

		<p>Anayasaya aykırılık iddiası ileri sürülemez.</p> <p>27 Mayıs 1960 dan 6 Ocak 1961 tarihine kadar çıkarılan kanunların, yapılmış tasarrufların ve alınmış kararların değiştirilmesi veya kaldırılması hallerinde de 2 nci fıkra hükmü saklıdır.</p> <p>III. Cumhurbaşkanı seçimi.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 5 Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin andıktıkları toplantının ertesi günü Cumhurbaşkanı seçimi yapılır.</p> <p>Cumhurbaşkanının seçilmesiyle 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanunla kabûl edilmiş olan Devlet Başkanının görevi kendiliğinden sona erer.</p> <p>IV. Bakanlar Kurulunun kurulması.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 6 Bu Anayasanın 102 nci maddesine göre yeni Bakanlar Kurulu kurulunca, 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı Kanuna göre kurulan ve iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi kendiliğinden sona erer.</p>	<p>varlığı sona erer.</p> <p>Cumhurbaşkanlığı Konseyinin görevleri şunlardır:</p> <p>a) Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilen, Anayasada yazılı temel hak ve hürriyetlere ve ödevlere, laiklik ilkesine, Atatürk inkılaplarının, milli güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumuna, Milletlerarası andlaşmalara, dış ülkelere silahlı kuvvet gönderilmesine ve yabancı kuvvetlerin Türkiyeye kabulüne, olağanüstü yönetime, sıkıyönetim ve savaş haline dair kanunlar ile Cumhurbaşkanınca gerekli görülen diğer kanunları</p> <p>Cumhurbaşkanına tanınan onbeş günlük sürenin ilk on günü içinde incelemek;</p> <p>b) Cumhurbaşkanının istemi ve tespit edeceği süre içinde:</p> <p>Milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesine, olağanüstü yönetim yetkisinin kullanılmasına ve alınacak tedbirlere, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun yönetim ve gözetimine, gençliğin yetiştirilmesine ve Diyanet İşlerinin düzenlenmesine ilişkin konuları incelemek ve görüş bildirmek; c) Cumhurbaşkanının</p>
--	--	--	--

		<p>V. Anayasanın kabûl ettiği organ, kurum ve kurullar.</p> <p>a) Yeni organ kurum ve kurulların kurulması. GEÇİCİ MADDE 7 Bu Anayasa ile kabûl edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş ve işleyişleriyle ilgili kanunlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısından başlayarak en geç altı ay içinde ve bu Anayasa ile konulması emredilen diğer kanunlar da en geç iki yıl içinde çıkarılır.</p> <p>b) Eski organ, kurum ve kurulların durumu. GEÇİCİ MADDE 8 Bu Anayasaya göre kurulacak organ, kurum ve kurullar, kuruluş kanunları yürürlüğe konularak görevlerine başlayıncaya kadar bu konulardaki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.</p> <p>c) Eski kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası. GEÇİCİ MADDE 9 Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmî Gazeteyle yayınlanmasından önce, mahkemelerde kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası ileri sürülemez ve mahkemelerce de kanunların Anayasaya aykırılığına</p>	<p>istemine göre, iç ve dış güvenlik ile gerekli görülen diğer konularda inceleme ve araştırma yapmak ve sonuçlarını Cumhurbaşkanına sunmak.</p> <p>Geçici Madde 3 Anayasaya göre yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanını oluşturması ile birlikte:</p> <p>a) 27 Ekim 1980 gün ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun,</p> <p>b) 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Milli Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun,</p> <p>c) 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun, Yürürlükten kalkar ve Milli Güvenlik Konseyi ile Danışma Meclisinin hukuki varlıkları sona erer.</p> <p>Geçici Madde 4 1) 16 Ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı Kanunla feshedilmiş bulunan siyasî partilerden; 11 Eylül 1980'den sonra gerek parti tüzelkişiliği, gerek bunların merkez yöneticilerinden veya Parlamento üyelerinden herhangi biri haklımda Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yer alan Devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile ilgili olarak kamu davası açılmış olanlarla, 11 Eylül</p>
--	--	--	---

		<p>dayanılarak karar verilemez. Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olan herhangi bir kanun hakkında bu Anayasaya aykırılığı iddiasıyla iptâl dâvası açılabilir. Bu halde iptâl dâvası açma hakkı, Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmî Gazeteyle yayımlandığı tarihten itibaren altı ay sonra düşer.</p> <p>VI. İlk Cumhuriyet Senatosunda ad çekme. GEÇİCİ MADDE 10 Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanıca seçilen üyelerinin yenilenmesi hakkındaki 73 üncü maddenin 2 nci fıkrası hükmünün uygulanmasını sağlamak amacıyla, bunların seçiminden iki yıl sonra yapılacak seçimlerle yenilenecek olanları tesbit etmek üzere, bu seçimden iki ay önce adçekmeye başvurulur; dört yıl sonra yapılacak seçimle yenilenecek olan üyelerin tesbiti için aynı esasa uyularak adçekilir; ancak, ikinci yıl sonunda seçilmiş olan üyeler bu adçekmeye girmez.</p> <p>Cumhuriyet Senatosu Başkanı hakkında adçekme işlemi uygulanmaz.</p>	<p>1980 tarihinde iktidar partisi ve anamuhalefet partisi durumunda bulunan siyasî partilerin;</p> <p>a) 1 Ocak 1980 ve daha sonraki tarihlerde; genel başkan, genel başkan yardımcıları veya vekilleri, genel sekreterleri, bunların yardımcıları ve merkez yönetim kurulu veya benzeri organların üyeleri; Anayasanın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlayarak on yıl süre ile siyasî parti kuramazlar; Anayasa hükümlerine dayalı olarak kurulacak siyasî partilere üye olamazlar, bu partiler tarafından veya bağımsız olarak milletvekili genel ve ara seçimlerinde, mahallî seçimlerde aday gösterilemezler ve aday olamazlar. Siyasî partilerle herhangi bir şekilde bağlantı kuramazlar ve siyasî partilerde fahrî olarak bile herhangi bir görev alamazlar.</p> <p>b) 1 Ocak 1980 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde üye bulunan milletvekilleri ile senatörler, Anayasanın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlamak üzere beş yıl süre ile siyasî parti kuramazlar, kurulacak siyasî partilerin merkez yönetim kurullarında veya benzeri organlarda görev alamazlar.</p> <p>2) 1 Ocak 1980 tarihinde kontenjan senatörü veya</p>
--	--	--	--

		<p>İlk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimler hakkında da, Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle ilgili kanun hükümleri uygulanır.</p> <p>VII. Affedilenlerin seçilme yeterliği. GEÇİCİ MADDE 11 (Özgün hali) Yüz kızartıcı olmıyan bir suçtan kesin hüküm giydikten sonra, bu Anayasanın halkoyu ile kabûlünden önce affedilmiş bulunanlar 68 inci maddedeki seçilme yasağına tâbi değildirlir.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 11.- (Mülga : 6/11/1969 - 1188 S. Kanun/md. 2)</p> <p>Yenileme seçiminin geriye bırakılması. GEÇİCİ MADDE 11 (Ek : 17/4/1970 - 1254 S. Kanun/md. 2)</p> <p>7 Haziran 1970 tarihinde yapılması gereken Cumhuriyet Senatosu yenileme seçimleri, Anayasa'nın 73 üncü maddesinde yapılan değişiklik sebebiyle geriye bırakılmıştır.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 11 (Mülga : 16/4/1974 - 1801 S. Kanun/md. 2)</p> <p>GEÇİCİ MADDE 12 (Ek : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 2)</p> <p>Cumhuriyet Senatosu üyelerinden üçte birinin yenilenmesi ve Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisinde</p>	<p>Cumhuriyet Senatosunun tabîi üyesi olanlar ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin bağımsız üyelerinden; haklarında Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yer alan Devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile kamu davası açılmış bulunanlar veya birinci fıkrada nitelendirilen siyasî partilerden birine girmiş olanlar birinci fıkranın (b) bendi hükümlerine tâbi olurlar.</p> <p>Geçici Madde 5 Yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilanını takip eden onuncu gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, saat 15.00 de kendiliğinden toplanır. Bu toplantıya en yaşlı Milletvekili Başkanlık eder. Bu toplantıda milletvekilleri andiçerler.</p> <p>Geçici Madde 6 Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için kendi içtüzükleri yapıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır.</p>
--	--	---	---

		<p>boş bulunan üyelikler için 10 Ekim 1971 gününde yapılacak seçimler, 12 Ekim 1973 de yapılması gereken milletvekilleri genel seçimiyle birlikte yapılmak üzere ertelenmiştir. Cumhuriyet Senatosu üyelerinden süresi dolanların üyelik sıfatları, seçim yapılmaya kadar devam eder.</p> <p>Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerden süresi dolanlar hakkında 73 üncü maddenin 5 inci fıkrası hükmü uygulanmaya devam olunur.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 13 (Ek : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 2) Bu Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihte Yargıtay Birinci Başkanlığı ile Cumhuriyet Başsavcılığı görevlerinde bulunanlardan bu görevlerde 4 yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeni seçim yapılır.</p> <p>Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri ve İkinci Başkanlarının seçim usulleri hakkındaki kanun, Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde çıkarılır. Bu kanunun yürürlüğe</p>	<p>Geçici Madde 7 İlk milletvekili genel seçimi sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar, iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi devam eder.</p> <p>Geçici Madde 8 Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş, görev, yetki ve işleyişleri ile ilgili kanunlarla, Anayasada konulması veya değiştirilmesi öngörülen diğer kanunlar, Anayasanın kabulünden başlayarak Kurucu Meclisin görev süresi içerisinde, bu süre içerisinde yetiştirilemeyenler, seçimle gelen Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl sonuna kadar çıkartılır.</p> <p>Geçici Madde 9 İlk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı kurulduktan sonra altı yıllık süre içinde yapılacak Anayasa değişikliklerini Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Bu takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisinin geri gönderilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanunu, aynen kabul edip tekrar</p>
--	--	---	--

		<p>girdiği tarihte Yargıtay İkinci Başkanlığında dört yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeni seçim yapılır.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 14 (Ek : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 2)</p> <p>Bu Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay Başkanlığı ile Başkanunsözcülüğü görevlerinde bulunanlardan bu görevlerde dört yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeni seçim yapılır.</p> <p>Anayasanın 114 ve 140 nci maddelerinde yapılan değişiklik gereğince, 521 sayılı Danıştay Kanunu, Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değiştirilir. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay Daire Başkanlığında dört yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde seçim yapılır.</p> <p>Danıştay Başkanlığı ile Başkanunsözcülüğüne ve daire başkanlıklarına yeniden seçilemeyenler Danıştay üyesi olurlar.</p>	<p>Cumhurbaşkanına gönderebilmesi, üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğunun oyu ile mümkün olabilir.</p> <p>Geçici Madde 10 Mahalli İdare seçimleri en geç Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl içinde yapılır.</p> <p>Geçici Madde 11 Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyesi olanların kadroları ile görevleri devam eder. Bunlardan Anayasa Mahkemesince belli görevlere seçilenlerin bu suretle kazanmış oldukları sıfatları saklı kalır. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar boşalan asıl üye kadrosuna, asıl ve yedek üye sayısı toplamı onbeşe ininceye kadar da boşalan yedek üye kadrosuna seçim yapılmaz. Anayasa Mahkemesinin yeni düzenlemeye intibakı sağlanıncaya kadar asıl üye sayısının onbirden, asıl ve yedek üye sayıları toplamının onbeşden aşağı düşmesi nedeniyle yapılacak seçimlerde bu Anayasanın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur. Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar dava ve işlerde 22/4/1962 gün ve 44 sayılı Kanunun öngördüğü toplanma yeter sayısı uygulanır.</p>
--	--	--	--

		<p>GEÇİCİ MADDE 15 (Ek : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 2) Bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihte Yargıtay İkinci Cumhuriyet Başsavcılığı veya Yargıtay Cumhuriyet Savcılığı görevlerinde bulunanlar Yargıtay üyesi olurlar.</p> <p>Bunlara ait kadrolar da Yargıtaya, üye kadrosu olarak geçer.</p> <p>45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununda gerekli değişiklikler yapıncaya kadar, Cumhuriyet Başsavcılığı bölümleriyle Yüksek Savcılar Genel Kurulu ve bölümleri ve bunlara mensup olanlar görevlerine devam ederler.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 16 (Ek : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 2)</p> <p>Anayasanın 46 ve 119 uncu maddelerinde yapılan değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihte 624 sayılı Kanuna dayanılarak kurulmuş olan kamu hizmetlileri sendikalarının faaliyeti sona erer.</p> <p>Kamu hizmetlileri kuruluşlarının kuruluşuna ve sendikaların varlıklarının bu kuruluşlara intikaline ait hükümler kanunla düzenlenir. Kanun, Anayasa</p>	<p>Geçici Madde 12 13/5/1981 gün ve 2461 sayılı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun geçici 1 inci maddesi uyarınca Yargıtay ve Danıştaydan Kurulun asıl ve yedek üyeliğine; 1730 sayılı Yargıtay Kanununa 25/6/1981 gün ve 2483 sayılı Kanunla eklenen geçici madde uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığı ile Cumhuriyet Başsavcivekilliğine; 6/1/1982 gün ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici 14 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Danıştay Başkanlığına, Başsavcılığına, başkanvekilliklerine ve daire başkanlıklarına, Devlet Başkanınca seçilmiş bulunanlar, seçildikleri dönem için bu görevlerine devam ederler. 6/1/1982 gün ve 2576 sayılı Kanunun geçici maddelerinin idari mahkemeler Başkan ve üyeliklerine atamalara ilişkin hükümleri de saklıdır.</p> <p>Geçici Madde 13 Hakimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna Yargıtaydan seçilmesi gereken bir asıl ve bir yedek üyenin seçimleri Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihi izleyen yirmi gün içinde yapılır. Seçilen üyeler göreve başlayıncaya kadar Kurul, toplantı yeter sayısını oluşturacak yedek üyenin katılımıyla çalışmalarını yapar.</p>
--	--	--	--

		<p>değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde çıkarılır.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 17 (Ek : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 2) Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 134, 138, 140 ve 141 inci maddeleri gereğince, askerî yargı ile ilgili kanunlar, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değiştirilir.</p> <p>Yukardaki fıkra göre çıkarılacak yeni kanunların gerektirdiği seçim ve atamalar, bu kanunların yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde yapılır.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 18 (Ek : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 2) Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 137 nci maddesinde sözü geçen Yüksek Savcılar Kurulunun kuruluşu ve çalışma usulleri ile ilgili kanun, bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde çıkarılır.</p> <p>Yukardaki fıkra da belirtilen kanunun yürürlüğe girmesine kadar 2556 ve 45 sayılı kanunların değişiklik ve ekleriyle birlikte uygulanmasına devam olunur.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 19 (Ek : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 2) 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu, Türkiye</p>	<p>Geçici Madde 14 Sendikaların gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza etmelerine ilişkin yükümlülükleri, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde yerine getirilir.</p> <p>Geçici Madde 15 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Millî Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezaî, malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz. Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır. Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324</p>
--	--	---	---

		<p>Cumhuriyeti Anayasasının 143 ve 144 üncü maddelerinde yapılan değişiklik gereğince, bu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değiştirilir.</p> <p>Yüksek Hâkimler Kurulunun mevcut üyelerinin görev süresi, 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun değişik şekline göre yapılacak seçim sonuçlarının kesinleşmesi tarihine kadar devam eder.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 20 (Ek : 20/9/1971 - 1488 S. Kanun/md. 2) Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yapılan değişiklikler veya bu Anayasaya eklenen hükümler gereğince kanunlarda yapılması zorunlu olan ve geçici 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 19 uncu maddelerin kapsamı dışında kalan diğer kanunlar ve kanun değişiklikleri, bu Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde tamamlanır.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 21 (Ek : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 6) Sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihte sıkıyönetim mahkemelerinde görülmekte bulunan davalar sonuçlandırılıncaya kadar bu mahkemelerin görev ve yetkileri devam eder. Kamu davası açılmamış</p>	<p>sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez. Geçici Madde 16 – Anayasanın halkoymasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukuki veya fiili herhangi bir mazereti olmaksızın halkoymasına katılmayanlar, Anayasanın halkoymasını takip eden beş yıl içinde yapılacak genel ve ara seçimleri ile mahalli seçimlere ve diğer halkoymalarına katılamazlar, seçimlerde aday olamazlar.</p> <p>YEDİNCİ KISIM Son Hükümler</p> <p>I. Anayasanın değiştirilmesi Madde 175 Anayasanın değiştirilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler ivedilikle görüşülemez. Değiştirme teklifinin kabulü, Meclisin üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyuyla mümkündür. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, birinci fıkradaki kayıtlar dışında,</p>
--	--	--	---

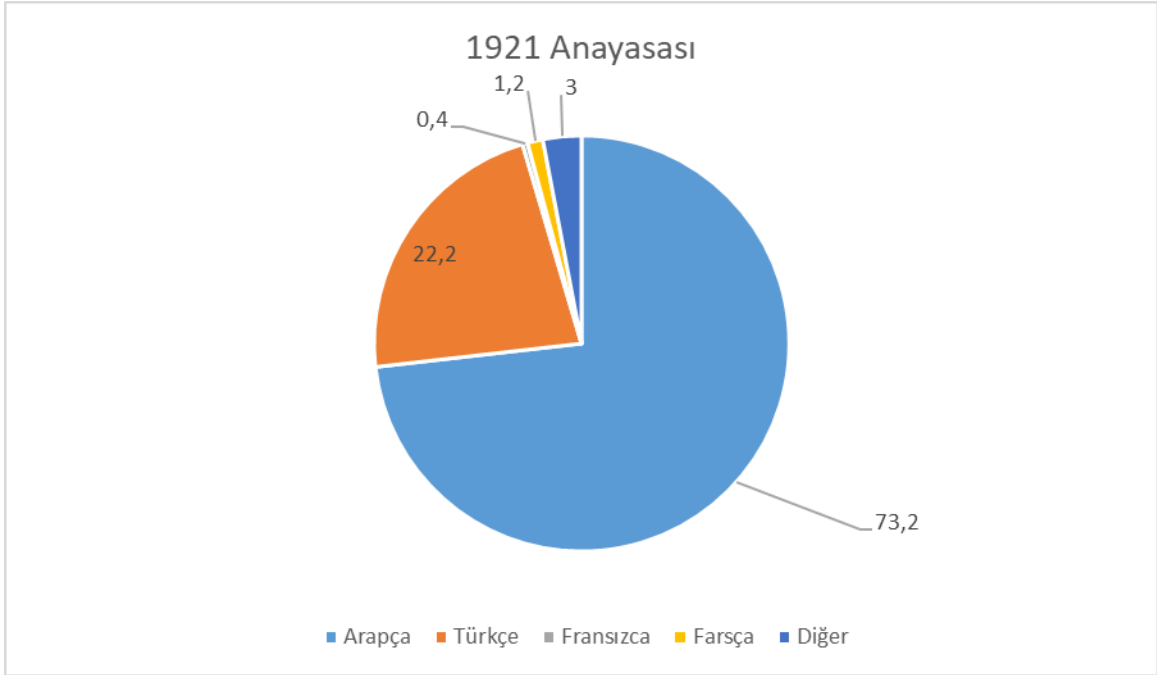
		<p>dosyalar ile duruşmanın tatiline karar verilmiş davalar durumlarına niteliklerine ve kanun hükümlerine göre görevli ve yetkili mercilere verilir.</p> <p>GEÇİCİ MADDE 22 (Ek : 15/3/1973 - 1699 S. Kanun/md. 7)</p> <p>1 Kasım 1972 tarihinde T.B.M.M.'de grubu bulunup da 30 Mart 1973 tarihine kadar grubunu muhafaza etmiş ve Milletvekili Genel Seçimlerine katılma niteliği kazanmış olan siyasî partilere de Anayasanın 56 ncı maddesindeki şartlar aranmaksızın, kanunun öngördüğü ölçüye göre Devletçe yardım yapılır.</p> <p>ALTINCI KISIM</p> <p>SON HÜKÜMLER</p> <p>I. Anayasanın değiştirilmesi.</p> <p>MADDE 155 Anayasanın değiştirilmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler ivedilikle görüşülemez. Değiştirme teklifinin kabûlü, Meclislerin ayrı ayrı üye tamsayılarının üçte iki çoğunluğunun oyuyla mümkündür.</p> <p>Anayasanın</p>	<p>kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir. Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerini Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderdikten sonra, Meclis geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu kanunu halkoyuna sunabilir.</p> <p>II. Başlangıç ve kenar başlıklar</p> <p>Madde 176 Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir. Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz</p> <p>III. Anayasanın yürürlüğe girmesi</p> <p>Madde 177 Bu Anayasa, halkoylaması sonucu kabul edilip Resmi Gazetede yayımlanması ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olur ve aşağıda gösterilen istisnalar ile bu istisnaların yürürlüğe girmesine ait hükümler dışında bütünüyle yürürlüğe girer.</p> <p>a) İKİNCİ KISIM II. Bölümdeki; kişi hürriyeti ve güvenliği, basın ve yayımla ilgili hükümler, toplantı hak ve hürriyetleri, III. Bölümdeki çalışma ile ilgili hükümler, toplu iş</p>
--	--	--	---

		<p>değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabûlü 1 inci fıkradaki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabûlü hakkındaki hükümlere tâbidir.</p> <p>II. Başlangıç ve kenar başlıklar.</p> <p>MADDE 156 Bu Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten Başlangıç Kısmı, Anayasa metnine dâhildir.</p> <p>Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralanma ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.</p> <p>III. Anayasanın yürürlüğe girmesi.</p> <p>MADDE 157 Bu Anayasa, halkoyuna sunulup kabûl edilince, Türkiye Cumhuriyetinin Anayasası olur ve halkoyu sonuçlarıyla beraber derhâl Resmî Gazetede yayınlanır.</p> <p>Bu Anayasanın Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşu, seçimi ve toplanması ile ilgili hükümleri 1 inci fıkraya göre yayınlanması ile, diğer hükümleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçilmesi ile, geçici maddelerde belirtilen esaslara göre yürürlüğe girer.</p>	<p>sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt ile ilgili hükümler, Bu hükümler yeni kanunları çıkarıldığında veya mevcut kanunlarda değişiklik yapıldığında ve her halde en geç Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığında yürürlüğe girer. Ancak bu hükümler yürürlüğe girinceye kadar mevcut kanunlar ve Milli Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararları uygulanır.</p> <p>b) İKİNCİ KISIM'daki; siyasi faaliyette bulunma hakları ile siyasi partilerle ilgili hükümler, bunlara dayalı olarak yeniden hazırlanacak Siyasi Partiler Kanununun; Seçme ve seçilme hakkı ise yine bu hükümlere dayalı olarak hazırlanacak Seçim Kanununun; Yayımlanması ile yürürlüğe girer.</p> <p>c) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; yasama ile ilgili hükümler; Bu hükümler ilk milletvekili genel seçimi sonucunun ilanı ile birlikte yürürlüğe girer. Ancak bu bölümdeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri, 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun hükümleri saklı kalmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başlayıncaya kadar Milli Güvenlik Konseyince yerine</p>
--	--	--	--

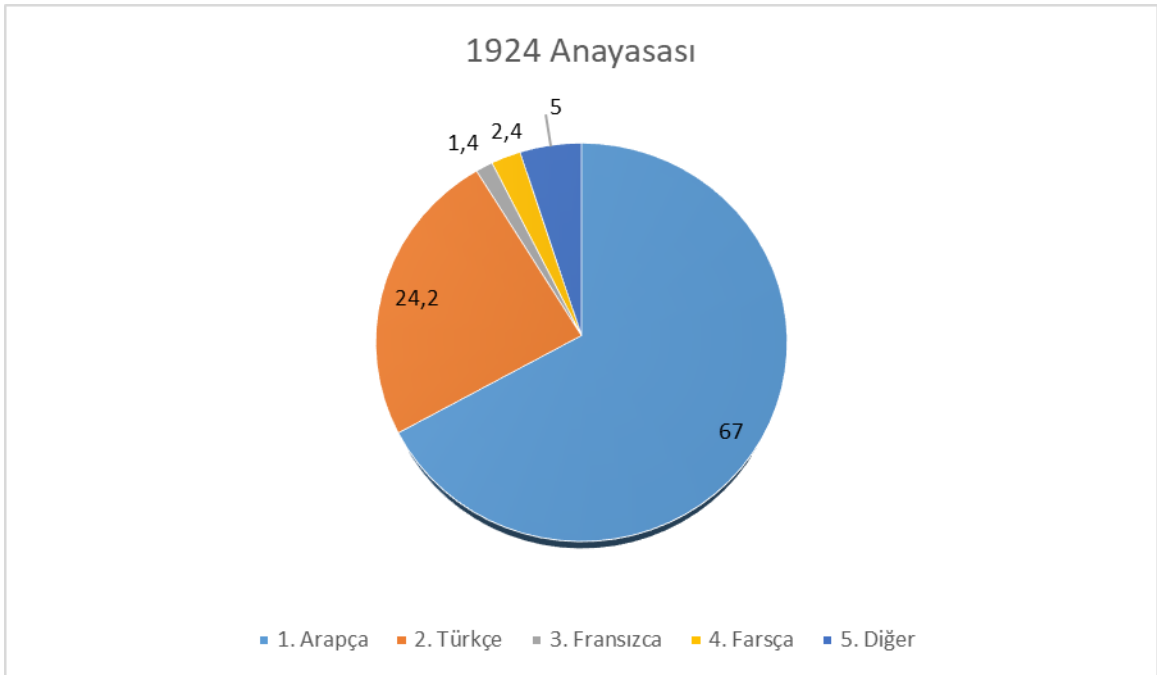
			<p>getirilir.</p> <p>d) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki;</p> <p>Cumhurbaşkanı başlığı altındaki görev ve yetkileri ile Devlet Denetleme Kurulu, Bakanlar Kurulu başlığı altındaki tüzükler, Milli Savunma, olağanüstü yönetim usulleri, idare başlığı altındaki mahalli idareler ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu hariç diğer hükümler ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri hariç yargıya ilişkin bütün hükümler Anayasanın halkoylaması sonucunda kabulünün Resmi Gazetede ilanı ile birlikte yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait yürürlüğe girmeyen hükümler Türkiye Büyük Millet Meclisinin göreve başlaması ile, mahalli idareler ile Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin hükümler ise ilgili kanunların yayımlanması ile yürürlüğe girer.</p> <p>e) Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilanı ile birlikte yürürlüğe girecek hükümleri ve mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden kanun yapılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemler mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa</p>
--	--	--	---

			<p>hükümleri, Anayasanın 11 inci maddesi gereğince uygulanır.</p> <p>f) Kesinhesap kanunu tasarılarının görüşülme usulünü düzenleyen 164 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü 1984 yılından itibaren uygulanmaya başlanır.</p>
--	--	--	---

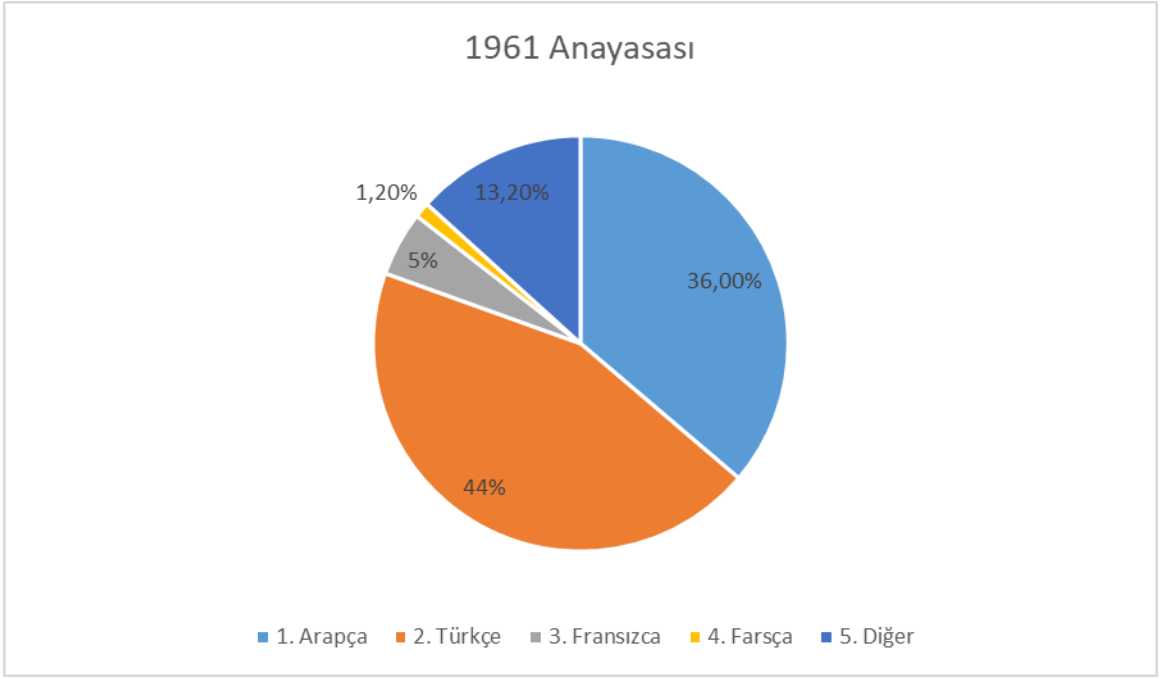
EK 2. Grafikler

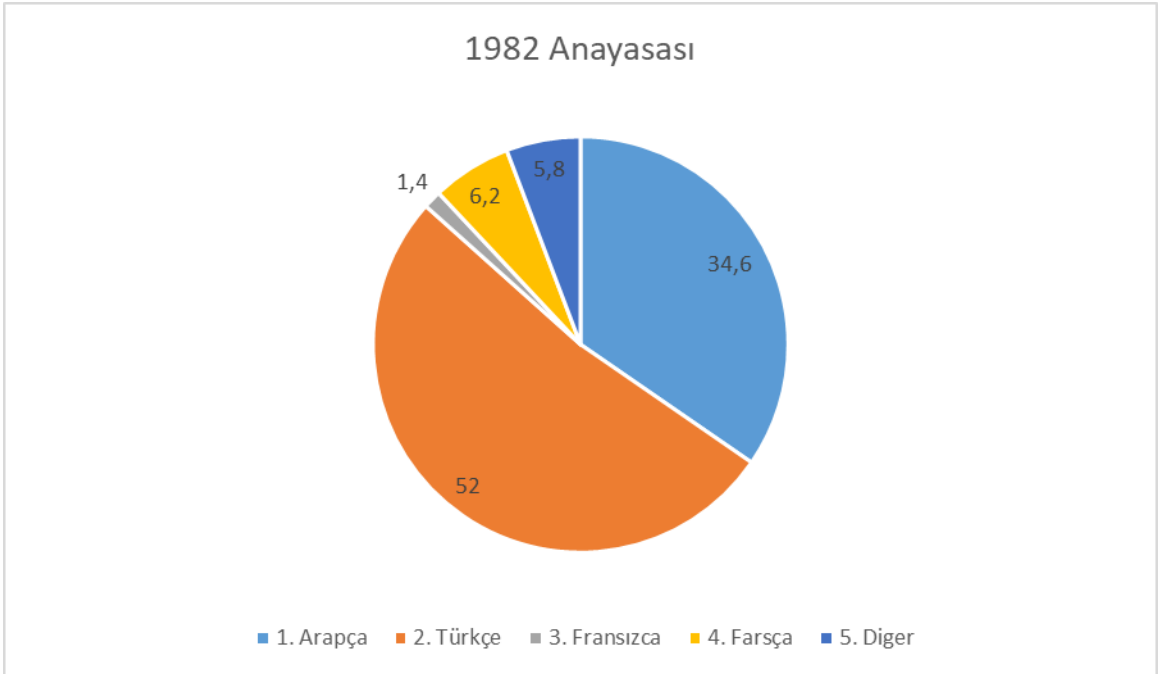
Grafik 1.1921 Anayasasında Yer Alan Kelimelerin Köken Dağılımı (Her 500 kelime için geçerli.)

Grafik 2.1924 Anayasasında Yer Alan Kelimelerin Köken Dağılımı (Her 500 kelime için geçerli.)

Grafik 3.1961 Anayasasında Yer Alan Kelimelerin Köken Dağılımı (Her 500 kelime için geçerli.)

Grafik 4.1982 Anayasasında Yer Alan Kelimelerin Köken Dağılımı (Her 500 kelime için geçerli.)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Cihan SOYLU

**Taranmış
Fotoğraf (isteğe bağlı)
(3.5cm x 3cm)**

Eğitim Durumu

Lisans : İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği

Yüksek Lisans: KAEÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi

Mesleki Denevim

Özel Eğitim Kurumu

2012-2020

Adalet Bakanlığı

2020-(Halen)